

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

YALIN

AYLIK
SANAT
EDEBİYAT
DERGİSİ

ekim '82

14

100 TL

**Mezopotamya
Uygarlığı ve Şiiri**

**Yannis Ritsos
Victor Jara**

sabra ve şatilla unutulmayacak!

Sabra ve Şatilla yalnızca kanlı gözyaşları getirdi. Acı yüklü rüzgârlar dünyamızın her yerinde namuslu insanların, ama yalnızca namuslu insanların yüreklerini burdu. 17 Eylül Cuma sabahı güneş doğmadı. Kanımız dondu. Yüreğimizin sıcaklığını boşuna yokladık. Yalnızca cellatlar uyandı o gün. Filistin halkının kasabı siyonist askerler ve falanjist katiller Sabra ve Şatilla'da Filistin göçmen kamplarında oluk oluk kan akıttılar. Sabra ve Şatilla apansız yakalandı faşistlere. Üç binden fazla çocuk, kadın, ihtiyar acımasızca boğazlandı, kurşuna dizildi, buldozerlerle gömüldü. Sabra ve Şatilla iki yoksul kasabaydı, silâhsız ve masumdu. Batı Beyrut'tan çekilen Filistinli savaşçıların üzgün çocukları, sevgilileri, anaları yaşıyordu göçmen kamplarında. Şimdiyse hayat tümüyle yok edildi. Sabra ve Şatilla Mai Lai, Cezayir, Endonezya, Şili ve başkalarını unutturmadi. Nazi toplama kamplarında yakılan milyonlarca insanı unutturmadi. Ama Sabra ve Şatilla'yı bugün yaşıyoruz. Bütün öfkemiz, nefretimiz, lanetlerimiz, kinimiz insanlık düşmanlarının üzerine yağsın. Unutmayalım bu acımasız katliamı. Sabra ve Şatilla'da masum insanlar günümüzün en haklı davası, kahraman Filistin devriminin onuru için, bizim için canlarını verdiler. Onlar kurtuluşu, vatan toprağını, güneşi bir daha göremeyecekler. Sabra ve Şatilla artık özgürlüğün adı oldu. Gözyaşlarımızla yazdık onun adını alnımıza. Dişimizi sıkıtkça umduklarını boşa çıkartacağız. Halkın onurunun yenilmediğini görecekler. Sabra ve Şatilla'nın adı ölümü, korkuyu, karanlık düşleri yendi. Bizden başkasının kazanmadığı bir gün, kapıları tanklar değil, çocukların güleriyüzü açacak. Sabra ve Şatilla unutulmayacak!

"Diyoruz ki size:

Ne su olsun mezarlarımızın üstünde,
ne çiçek.
Burda bir tek canlı yok,
burda bir tek.
Kurt ve engerek tohumları var yalnız.
Diyoruz ki size:
Yas rubaları istemez.
Zaten burda hiçbir renk yok,
burda,
mezarda,
karanlık başka.
Diyoruz ki size:
Acıklı şarkılar istemez,
sonu gelmez şarkılar,
burda uykudayız hepimiz,
uyanılmaz uykuda.
Bir daha oraya dönmek yok.
Diyoruz ki size:
Bundan böyle şarkıları
söyleyin kalan topraklar için.

Başkaldırım, diyoruz, başkaldırım,
öğretin karanlık tarihimizi,
öğretin çocuklarımıza.
Yapışıp kalsın diye kanımız
bir felâket arması gibi
katillerin hayragında.
İsteriz güçsüzleri
koruyasınız güllerden,
enezleri koruyasınız,
yara almasın hiçbir canlı
ve geleceğin çocukları.
Akar oluk oluk cinayetin kanı,
tıkayın onu.
Dört açın gözünüzü.
Tetikte olun.

Hazırlanın kavgaya!"

Mahmut Derviş

- 3** YANNIS RITSOS'TAN ŞİİRLER (Türkçesi: Levent Kudret)
7 İSMAİL GÜL / Gençler Anayasasının Neresinde?
9 AHMET TELLİ / Şiirler
10 VEYSEL ÇOLAK / Şiir
12 ÖMER ATEŞ / Bir Öyküde Bir Sevdayı Savunmak
13 ADNAN SATICI / Şiirler
16 ALİ CENGİZKAN / Şiir ve Yaşam
18 TAYYAR TIRPAN / Şiir
20 EROL KARTAL / "Gençlik Ödülleri '82" Yazısı
27 BİRİNCİ YIL OKURLARIMIZA KUTLU OLSUN!

- AFŞAR TİMÜÇİN / Mezopotamya Uygarlığında Gerçekçi Yorumlar
ATAMAN TANGÖR / Gerginliği Gidermede Bir Yöntem Önerisi
TANER GÜREL / Tanrıyla Başlarım...
AKİF KURTULUŞ / Şiir
TUFAN ARKAYIN / Karikatürler
VİCTOR JARA'yı Anıyoruz...
SEZAI SEZER / "Gençlik Ödülleri '82" Yazısı
ŞÜKRAN MORAN / Şiir
ALİ CEVİKER / Şiir

- 4**
8
10
11
13
14
17
19
21

• Sahibi: SAMİ ALPTEKİN •
Genel Yayın Danışmanı: OSMAN S.
AROLAT • Sorumlu Yazı İşleri Yönet-
meni: SEMİH GÜMÜŞ (ACAR) •
Kapak: YILMAZ AYŞAN • Apone Ko-

sulları: Yurtici / Yıllık 900 TL / Altı
Aylık 500 TL — Yurtdışı / Yıllık
54 DM, Altı Aylık 30 DM • İlan Fi-
yatları: Arka Kapak / Renkli 50.000
TL, Siyah-Beyaz 30.000 TL — Kapak

İç / Renkli 40.000 TL, Siyah-Beyaz 20.000 TL. — c. Sayfalar / Tam Sayfa
20.000 TL, Yarım Sayfa 12.000 TL, Çevrek Sayfa 6.000 TL • Baskı: Ankara
Basım Sanayi — Film: Renk Büro — Dizi: Ajans ERAT • Türkiye Dağıtım:
Örnek Dağıtım • Adres: Zafer Çarşısı No: 18 Yenışehir Ankara • Yazisma ve
Havale Adresi: YARIN Aylık Sanat Edebiyat Dergisi P.K.: 723 Kızılay - Ankara

YAZIT

Başı yukarda düşen yigit
Islak toprak onu kucaklamıyor
Kurtlar kemirmiyor vücudunu
Bir kanat gibi sırtında haç
Yükseliyor git gide
Kartallara ve ışıltılı meleklerle erişiyor

SELVI KIZLAR

Selvi kızlar
Kıyıda
Tuz devşiriyorlar
Bükülmüş belleri, denizi görmüyorlar
Bir yelkenli
Bir beyaz yelkenli haydin diyor enginlere
Ayrımsamıyorlaronu ve yelkeni kararıyor hüznünden

TAN

Işıl ışııl ve cömert küçük ilkbahar tanı
Işıl ışııl ve cömert sana bakıyor bütün gözleriyle
Işıl ışııl ve cömert hoşgeldin diyor
İki kömür parçası tutsallıkta, iki tutsal savrumu
Işıl ışııl ve cömert bu küçük tan
Dumandan bir haç çiziyor
Kapısı üstüne yurdun

YANNİS RİTSOS

Türkçesi: LEVENT KUDRET

Yannis Ritsos, 1 Mayıs 1909'da Monemvasia'da doğdu. İlk şiirlerinde kişisel ve ailesel sorunlara eğilen Ritsos, sonradan genel olaylara ve Yunan mitolojisine dayanan şiirler yazmaya başladı. Daha sonra kurtuluşa ve İngiliz müdahalesine (1944) iç savaşa (1947-1949), devrimci hareketin uğradığı acı yenilgiye ve göğüs gerdigi acımasız baskılara tanıklık etti. 1948-1952 arası Yunan adalarında geçirdiği sürgün yıllarından sonra 1966'ya kadar hemen her yıl bir kitap yayınladı. 1967'de Albaylar Cuntası tarafından tutuklandı ve yine sürgüne gönderildi. 1970'te sağlık nedeniyle Atina'ya döndü. Ritsos'un, Türkçe olarak üç kitabı yayımlandı: "Umarısız Penelope", "Taşlar, Yinelemeler, Parmaklıklar" ve "Boyun Eğmeyen Ülke". "Bu şiirlerin tümü, 16 Eylül 1968'de Leros adasındaki Partheni siyasal tutuklular kampında, Mikis'in (M. Teodorakis) müziklemek için gizli isteği üzerine yazılmıştır. Tümü, Mikis'e armağan edilmiştir. (Y.R.)"

YAPIM

Nasıl yapacağız bu evi
Kim takacak kapıları
Bunca az kol varken
Ve yerlerinden kalkmazken taşlar
Sus ... çalışarak güçlenir eller
Ve sayılmazaya varır sayıları
...Ve unutma ki geceleri
Ölümler de bize yardım eder

SU

Kayanın üzerinde biraz su
Biraz su suskunluktan damıtılmış
Kuş pususundan, defne gölgesinden
Savaşçılar içiyorlar onu bin giz içinde
Sonra kuşlar gibi başlarını dikeltip
Mutsuz analarını anıyorlar, Yunanistan'ı

ANMA TÖRENİ

Odanın bir köşesinde dede
Öteki köşesinde on torun
Ve masanın üzerinde dokuz mum daktırılmış ekmeğe
Analar dövünüyor, çocuklar susuyorlar
Ve bacadan özgürlük, özgürlük bakıyor ve içini çekiyor

BEKLEME

Böyle beklemeye öyle uzadı ki geceler
Şarkılar kök saldı, eriştiler ağaç boyuna
Ve içerdeki, oy anacığım, ve sürgündeki
Ne zaman iç çekseler... bak
Burada bir kavak yaprağı titrer

HALK

Yoksul halk dövüşüyor kılıçsız ve kurşunsuz
Ekmeği için, aydınlık için, türküler için
Boğazında tutulu haykırırları
Acının ve sevincin
Bir koyverirse eğer
Çatlatır onlar taşları

BURADA IŞIK

Pas ne yapabilir mermere karşı
Rüzgara karşı zincirler
Zincirler Yunanlı'ya karşı
Burada ışık, burada kıyı
Günsarısını ve gök mavisini yalıyor
Kayaların üzerine mühürlerini vuruyor geyikler
ve koparıyorlar pas tutmuş zincirleri

AĞLAMA YUNANLILIK

Ağlama Yunanlılar'a boyuneğmiş gördüğünde
Ağlama Yunanlık o diz çöktüğünde onları
Bir kör bıçak kemiğinde, boynunda bir kolan
Ağlama Yunanlık
Bak, işte bir doğrulan
Bak, doğruluyor işte
Yüreklüyor, haykırıyor
Ve okluyor canavarı
Güneşin zıpkınıyla

YEŞİL GÜN

Tutuşan yeşil gün, kondurulmuş dik yamaç
Çingiraklar ve melemeler, mersinler ve gelincikler
Arkalığını orman genç kız
Sepet ören genç adam
Ve tekeler kıyı boyunca
Bemheyaz tuzu yalayan

Mezopotamya, İran ve Anadolu ovalarıyla Suriye ve Arabistan çölleri arasında kalan düzlüktür. Dicle ve Fırat nehirleriyle sınırlanan bölgedir. ("Mezopotamya" yunanca "iki nehir arasında kalan ülke" anlamına gelir. Mısır'dan daha az yağmur alan bu bölgede ırmaklar Nil kadar sulu değildir. Kaldı adı verilen Aşağı Mezopotamya daha çok vahalarla yetinmeye çalışan Yukarı Mezopotamya'ya göre daha dar ama daha sulaktır. Bitki bakımından yoksul, vahşi hayvan (aslan ve yaban eşeği) bakımından oldukça zengin olan bu ülkede taş çok azdır, bu bakımdan, daha sonra da göreceğimiz gibi, yapılarda pişmiş kil kullanılır.

Geçen yüzyılın ortalarına kadar Mezopotamya uygarlıklarıyla ilgili olarak bütün bilimiz eski Yunan ve Mısır metinlerine dayanıyordu. 1840'dan sonra yapılan kazılar bizi kısa zamanda bu zengin uygarlığın kalıntılarına ulaştırdı. Özellikle çivi yazısıyla tabletlere yazılmış olan metinler bizi bilinen en eski uygarlıklardan biri olan Mezopotamya uygarlığı ile yüz yüze getirdi.

Mezopotamya'nın ilk uygarlığı, Mısır uygarlığı kadar eski bir uygarlık olan Sümer uygarlığıdır. Sami ırkından olmayan Sümerler, Aşağı Kaldı'da iyi bir sulama düzenine dayalı güçlü bir tarım etkinliği yaratmışlardır. Ayrıca Sümer toplumu tüccar bir toplumdur: Sümer tüccarları Hindistan'a kadar gitmişlerdir. Sümerler, Mezopotamya'nın öbür toplumları ya da daha doğrusu sonraki toplumları için örnek toplum olmuşlardır. Daha sonraki Mezopotamyalıların Sümerler karşısındaki durumu Roma toplumunun Yunan toplumu karşısındaki durumunu andırır.

Bizi Tarih öncesi'nden tarihle tanıştıran ilk yazılı dil Sümer dili olmalıdır. Sümer dili oldukça gelişmiş bir dildi, en eski din ve edebiyat metinleri onunla yazıldı. Sümer dili, Babil ve Asur dili karşısında gerileyene kadar yani çok uzun bir süre etkin oldu. Gerçekten Sümer uygarlığını bir büyük uygarlık olarak değil de bir büyük uygarlığın önemli bir bölümü olarak almalıyız, Sümer dilini de buna göre değerlendirmek doğru olur. Sümer, Asur ve Babil, Mezopotamya uygarlığının eşzamanlı olmayan bileşenleridir.

Düşüncede ve sanatta gerçeklik duygusunun gelişimini ortaya koarken sık sık toplumların yapısına değinmemiz gerekecek. Mezopotamya uygarlığının gerçekçi düşüncesi sanat açısından ele alırken de aynı şeyi yapacağız, elbette varolan kaynaklar elverdiği ölçüde. Bu konuda biz birkaç kaynaktan yararlandık, bu kaynaklardan en önemli Sebantino Moscati'nin Yunanların Önce Doğu adlı çalışmasıdır.

Sümer uygarlığı Güney Mezopotamya'da III. bin dolaylarında çıktı. Bu başlangıç noktası elbette kabataslak belirlenmiştir. Eski uygarlıkların incelenen elimizde yeterince belge bulunmaması bizi burada bırakıyor: elimizde yeterince belge olmayı elbette bu başlangıç noktası ya da tüm başlangıç noktası zaman çizgisi boyunca gerileyen bir ya da en azından gerçeğe daha yakın belirlenecektir.

Sümer toplumu, kent devletleri. zeniyle tanıştığımız Yunan toplumundan çok önce kent devletleri zeminde kurulumuş bir toplumdur. Sümer kent devletleri de Yunan kent devletleri gibi çok kü-

MEZOPOTAMYA UYGARLIĞINDA GERÇEKÇİ YORUMLAR

Afsar Timuçin

Asurbanipal aslan avında (9. yüzyıl)

çük birimler oluşturmaktaydı. Yunan toplumuna özgü demokratik düzenler bu toplumda da var mıydı? Bu konuda pek kesin bilgilerimiz yok yazık ki. Ancak bu toplumda başlangıçta ilkel bir medis yönetimi olduğu, sonra sonra bunun prenslik düzenine dönüştüğü biliniyor. Sabatino Moscati, Amerikan bilgini Jacobsen'in bu meclis yönetimi düzenine "ilkel demokrasi" adını verdiğini söylüyor. Ancak söz konusu medislerin büyük yetkileri olan yürütme kurullarından çok danışma kurulları niteliğinde olduğu ve kenti yöneten kişinin bazı konularda yetkilerini kısıtlamakla yükümlü bulunduğu sanılıyor. Medisler etkinliklerini yitirerek yok olmaya doğru giderken, "ens" ya da "ensi" denilen prensin sarsılmaz yekte durumuna geldiği bilinir.

Kent devletinin yöneticisi olan kişi kentin koruyucusu olan tanrının temsilcisiydi. Bu da bize Sümer kent devletlerinin dinsel temellere dayalı bir yapıya sahip olduğunu gösteriyor. Bir kentte birçok tanrıya saygı gösterilirdi ama o kentin sahibi olan bir tek tanrı vardı, belki o kentte öbürlerinden daha saygın olan bir tanrı. Bu tanrı sarsılmaz ve tartışılmaz gücünü mucizelerle gösterirdi. Yeryüzündeki yönetici bu mutlak yöneticinin sözcüsü ya da yorumcusuydu, elçisi ya da memuruydu. Yeryüzündeki yönetici tanrının isteklerini yerine getirmeye çalışırdı, bu istekler yerine getirilmediği takdirde tanrı kent için koruyucu olarak, kente kanat gerekecekti. Tanrıyı

sevindirmenin bir yolu da halkı sevindirmektir yönetici için. Yönetici ya da kral örneğin kanallar açtığı zaman hem tannı hem halkı sevindirmiş oluyordu.

Sümer uygarlığı olayların yazıya geçirilip gerçeklerin tarihselleştirildiği ilk uygarlıktır. Tarih yazarlığının ilk ürünlerini elbette Sümerler verdiler. O zamanlar bugün bildiğimiz anlamda bir tarih yazarlığı söz konusu değildi elbette. Sümer tarih yazarlığını önemli olayların zamanında saptanması olarak niteleyebiliriz. Her kent kendi siyasal ve dinsel tarihini yazmıştır. Tarih yazarlığı tapınakta tanrılar adına gerçekleştirilen bir işti. Elbette bu saptayıcılık olayların yan yana konulmasından başka bir anlama gelmez, çünkü Sümerler de tüm ilk uygarlıkların insanları gibi soyutlayıcı düşünceden uzaktılar, somutlar, genellemeler, tanımlamalar, karşılaştırmalar yapmak yani soyut düşünebilmek onlara göre değildi. Bu yüzden Sümerler belirgin bir tarih kavrayışına da sahip değillerdi, tarihi birbirini izleyen ve birbirini yaratan olayların alanı olarak kavrayamıyorlardı. Onlara göre gerçeklik kendini yaratan değil yaratılmış olandır, kendi olarak var olan değil önceden düzenlenmiş olandır. Her şey tanrılarının isteklerine bağlı olarak, belli bir öncesellikte belirlenmiş olarak gerçekleşir.

Sebantino Moscati bize Kramer'in şu yorumunu verir: "Sümer düşüncüsü ortaya çıkan tarihsel olayları tümüyle düzenlenmiş, dünya

sahnesinde baştan sona açılmış olaylar olarak görüyordu, yavaş yavaş bir oluşumla insanın ve çevresinin etkileşiminden gelen bir sonuç diye görmüyordu. O, örneğin, ülkesinin yani Sümer'in gelişmiş bir kurumlar bütünüdür, siyasal, dinsel ve iktisadi teknikler bütünüdür, çiçeklendiği erinçli kentler, köyler, çiftlikler ülkesi olarak tanırdı. Sümer'in ilk günden beri, tanrıların kurmuş olduğu ve böyle olmasını buyurmuş olduğu andan beri, evrenin yaratılışından beri üç aşağı beş yukarı aynı olageldiğini düşünüyordu. Sümer'in eskiden az sayıda dağınık yerleşim yerleriyle yalıtık bir bataklık olması sonra yavaş yavaş yeni durumuna gelmiş olması, bunun için kuşaklar boyunca insan isteminin ve insan çabasının izlerini taşıyan kavgalardan ve acılardan geçmiş olması, insanın nice tasarlardan ve sayısız deneylerden sonra, çekişli mutlu yaratılar ve buluşlardan sonra o gününe gelmiş olması bir Sümer'linin, hatta bilgelerin bilgisi bir Sümer'linin düşünemeyeceği bir şeydir."

Bu duralık fikrinin temelinde dural bir toplum yapısının bulunduğu sanmak yanlış olur. Sümer toplumu da her toplum gibi çekişkiler ve çatışkılar toplumuydu, özellikle kent devleti düzeninde kurulmuş toplumlardaki iç çekişmeler örneğin Yunan toplumunda görülen iç çekişmeler Sümer'de de vardı. Özellikle dinsel baskıyla yoğunlaşan toplumsal sarsıntılar sonunda soylular sınıfı ortaya çıktı, üstelik çok etkin bir siyasal güç olarak ortaya çıktı ve halkı tam anlamında sömürmeye başladı. Soylular sömürüsü daha sonra Yunan toplumunda göreceğimiz sömürüye eşdeğer olmuştur. Halkın vergi memurlarıyla soylular soğana çevrildiği Sümer ülkesinde ölüm bile vergiye bağlıydı. Bu sömürü karşısında kralların zaman zaman düzenleyici önlemler aldıkları olmuştur. Örneğin Lagaş'da kral Urukagina'nın düzenlemeleri ezilen halka az çok ferahlık getirmişti. Urukagina şöyle buyuruyordu: güçlü bir kişinin evi halktan bir kişinin evi yanındaysa, güçlü kişi halktan kişinin evini almak istediğinde edimini ödeyecektir; güçlü kişi yetimleri ve duluları ezmeyecektir... Ne var ki düzenlemeci kral her zaman tehlikeler yaşayan kişi olmuştur, gözler onun üstündedir ve onu yoketmeye çalışan, onu yoketmek için uygun koşullar kollayan uyumsuz bir soylular sınıfı vardır.

Bu arada Sümer ülkesinin zaman zaman dış tehlikeler karşısında kaldığı batıta bir süre iki ayrı topluluğun egemenliğinde yaşadığı biliniyor. 2360 yıllarından 2050 yıllarına kadar süren bu bağımsızlık durumunun kalkmasından sonra Sümer kent devletleri yeniden özerkliklerine kavuştular. Bundan sonra üstünlük Lagaş kentinden Ur kentine geçti. Dönemin en önemli olaylarından biri, Ur'da üçüncü hanedanı kuran Ur-Nammu'nun yazılı yasalar çıkarmış olmasıdır. Çok

sonraları yunan toplumunun yaşamında önemli bir yer tutacak olan yasak koyuculuğun insanlık tarihindeki ilk örneği Ur-Nammu yasalarıdır. Ur-Nammu bu yazılı yasaları koyarken, hırsız memurları kentten kovduğunu, yetimleri ve dulları güçlülerden, az parası olanları çok parası olanlardan korumak için önlemler aldığını bildiriyordu.

Sümerler inanç insanları olarak da oldukça gerçekçiydiler. Onların yunan toplumunda ortaya çıkacak olana çok benzeyen insan biçimci bir çok tanrıcılık anlayışı vardı, bu anlayışta evrenin güçleri ve toprağın verimliliği karşısında insanın saygılı ve sorumlu tutumu etkindi. İnsanın kendisiyle ilgili ilk soruları bu noktada doğar, bu yer felsefenin varlığını alttan alta duyurduğu yerdir. Yunan toplumunun tanrıları gibi Sümer tanrıları da belli bir sıra düzenine uymaktaydılar, herbiri apayrı bir görev yüklenmişti, ne var ki yükümlülükler sık sık birbirine karışmaktaydı. Böylece Sümerler dünyayı sıkı sıkıya yöneten bir tanrılar katı tasarlamışlardır. Onlara göre dünya tanrısal istemin kesin bir biçimde gerçekleştirdiği bir alandı: insanlar tanrısal istemin gerçekleştiricileriydiler ancak, her şey tanrısal bir anlamda öngörülmüş ve düzenlenmişti. Bu tanrısal belirleyicilik inancı tanrıların insani öz yapılarıyla yumuşamış ve gerçekçi bir anlam kazanmıştır. Tanrılar insan biçimindeydiler, cinsellikleri vardı, aile yaşamları vardı, güçlülükleri ve zayıflıkları vardı. Tanrıya insanlık bulaştı mı zayıflık da bulaşır. Bu tanrılar insan gibi yer içer, insan gibi giyinirlerdi. Giysilerinin daha parlak, güçlerinin daha büyük olduğu kesindi, hem de daha güzel şeyler yemektedirler, belki de insanların hiç mi hiç yiyemeyeceği şeyler. Aşka düşerler, kine tutulurlar, öfkeye kapılırlardı; aşkları daha ateşli, kinleri daha korkunç, öfkeleri daha ölçsüz olurdu. Bir başkanları vardı: Anu. Yunanlıların Zeus'unu iyiden iyiye andıran Anu gittikçe kalabalıklaşan tanrılar ailesinin başkanı ve en güçlüsüydü.

Tüm evrenin yöneticisi olan Anu dan sonra Enlil ve Enki geliyordu. Enlil gökte yer arasında egemendi. Enki ya da Ea "suyun evi"ydi, bu da toprağın bitmez tükenmez bir su kaynağı olduğunu gösteriyordu. Sümer tanrıları gerçekte iki küme oluşturmaktaydılar, adını andığımız tanrıların dışında birde gök tanrıları vardı: Nanna (Ay), Utu (Güneş), Innin (Venüs). Bu doğalcı inanç tablosuna bir de iyi ve kötü ruhlar ekleniyordu. Tapınakları, barınakları ve insanları koruyan iyi ruhlar azınlıkta gibidir; gömütlerde ve başka kuytulara yaşayıp dünyaya korku saçmaya gelen ruhlar, ölmüşlerin ruhları daha çok ve daha etkindir.

Bu ruhların kötü etkisini gidermek için büyüye başvurulur, bu iş de rahipler sınıfının elindedir. Din selük büyücülükle içicidir. Rahiplerin gerçek görevi elbette dinsel yaşamın gereklerini uygulamak ve uygulamaktır. Her şey bu durumda yeryüzünün gerekleri için tanrıların gönlünü almaya adanmış gibidir. Sümer dini doğalcı olduğu kadar insanın dilekleri açısından gerçekçi bir dindi; her şey yaşamın korunması ve uygun koşullarda sürdürülmesi içindir. Dünyaya böylesine bağlanış insanların gözünde ölümü anlamsız

Yarı insan, yarı hayvan Sümer figürleri (MÖ 2600 yılları)

ve sıkıntılı kılacaktır. Sümer'li için ölüm bir kurtuluş değil, yeni, mutlu ve sonsuz bir yaşamın başlangıcı da değil, yalnızca insan ruhunu sıkıntıya sokan bir bitişti. Bu bitişte insan yaşamdaki etkinliklerinden olacak ve tam anlamında çaresiz bir duraltıya mahkum edilecektir. Ölüm den sonraki yaşam bir acılar, bir güçsüzlükler yaşamıdır, yaşayan için bir korku kaynağıdır. Bir Sümer metninde şu satırları okuruz:

Artık sevinç dolu bir adam değilim ben.
Yattığım yer toprak, kötülerin arasında gömülüylim.
Uykum büsbütün sıkıntı,
düşmanlar arasındayım.
Bacım artık bu berbat yataktan kalkmam ben.

Sümer'de din her zaman yaşamın gerekleriyle bağlantılıdır. Şöyle de diyebiliriz: din öbür dünya için olmaktan çok bu dünya içindir. Bu durumda tapınak dinsel yaşamın gerçekleştirdiği tek alan olmaktan ötede toplumsal yaşamın en etkin biçimde dışlaştığı alandır da. Tapınak belki de inançtan çok yaşamla ilgilidir. İktisadi ve ticari yaşam en yoğun biçimde tapınakta ve çevresinde kendini gösterir.

Moscatti bize doğu bilimcisi Jakobsen'den şu bilgileri aktarır: Kent

devletinin ortasında yerleşim alanı vardır, yerleşim alanının ortasında da kent tanrısının tapınağı. Kent devleti içinde en büyük toprak tapınağıdır. Bu toprağı serfler ve yarıcılar işlerdir. Öbür tapınakların, tanrıların karısına, çocuklarına, daha başkalarına bağlı tapınakların da geniş toprakları vardır. III.

bin yıllarında bir kent devletinde toprakların çoğu tapınakların mülkiyetindeydi. İnsanların çoğu yaşamını yarıc, serf ya da köle olarak kazanıyordu. Bununla birlikte tüm iktisadi etkinliğin tapınak çevresinde oluştuğunu düşünmek yanlış olur. Özellikle sovyet bilgini Cakunov'un çalışmaları özgür insanların da topraklara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ama halkın toprağı yoktur. Böylece Sümer'de birey

toplumun büyük ölçüde adanmış insanıdır. Orada "tanrıların yorgunluklarını dindirmek" için yazatılmış olan insan her hangi bir üretim aracından çok daha başka bir şey değildir. Buna göre Sümer'de kuralları çok belirgin bir çalışma düzeni vardı, meslekler kesin biçimde belirlenmişti: çobanlık, tarımcılık, avcılık, balıkçılık, odunculuk, marangozluk, demircilik, tüccarlık. Bu mesleklerin insanları savaşta ya da önemli kamu işleri söz konusu olduğunda askere alınır, bu geçici görevleri bitince mesleklerine dönerlerdi.

Yaşam biçimini böylece belirlemeye çalıştığımız bu insanların duygu ve düşünce dünyalarını ve bu dünyanın ürünlerde yansımasını da görmeliyiz. Son zamanlarda yapılan kazılarda elde edilen tabletler bizim bu konuda yaklaşımlar ortaya koymaıza kolaylık sağlamaktadır. Bir tür çivi yazısıyla yazılmış olan bu tabletler değişik boyutlardadır, herbiri yüz satırlık on iki sütunlu tabletler olduğu gibi tek sütunlu tabletler de vardır. Her tablet genellikle bütün bir metni içermez, bu yüzden bir tablettten öbürüne geçme güçlüğü çıkar ortaya.

Sümer edebiyatı yazarının adı bilinmeyen yapıtlardan oluşur. Çünkü edebiyat Sümer'de bireysel bir çabanın değil, Tarih öncesi'nde de olduğu gibi, toplumsal bir çabanın ürünüdür. Tarih öncesi'nde olduğu gibi burada da sanatçıyla zanaatçı birbirine karışır. Bir ayakkabı da ya da bir balta da nasıl imza yoksa ve aranmazsa, bir edebiyat ürünü de imza yoktur ve aranmaz. Din gibi sanat da yaşanan gereklerine göre kurulmuştur. Öte yandan sanat da tam tamuna dinsel bir anlam taşır.

Edebiyat ürünlerinin birçoğu mitolojiyle ilgilidir ve mitolojik bir çerçeve içinde tanrıların ve tanrısal güçlerin serüvenlerini anlatırken halkın yaşayış biçimiyle, gelenek ve görenekleriyle ilgili bilgiler yansır. Bunun dışında kahramanları anlatan ve öven destanlar da Sümer yazıları içinde büyük yer tutar. Bu destanların en inilisi elbette Gılgamış destanıdır. Ölümü yenmek isteyen son derece güçlü Gılgamış Yunanlıların Herakles'ini andırır. Gılgamış güçlüdür ama ölümü yenemeyecek kadar güçlü olmak istemektedir. Burada Sümer insanının yaşam tutkusu ve ölüm karşısındaki tedirginliği destanlaşır. Gılgamış yaşamak ister, sonsuza kadar yaşamak ister. Ölümsüz olmak için giriştiği çabalar sonuç vermez. Gılgamış trajik yazgısını aşamayacak ve ölüme yenilecektir.

Sümer yazıları arasında dualar ve övgüler de büyük yer tutar. Övgüle-

rin başlıcaları Tanrılara ve kahramanlara yöneltilmiş olanlardır. Bu övgüler arasında yakınma dolu olanlar da oldukça büyük bir yer tutar. Yakınma metinlerinin çoğu düşmanın yakıp yıktığı kentlerle ilgilidir. Bunlardan biri tanrıça Ningal'in ağzından Ur kenti için söylenmiştir. Ningal Ur'u hem över, hem onun düştüğü durumdan yakınır:

Toz doldu kentimin ırmaklarına,
kentimin ırmakları tilki yuvasına döndü;

Köpük köpük sular akıyor
şimdi orada; çahşanlar onları bırakıp gitti.

Kentin tarlalarında buğday yok,
yurttaş çekti gitti..

Bala ve şaraba boğulan
hurmalkarımında ve bağlarımda
dağ dikenleri bitti...

Yazık! Evim yıkık bir ahır oldu
artık,

Inekleri dağılmış bir çobanım
ben artık,

Ben Ningal'im, ben sefil bir
çobanım, koyunlarımı eilaklar parçalamış.

Yazık! Barışı bulamamış kendi
kentinde sürgünüm ben;

Ben Ningal'im, dinginkü
bulamamış yuvamdan kovulan biri,
Ben yabancı bir kentte oturan
bir yabancıyım şimdi!

Çoğu özdeyiş niteliğinde ve kuralkoyucu anlamlar taşıyan erdem metinleri de Sümer yazıları içinde büyük yer tutar. Bunların çoğu bilgece söylenmiş öğretici parçalardır. Şu şiir yoksulluğu ustaca ve incelikle tanithyor:

Yoksul için en iyisi ölmek;
Ekmeği varsa tuzu yoktur,
Tuzu varsa ekmeği yoktur;
Evi varsa sediri yoktur,
Sediri varsa evi yoktur.

Öğretici nitelikteki yazıların içinde hayvan, bitki ve eşya masalları önemli bir yer tutar. Kuşla balık, ağaçla kamy, demirle bronz bu masallarda karşılıklı konuşurlar. Bazen söyleşi meslekler arasında olur. Hep bir atışma söz konusudur. Örneğin bir masalda tarımcıyla çoban kıyasıya takışırlar. Hangisi daha önemlidir acaba? Sonunda anlaşılır, çünkü gerçekçi Sümer'li ikinin de yaşam için kaçınılmaz olduğunu bilir.

Öğretici yazıların bir bölümü de eğitimle ilgilidir. Anlamı yakın zamanda sökülüş olan bir tablette bir öğrencinin öyküsü anlatılmaktadır. Evine dönen bir çocuk babasına okulda yaptıklarını anlatır ve babasından yemek ister: "Susadım, bana içecek birşey ver! Karnım acıktı, ekme ver bana! Ayaklarımı yıka, yatağımy yap, gidip yatayım. Sabah erken uyardı beni, öğretmen döner yoksa!" Ertesi sabah çocuk anesinin hazırladığı iki küçük ekmeği alıp okula koşar. Yazık ki geç kalmıştır.. Öğretmeninden dayak yer. Evine dönünce babasından öğretmeni eve çağırmasını ve öğretmene armağanlar vermesini ister. Babası çocuğun dileğini yerine getirir. Öğretmen çocuğu över.

Sümerlerden bize kalan metinlerden pek büyük bir bölümünü edebiyat dışı metinler oluşturur. Bu metinlerin başında iktisadi yaşamla ilgili metinler gelir. Edebiyat dışı metinler Sümer ülkesinde yasaların dayalı bir düzenin sürdürülmesi olduğunu göstermektedir. Bu düzenin başlıca temsilcisi mahkemelerdir. Ancak Sümer yasalarının çağdaş yasalara pek benzemediğini söyle-

dönecektir.

Tanrılarla ve kahramanlarla ilgili destanların yanında dinsel kökenli lirik şiirler büyük bir yer tutar. Bunların bir bölümü övgilerdir. Dualar da oldukça çoktur. Ayrıca öğretici metinler de Sümer'deki kadar zengindir. Bilgece söylenmiş şu söz en eski insanların bile savaşın saçmalığı karşısında büyük bir tedirginlik duymuş olduğunu gösterir: "Sen gidip düşmanın topraklarını ele geçiriyorsun, düşman gelip senin topraklarını ele geçiriyor!" Daha sonra yunan toplumunun Yedi Bilgeler'inde göreceğimiz biçimde herbiri birer davranış kuralı niteliğinde olan ve düşünülmesi bir ahlak alanı oluşturan özdeyişlerle de karşılaşmak-tayız. Örnek verelim:

Bilge kişiyse yargın alçak
gönüllülüğüyle seçilir olsun,
Ağzın sıkı, sözün yerli yerinde
olsun.
Dukokların zenginlik kadar
olsun.
Sövgüyü ve düşmanlığı bayağılık
say.
Uygunsuz şeyler söyleme, yanlış
yargılar verme...
Rakibine kötülür yapma,
Sana kötülük yapana iyilik yap,
Düşmanına adaletli davran...
Tanrına karşı her gün ödevini
yap.

Sümer'de olduğu gibi burada da hayvan, bitki ve eşya masalları büyük bir yer tutar. Burada da yaşamın vazgeçilmez öğeleri birbiri karşısına konur ve onların ağzından tartışmaya girilir. Yakınma metinleri de oldukça çoktur.

Babil ve asur metinlerinde nesir de nazım kadar geçerlidir. En önemli nesir elbette Hamurabi yasalarıdır. Hamurabi yasaları Mazopotamya'nın ilk yasaları olmasa da en ilgi çekici ve elbette ünlü en yaygın yasalarıdır. Sümer'de yasaların bir giriş bölümü vardır, Hamurabi yasalarının giriş bölümünden ayrı bir de bitiş bölümü bulunuyor. Bu yasalar bize Babil ve Asur'da toplum amfibi Sümer'dekine koşut olduğunu göstermektedir: özgür insanlar, yarı özgür insanlar ve köleler. Burada da ailenin başkanı babadır. Evlilikten önce nişanlılık kurumu geçerlidir, evlilik nişanlıktan sonra bir sözleşmeyle gerçekleştirilir. Çoşeklilik daha doğru çok karınlık söz konusudur. Boşanma bazı koşullarda olamaz. Miras erkek çocuklar arasında paylaşılır, kızlar bu paylaşmaya katılmazlar. Ancak erkek mirasçı yoksa miras kıza kalır.

Sümer uygarlığı üzerine temellenmiş olan bu yeni uygarlıkta tapınaklar ve tapınak kuleleri gözaltı güzelliğindedir. Yapılar Sümer'deki ne göre hem daha gelişmiş hem daha karmaşıklaşmıştır. Bu gelişme ve karmaşıklaşma özellikle saraylarda görülür. Artık saraylarda yalnızca kral ve ailesi değil, rahipler, memurlar ve hizmetçiler de kalmaktadır. Yontu sanatı da azçok ilerledi, özellikle hayvan yontuları ilgi çekicidir. Madenden alçak kabartma sanatına yeni bir canlılık getirmiştir.

Böylece, bir bütünü iki ayrı yüzyıla da biri öbürünün sürdürücüsü olan iki uygarlık, Sümer ve Akad uygarlıkları, Mısır uygarlığıyla birlikte tarihin ilk büyük uygarlıklar arasında yer alırlar. Bu uygarlıklarda daha sonraki uygarlıkları, özellikle yunan uygarlığını açıklayan ve onların bazı öğeleriyle özdeşlikler gösteren yanlar vardır.

Gençler Anayasasının Neresinde?

İsmail Gül

Anayasa tartışmaları mizah yazarlarına, karikatürcülere zengin malzeme oluyor, güldürüyor. Genel görünüm, taalağın DM'de hiç değilse bazı maddelerinin yumuşatılıp değiştirileceğine olan kimi kesim ve çevrelerdeki inançların silinip gittiğidir. İzleyecek aşamada da bu umutların gerçekleşme olanağının olmadığının kesin ipuçları ortaya çıkmıştır. Bu yüzden taslağı halkoyuna sunulacak metin olarak görmemek için hiçbir neden kalmamıştır. Timsah gözyaşları, inandırıcılığını ve anlamını kaybetmiştir. Kuşkusuz hiçbir aydınlık yön ve umut kalmamıştır da değildir.

Taslağın bütününe, DM'de kabul edilen maddelerine bakıldığında, ağızlarında dolaşan bir aldatmacayı ortaya koymak zorunlu oluyor. Anayasalar devletin siyasal ve toplumsal örgütlenişinin ifadelerini ortaya koyarlar. Türkiye'de bugün varolan toplumsal ve siyasal örgütlenişin, "demokrasiye geçilecek" sözleriyle, "demokrasi olmadığı" kabul edilmiştir. Taslağı ve DM'de kabul edilen maddelere bakıldığında, bugün varolan ve demokrasi olmadığı söylenen yapı ve örgütlenişin olduğu gibi korunduğu ve yasaallaştırılmaya çalışıldığı görülüyor. Komisyonunda gözden kaçan YÖK, Konsey üyelerinin durumları vb. unutkanlıkların da DM'de gösterileceğini düşünmek, hayal gücümü zorlamak değil elbette.

Temel hak ve özgürlüklerin uğradığı ağır kayıpları ve darbeleri bir yana bırakıyoruz. Önemsemediğimizden değil, kabul edilen 16. maddeyle yaşam hakkı fiilen ortadan kaldırıldığı için. "Sıkıyönetim hallerinde yetkili merciinin verdiği emirlerin uygulanması sebebiyle..." (16 Md.)kişi dokunulmazlığının böylece yokedildiği ortamda, diğer hak ve özgürlüklerin ne anlamı olur?

GENÇLİK ve ÜNLÜ UÇ MAYMUN

Gelecek de her toplum için önemlidir. Gençliğin tutumu da bu nedenle önemlidir. Toplumun en dinamik kesimi olan gençliğin toplumun geleceğini ilgilendiren, daha doğru deyişle doğrudan kendi haklarını ve görevlerini belirleyen Anayasa ile ilgilenmesi ve bir tutum belirlemesi doğal bir zorunluluktur.

Gençliğin büyük bir çoğunluğunun seçme hakkından yoksunbra-

kılışı, "ergen olma yaşı" ile "siyasal ergenlik yaşı"nın aynı olmadığı gibi anlamsız bir gerekçeye dayandırılıyor. Nedeni ise açıklanmıyor. Suskun bir gençlik yaratma çabası, seçmen yaşının 21 olarak belirlenmesiyle kalıyor; dernek kurma özgürlüğünün, hemen her özgürlük ve hakta olduğu gibi, "yetkili merciin" dileği ve emrine bırakılmasıyla da tamamlanıyor.

Gençliğin hak ve çıkarlarını korumak için tek başına çaba göstermesinin önüne geçilirken, aynı zamanda bu çabada önemli işlevleri olan dernek, sendika gibi kitle örgütleriyle olan işbirlikleri de yasaklanıyor. Bu, "politika yasağı"nın bir uç verisi oluyor. Bütün bunlardan çıkan sonuç şu: Gençlik görmeyen, duymayan, konuşmayan o ünlü uç maymuna dönüştürülmek isteniyor ve toplumun geleceği olarak bu uç maymun görülüyor. Çok yazık!

Oy kullanma yaşının yasal ve fiili olmak üzere birbirinden oldukça farklı olduğu biliniyor. Taslağı göre yasal oy kullanma yaşı 21. Oysa seçme hakkının kullanılabilmesi için daha yaşlı olmak gerekiyor. 1982'de yapılacak Anayasa oylamasında, şimdiye kadar seçme hakkını kullanamamış bulunan 1957 (iler 25 yaşında, 58'iler 24 yaşında oy kullanacaklar. Bununla da kalmıyor, Ocak ayında doğmuş olan 1961'iler, 21 yaşını tamamlamış olmalarına rağmen oy kullanmıyorlar. Çünkü seçmen yaşının belirlenmesinde takvim yaşı esas alınıyor.

"Normal dönemde" seçimlerin her 5 yılda bir yapılıyor olması nedeniyle, seçimin yapıldığı yılda 20 yaşında olan gencin fiili oy kullanma yaşı 25, 19 yaşında olan gencin de 24 olacaktır.

EĞİTİM HAKKI ELİNDEN ALINMIŞ GENÇLİK

Her ne kadar taslağın 42. maddesinde "kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz" diyorsa da, gençliğin uzun ve zorlu mücadeleleriyle ortadan kaldırılmış özel okulların açılması olanağını tanıyan aynı madde yoksul emekçi gençleri okuma hakkından yoksun bırakıyor. Dengesiz ve çarpık eğitim düzeninin bir sonucu olarak her yıl artan üniversiteye girememiş liseli sayısı, yeni özel okulların açılmasıyla daha da hızlı arta-

cak, "parasız olan" okuyacaktır. Raslantı mı? Aynı günlerde YÖK, çalışan öğrencileri ya açlığı ya da okulu bırakmayı seçmeye zorluyordu.

"GENÇLİK SERSERİDİR"

Anayasa gençlerin eline ve diline kilit vurmakla kalmıyor, onu suçluyor, tehlikeli görüyor. Türkiye ekonomisinin bunalımdan bunalıma sürüklendiği, çaresizliklerin çare olduğu, her gün yeni bir yıkımın acının yaşandığı biliniyor. Bu bunalımın yükünün işçi ve emekçilere ücretleri dondurularak, işsiz bırakılarak taşındığı da pek açık. Gençliğin bu yükün görece daha büyük kısmını taşıdığı istatistik verileri Yarı'nın 10 ve 11. sayısında gösterildi.

İşsiz gençlerin, yani geliri olmayan gençlerin tasasının 18. maddesine göre adı "serseri"dir. Anayasa komisyonu sözcüleri de bu "serseri" sözcüğünü "işsiz, geliri ve yeri yurdu olmayan" olarak tanımlamadılar mı? Taslak bu kadarla da kalmıyor, "suç işleme tehlikesi" olanların kigi güvenliğini ortadan kaldırılabileceğini, tutuklanabileceğini söylüyor. (md.19) Psikolojik olarak suç işlemeye eğilimli hastalar dışında suç işlemeye en yakın insanlar, işsizlerdir. Bu durumda gençliğin işsiz olanlarının hemen tutuklanmaları mı gerekiyor?

Bir başka yolu daha olanaklı kılınmış tasarı. Ekonomik bunalımın sürebileceği bir ülkede, bu gerekçeyle dayatılarak "serseri gençlik" zorla çalıştırılabilecek ve bu angarya sayılmayacaktır. (md.17)

SENDİKASIZ ÇIRAKLAR

İşçi gençlerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan çıraklar, bu tasarıyla sendikasya, örgütsüzlüğe mahkum ediliyor, tek tek patronun "insafına" hırakılıyorlar. "En çok 10 işçi çalıştıran küçük işyerlerinde toplu iş sözleşmesi, grev, lokavt yapılamaz" (md.59) anlarını başka ne olabilir? "Küçüklerin çalışma şartları bakımından özel olarak korunması" (md.53) nerede kaldı? Bir aldatmaca mıydı bu?

On ve daha fazla işçi çalıştıran işletmelerdeki gençlerin durumu da aslında çok farklı değil. "Dengesizlikleri hakkaniyete uygun biçimde gidermek amacıyla gerekli önlemleri alan" (md.62) devletin ücretleri, sosyal yardımları, tatilleri ve yıllık izinleri de saptadığı (md.54) bir düzende, toplu sözleşme hakkının ne anlamı olabilir? Daha da kötüsü, lokavtin anayasal bir hak oluşudur. Lokavtlarda kıdem tazminatları görece az olanların, yani genç işçilerin önce işten atıldığı bilindiğine göre, bu düzenlemeden en kötü biçimde yine gençler etkilenecektir. Bütün bu olumsuzluklardan sonra, sendikaların birer "güzelleştirme derneği"ne dönüşeceği saptaması elbette doğru bir niteleme olacaktır.

Söylenebilecek, yazılabilecek çok şey var. Taslağın geniş bir eleştirisi de Yarı'nın geçen sayısında Serdar Can tarafından yapıldı. Tartışmaların bütünü ortaya karanlık bir tablo çıkıyor. Ne var ki, toplumların yöneten evrensel yasalar, bireylerin iradesinin çok üstündedir.

Türkiye her yönüyle ve her anlamda toplumsal yasaların somut zenginliğini yaşıyor. Bu yüzden burjuva demokratik bir kavram olan baskı gruplarını yokeden, cendereye sokan bir Anayasa, bütün enüniyet siyabları kapalı bir düdüklü tencere. Hem de toplumsal yasaların sürekli ısıttığı bir düdüklü tencere...

Yaşadıklarından öğrendiğim bir şey var:
Yaşadın mı yoğunluğuna
yaşayacaksın bir şeyi
Sevgilin bitkin kalmalı öpülmekten
Sen bitkin düşmelisin koklamaktan
bir çiçeği

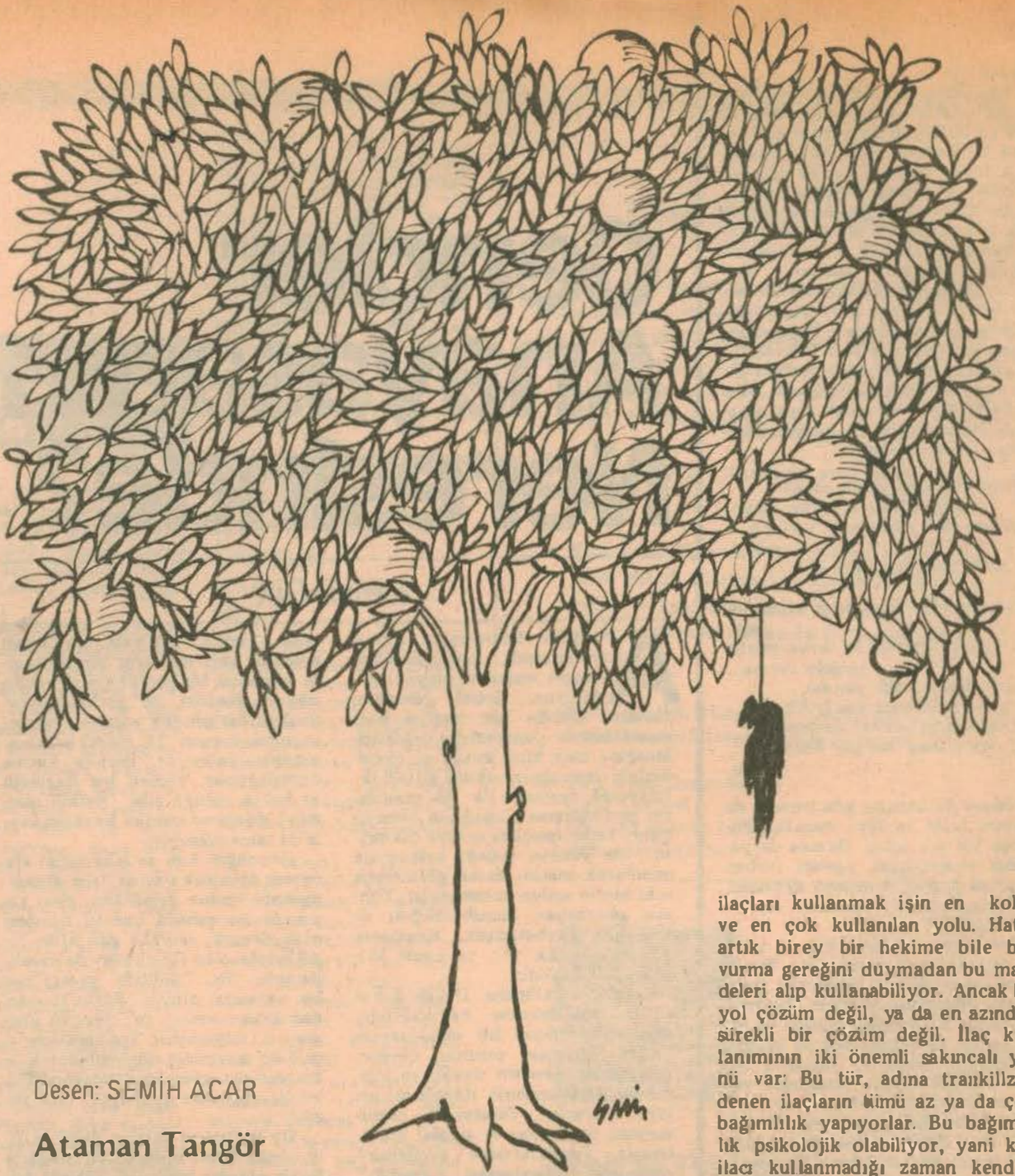
...
Ve uzandın mı bir kez sımsıcak
kumlara
Bir kum tanesi gibi, bir yaprak gibi,
bir taş gibi dinleneceksin.

Ataol Behramoğlu

Nedendir bilemiyorum, bu dizeler dostum Ataol'un beni en çok etkileyen bir şiiri. Belki de ozanın dediği gibi, hayatın içine bir türü balıklama dalamanın sıkıntısını duyuyorum.

Evet, günümüz insanı tedirgin, gergin, ve huzursuz. Nasıl olmasın ki, dünya patlamaya hazır bir barut fıçısı; İnsanlar geleceklerinden endişeli, kendi kaderleri bir takım çılgın, gözü dönmüş silah tacirlerinin ellerine terk edilmiş. Bir yanda bir şeyler yapmak, bu çılgınca gidişe dur demek isteyenlerin onurlu mücadeleleri var, öte yanda bir şey yapamamanın getirdiği sıkıntı, bunalım. Çalışıp, didinip günlerini, ömrünü tüketip, yaşamının son gününde bile hayatta ne işe yaradığının, neye hizmet ettiğinin ayırdına varamıyan milyarlarca insan kitlesi. Durmadan dinlenmeden çalışma; ne için, kim? Dinlendiğini sandığı anlarda bile gergin ve mutsuz, uykusunda bile bir yay gibi gerili; sabahları yorgun, "sanki hiç uyumamış gibi" kalkan, şöyle kedi gibi tortop, gevşek yatmanın uyandırdığı mutlu bir gerinmenin özlemini çeken insan yığınları. Gevşeme ve rahatlamayı bir kadeh içkiye, ya da üç beş hafta arayan gergin-endişeli insanlar. Tatili iple çekip, tatilde bile nasıl rahatlayacağını bilemeyen, tatil sonu daha bir yorgun ve bitkinlikten yakınan çaresizler.

Yapılan bazı gözlemler insanın koltuğunda bile doğru dürüst oturmadığını, daha doğrusu oturmasını beceremediğini göstermiş. ABD de bir koltuk onarımcısının ilginç bir gözlemi var: Usta koltukların hep uç ve ön kısımlarının aşındığını, geri bölmeleri ve arkalarının sağlam kaldığını görmüş. Acaba yüzde kaçımız şöyle bir yayılarak "oh be, dünya vanaş, gevşedim" diyebiliyoruz. Bu konuda ciddi istatistiksel bir bilgi yok, ama bu sayının olumsuz yönde fazla olduğunu söylemenin de bir kehanet olmadığını sanırım. Ayrıca kapitalist ekonominin koşulları bireyi sürekli, durup dinlenmeden çalışmaya, didinmeye, yarışmacılığa itiyor. Kişi dinlenmeye, kendiyi ilgilenmeye, kendi yaratıcılığını geliştirmeye zaman ayıramıyor. Ayrışa bile, içindeki "şeytan" yani güdülenmesi, koşullanması onu rahat bırakmıyor. Biz ruh bilimciler bireyi bu gergin durumdan kurtarmak için çaba harcamakla görevliyiz. Doğal olarak, gerginliği, kaygı ve endişeyi azaltan, gideren

Desen: SEMİH ACAR

Ataman Tangör

Günümüzün gergin insanı ve gerginliği gidermede bir yöntem önerisi

ilaçları kullanmak işin en kolay ve en çok kullanılan yolu. Hatta artık birey bir hekime bile başvurma gereğini duymadan bu maddeleri alıp kullanabiliyor. Ancak bu yol çözüm değil, ya da en azından sürekli bir çözüm değil. İlaç kullanımının iki önemli sakıncalı yönü var: Bu tür, adına trankillizan denen ilaçların kimisi az ya da çok bağımlılık yapıyorlar. Bu bağımlılık psikolojik olabiliyor, yani kişi ilacı kullanmadığı zaman kendini iyi hissetmiyor, onu anyor, sigara bağımlılığı gibi. Ya da bağımlılık fizyolojik oluyor; Organizma ilacı alıyor, bedende ve de özellikle beyinde ilaca bağlı bazı kimyasal değişimler oluyor. Ve hatta ilaç kesildiği zaman yaşamsal işlevler ciddi ölçüde aksıyor, ölüme dek varabilen sonuçlara yol açılabilir. Ne yazık ki, ilaç firmalarının göğüslerini gere gere "alışkanlık yapmaz" diye reklamlarını yaptıkları ilaçların büyük bir bölümü "Dünya Sağlık Örgütü" nün kara listesinde. İlaç kullanımının ikinci sakıncalı yönü, kişinin yaşam boyu ilaçla yaşama zorunluluğundaymış duygusuna kapılıp, kendini sakat bir insan gibi görmesi. İşte sürekli, uzun süreli ilaç kullanımının bu iki sakıncalı yönü nedeniyle hastalarına "ilaçsız sağaltım" yöntemlerini uygulayan ruh hekimlerinin sayısında önemli artışlar olmuştur. son yıllarda özellikle sosyalist ülkeler başta olmak üzere birçok gelişmiş batı ülkesinde "şifalı" bitkilerin bilimsel araştırılması, kullanım alanları ve etki mekanizmaları üzerinde ciddi çalışmalar yürütülmektedir. Hatta bazı ülkelerde yalnızca bu bitkileri satan eczaneler vardır. Bu arada, psikoterapi "konuşarak sağaltım", hipnoz,

Kendimizi, kendi elimizde ve denetimimizde olmayan olayların, zorlamaların ve koşulların eline terkedip ruhsal ve bedensel sağlığımızın bozulmasına izleyici mi kalalım, yoksa sağlığımızı korumak için etkin bir mücadele mi verelim? Eger böyle bir mücadeleden yana iseniz yazımızın bundan sonraki bölümünü okuyunuz ve uygulayınız. Yok eğer koşulların ve insanın değişmezliğinden yana iseniz, kendini ve çevresini değiştiremeyeceği düşüncesinde iseniz, yine de okuyun ve uygulayın. Kim bilir belki de bu düşüncenizi değiştirirsiniz.

Desen: BEDRİ KARAYAĞMURLAR

Ahmet Telli

Acıya Alışılmaz

Hangi çığlık bir çığ gibi yarıyorsa
gecenin gerilmiş karnını bu saatte
acı tükenip bitmiştir orada artık
çırıçıplaktır tarihin bu sayfası

Fiziğin armağan ettiği bu teller
keçeleştirirken cinsel organımı
haykırıyorum insan olduğumu
ve çatlıyor alnımın en gergin tel

Tarihin çelişkisini ve bilimin
soysuz olmadığını biliyorum
ne ki çıplak tellerin ucunda çarpınan
bir çığlıktır insanın katettiği yol

Ama acıya alışılmaz yaşanacaksa
geceye boyun eğilmez sür güt
çünkü insanlığımızın tarihi
acılar bittiğinde yazılacak

Ve şimdi acı bir gülüşle
durup anlatıyorsam bütün bunları
duyulsun bir çığlığın dehşeti
acının hesabı sorulsun diyesin

Biz Neyi Anlattık

Biz neyi anlattık bunca zaman
(ve o destanlar nereden şimdi)

Yakıp kül eder şiirim'in
bütün sözcüklerini birden
babası hapisten yeni çıkmış
bir çocuğun gözlerindeki alev

İşan bu otonom sinir sistemi bölümünün görevi gerginleşen, kavgadan, mücadeleden, savunmadan dönen savaşçının dinlenmesini, kendini onarmasını sağlamaktır. Adına "vagus maddesi" denen kimyasal bir madde aracılığıyla organizmanın dinlenim ve onarımını sağlar, ve de dolayısıyla yeniden atılma, mücadeleye hazırlar. Bu sistemin egemenliğinde göz bebekleri daralır, kalp atımı ve solunum yavaşlar, kan basıncı düşer, kaslar gevşer, organizmanın harcamaları en ekonomik bir biçime girer yani metabolizma yavaşlar, kan şekeri yenisinden depolarına girer, bedende kullanılamayan maddelerin posalarının hızla atılması için mide ve barsaklar çalışmaya başlar. Bu iki sistem dengede ve uyumlu bir çalışma içinde olduğu süre, bedensel işlevler tıkır tıkır işler ve kişi kendi organlarının çalışmalarını algılamaz bile. Ancak yaşamdaki zorlanmalar, endişeler, tehlikeler, gelecek kaygıları, kendine ve başkalarına olan güvenin yitmesi ya da azalması, yani hayatın artık anlamsız çekilmesi güç bir duruma gelmesi, başka bir deyişle adına "stres" dediğimiz tüm zorlamalar bu dengeyi bozar. Kişiyi sürekli gergin huzursuz, sinirli, uykusuz, endişeli bir duruma getirebileceği gibi, tam tersi uyusuk, isten güçten elini ayağını çekmiş, bedbin, saatlerce uyumayı bir kaçış olarak yeğleyen bir konuma da sokabilir. İnsanı sürekli etkileyen ve bir anlamda onu bombardıman altında tutan bu olumsuz yaşam koşulları otonom sinir sistemi adını verdiğimiz bu istenç dışı sinir sisteminin yöneticisi durumundaki daha üst düzeyde bulunan coşkuyla ilgili merkezleri de olumsuz yönde etkiler. Ve denge bozulur.

Öyleyse ne yapalım? Kendimizi, kendi elimizde ve denetimimizde olmayan olayların, zorlamaların ve olumsuz koşulların eline terkedip ruhsal ve bedensel sağlığımızın bozulmasına izleyici mi kalalım, yoksa sağlığımızı korumak için etkin bir mücadele mi verelim? Eğer böyle bir mücadeleden yana iseniz yazının bundan sonraki bölümünü okuyunuz ve uygulayınız. Yok eğer koşulların ve insanın değişmezliğinden yana iseniz, kendini ve çevresini değiştiremeyeceği düşüncesinde iseniz, yine de okuyun ve uygulayın. Kim bilir belki de bu düşüncenizi değiştirirsiniz.

(SÖRECEK...)

(*) Yazı içinde "Autogenic Training" deyimini kısaltılarak AT olarak geçecektir.

akupunktur, zen budizm, transandantal, meditasyon, yoga gibi "zarsarsız" yöntemlerin erdemleri üzerine kitaplar yazılmış, bu işle uğraşanların kurdukları dernekler uluslararası yaygınlık kazanmıştır. Bu yöntemlerin ayrıntılı eleştirilerine girecek değilim. Ancak tek bir söz: bu uygulamaların tümünün edilgen (pasif) yöntemler olduğunu söyleyebilirim. Yani kişinin kendini değiştirmesi yerine, düzelmeyi sağaltıcıdan beklemeyi öngörürler. İlkelerini idealist felsefenin kuramlarından almışlardır. Rahatsızlıkların çoğunun temelini değişmez-durağan kişilik kuramlarına dayandırmışlardır. İnsanın kişiliğini şu veya bu biçimde oluşmuş ve değişmez bir olgu olarak ele almışlardır. İnsanın kendini ve çevresini sonsuz derecede değiştirebilen bir yeteneğe sahip olduğu gerçeğini yadsımışlardır. Bu korkunç gücü bilerek ya da bilmeyerek köreltmışlerdir. İnsanı etkin, değişebilen bir varlık olarak göremeyen her ruhsalimsel uygulamanın onun yaratıcı gelişimine ket vuracağı açıktır.

Bu yazımda gergin ve huzursuz bireyi rahatlatıcı bir yöntemden söz etmek istiyorum. Bu yöntem 1935 lerde Alman bilim adamı J.H. Schultz tarafından ortaya atıldı ve giderek geliştirildi. Yöntemin özgün adı "Autogenic Training" (AT)*. Bu deyim tam çevirisini yapmak biraz güç, belki "kendi kendini eğitme" denebilir.

Yöntemin ayrıntılarına girmeden önce gerginlik üzerinde biraz durmak istiyorum. Gerilme aslında doğal, fizyolojik bir olay. Canlı belirli bir girls'ünde, atılma bulunma öncesinde ruhsal ve bedensel yapısını bu atılımın niteliği ve niceliğiyle orantılı olarak hazırlar; göz bebekleri genişler, kalp atımı hızlanır, solunum hızlanır, kan basıncı yükselir, kaslar gerilir, şeker depolarından kana şeker salgılanır, organizmanın enerji kaynakları kamçılanır, yani metabolizma artar. Organizmayı bu ruhsal güdülenmeye koşut olarak hazırlayan sistem, otonom, yani istenç dışı sinir sisteminin sempatik sistem denilen bölümüdür. Sempatik sistem, organizmayı kavgaya, mücadeleye, savunmaya hazırlayan bu değişimleri, adına "adrenalin" denen bir kimyasal maddeyle sağlar. Doğal olarak her süreç içinde kendi karşıtı taşımak zorundadır. Eğer böyle olmasaydı o sistemin işlevini sürdürmesi, gelişmesi ve eğer sistem canlıysa hayatta kalabilmesi olanaksızlaşırdı. İşte sempatik sistemin karşıtı da parasempatik sistemdir. Yine istenç dışı ça-

Tanın ne yapar ne eder yeryüzüne bir oğul gönderirdi. Ben seni gönderdim, sen ki benim adıma kullanm arasında dirlik düzenlik sağlayasın derdi. Anlaşılan ölümlülerden umut kesmişe benzer. Oysa eskiden öyle miydi? Yer, gök, ay, aşk, şarap, Zeus, Apollon, Afrodit ve diğerleri arasından sıyrılmak için az mı savaşım vermişti. Yunanlı gezginci şair Ksenofanes'in şiirlerini çok severdi. Görünmeyen ama gören, konuşmayan ama duyan, yaratılamayan ama, yaratan bir tanrıdan söz açardı Ksenofanes. Olimpia'nın dehşetinden korkan Yunanlılar, kulaklarını tıkırlardı şiirleri duymamak için. Eski yunan, tanrı için de güzeldi. Kimi filozoflar vardı, onu anlatıyorlardı, kimileri ise sonradan başına ne geldiyse belki de onlar yüzünden gelmişti. Zaman zaman Sümerlilere yazıyı buldurduğuna seviniyordu. Gerçi zar zor öğreniyordu ama, gün geçtikçe yetkinleşiyordu.

Kullar günah denizlerinde yüzmeye başlamışlardı... Kırbaç sesleri arasında küçük kavimlerin köleci devletleri yükseliyordu. İsrailoğulları Mısır kölesi olmuşlardı. Kırbaçların sırtlarındaki acısı dayanılmaz olunca, kırbaç tutan eli görmek için başını kaldıran köleler dağ başından inen Musa'yı gördüler. Koltuğunun altında tanrının yüce ışığı ile yazılmış bir tablet vardı. Tablette on emir. İkin elindeki asayı yılan yapan, sonra ellerini göğe kaldırıp Kızıldeniz'in ortasına yol açan Musa, mucize gösterilerinden sonra tanrının adıyla okudu. İlahi ve ulvi sesiyle, "Zina yapmayın. Çalmayın. Yalan söylemeyin..." diyordu. Kabilesine bir taslak sunuyordu belki de. Ola ki emirler yerine gelmezdi; dinleyenlerin gözleri yuvalarından fırlıyordu. Tanrının gazabı, ateşler yereliyordu sözlerinde. Oysa Musa kabilesinin yaşamını sürdürmesi için sonsuza dek önlem aldığını sanıyordu. Tanrının sesi de olsa, Musa zorunluluğu bilemezdi. Doğacak doğar, ölecek ölürdü. Yumuşacık bir tonla, gökyüzüne bakarak eksikliklerin öte dünyada giderileceğini açıklıyordu.

Bir dağ başında meslek sahibi yaptığı Musayı, tanrı yine bir dağ başında yanına alıverdi. Beş on evli köleci devletler yerine on-onbeş halklı devletler kurulmaya başlandı. Denizlerde gemiler dolaşıyordu. Yeryüzü büyümüşü. Ama yeni yerlerde tanrının biç sözü edilmiyor. Bir şeyler yapmıyordu. Bilinmeyen yerler bilinir olmuştu. Ki bilinsin bilinmesin, Roma'lılar savaş arabalarını her yere sürüyorlardı. O Romalılar ki, (yeryüzünde tanrı onlardı) yedikleri günah, içtikleri günah, yaptıkları günahı. Neronları, Sezarları, Senecalrı ile bilimi ve vahşetle zulmü yaşıyorlardı.

Bir sabah imparatorluğun Roma'sında güneş yönünü şaşırdı. Arenaların eğlencelik insanları duvarları parçaladılar. Kölelerin cesetlerindeki kanları kahkahalar ile içen soyular kan eteklerine bulasınca, paralı askerlerine sokakları temizlettiler. Köleler mülkiyetin nasıl bir içgüdü olduğunu bilemezlerdi. Birer çarmlıba gerildiler. Belleklere iki şey ya-

Karikatür: EMRE SENAN

Tanrının adıyla...

Taner Gürel

zıkdı o gün: mülkiyet ve Spartaküs. Temeli patlayan dalgalardan kurtarmak için vahşet ve zulüme baş köşe ayrıldı. Oysa zorunluluktu: doğacak olan doğar, ölecek olan ölürdü. Romalı da bunu bilemezdi. O yalnızca sonsuza dek yaşamak isterdi. Tan ağarırken İsa çıkıyordu. Sağ yanağa atılan tokada, yanıt olarak sol yanağını uzatan İsa'yı Romalılar çarmlıba geriverdi. İsa, gökyüzüne çıkmadan önce, köleler başını dik tutsun isterdi. Başını dik tutmaya çalışan-

lan aslanlar ve mahzen dipleri parçalıyordu.

İsa'nın yasaları Roma'da hızla yayılırken, eğersiz atlanıyla kuzeyden gelenler, tarih sahnesine küçük şatolar armağan ettiler. Lordları ve serfleriyle yeni bir yaşam başlıyordu. Kukuletalarını gözlerine dek indirmiş rahipler, İsa'nın bıraktığı boşlukları doldurmaya başladılar. Bizanslılar İsa'nın şarkısını İstanbul'dan dinlemek gerektiğini söylerken, Rus prensleri İsa'nın yazdı-

ğı sözlerle başka bir şarkıyı söylüyorlardı. Bu denli kısa zamanda İsa'nın çok sesli yorumlanması tanrıya ilginç geldi. Ancak 600 yıl dayanabildi. Son oğlunu yeryüzüne gönderdi. Yazabildiği, sunabildiği, söyleyebildiği herşeyi cüz cüz yeryüzüne indirdi. Kumdakilere su ve ağaçlı bir cennet, sudakilere kumlu bir yaşam. Ya buzdakilere? Onlara birşey yoktu. Çünkü oradakileri unutmuştu. Buzdaki insanlar kendilerine bol ayı balığı veren herşeyi, herkesi tanrı yerine koyuyorlardı nasılsa. Ama herkese bol bol öte dünya vardı. O günlerde dünyada başka şeyler oluyordu. Bizans ve İran, ticaret yollarına çingırakb bir yılan gibi çöreklenmişlerdi. Mekke ticaret merkezi iken gözlerinde altın pırıltıları olan tüccarlar, şimdi faizin ışığı ile bakıyorlardı. Yoksulluk, faiz, açlık, hastalık kapı kapı Mekke'yi dolaşıyordu. Derken Mekke'de yeni bir ses yükseldi. Musa'nın ve İsa'nın birikimine yaslanan bu sesi, tüccarlar ceplerine uzanan bir el gibi duyumsayarak, savaşı seçtiler. Ta Ksenofanes'in yunandaki şarkılarından, Aristo'nun yazdıklarından ve birçoklarının görüşlerinden esintiler vardı. İlk kez tanrının bir oğlu düşüncelerini yeşertirken görüyordu. Ama göğe yükseldikten sonra nereye ulaştıysa, nefesi oranın havasın suyunu göre al baştan soluklanıyordu.

Artık kullar arasında senin tanrının benim tanrım savaşları başlamıştı. Kim ticaret yollarını ele geçirirse onun tanrısı daha üstündü. İnsanlar kendilerini ve dünyayı tanımak için doğaya ve kendilerine ürkek ürkek adımlar atıyorlardı. Kimileri baharat bulmak için denizlere açılıyor, gözbebekleri altınlaşmış olarak geri dönüyordu. Çocukların otumları bile altınla kaplanmaya başlanmıştı. Orta çağ zindanlarının çığlık çığlığa günlerinden, insanlık aydınlanma çağına doğru koşuyordu. Ateşlere atılan insanların ışığında yollarını anyorlardı. Birkaç kez köylüler kiliselerin duvarlarına çarparak parçalanmışlardı. Tanrı ile kul ortaklığının nasıl bir içgüdüye dönüştüğünü köylüler de bilememişlerdi. Avrupa kimiliyordu. Yeni

Günlerin Sonu Yitirilen Şiirler

Ne kadar çok değiştim, neyim
Giydiğim elbiseler sevmediğim bir renkte
Zamanımı alacağı benziyor
Kendime alışmakla uğraşıyorum.

İstiyorum ki bir şeyler olsun
Bir cam kırık, bir ağaç küssün insanlara
Hakkında kötü sözler edilsin
Bir yağmur beklenmedik bir rüzgar
Gefince ve mutlaka yaşınak öğrenilsin.

- Bu gecelerin ağaran şafağı biliyorum
Seni de kokusunu yeryüzüne sunan menekşe
Ve durmadan ertelediğim ölüm.

Hava ısınacak ondan uzaklaştıkça
Yeni düşler edineceğim gençliğinizden
Yolumdan alamaz bana olan sevginiz
Çünkü sizin olacak bu benim hasat günüm
Bir ses duymak sizin
Çağırın deniz beni ve artık gitmeliyim
Geceye şarkı bir kadını bırakmak olsun

1982

Veysel Çolak

dünyada s zünün hiç edilmemesine tanrı şaşırmişti. İy yürekli kullarını yerliler adını ansn diye oralara yollamıştı. İkkin lordların larlaları boşaldı, sonra gözcü kulelerine örüncekler ağ kurtdu. Motor gürültüleri, şeytanın parmağını soktuğu düzenekler bir bir boy göstermeye başlamıştı. Artık kiliselerin tanrı için çabaları da gökyüzüne yükselmeye başlanmıştı. İnsanların vardıkları be-yinsel doruk, tek tek tanrının tüm oğullarından daha gelişkindi. Tümü de koskoca peygamber olmalarına karşın bir tanecik bile domates yiyemeden gökyüzüne çıkıvermişlerdi. Peygamberlik mesleki değerini yitirmişti. Ben peygamberim diyenler, ellerine para sıkıştırılıp köşe başlarındaki meyhanelerin önlerine sırtları sıvazlanarak bırakılır oldular. Meta dünyasında herşey ticaretti. Tanrının günlerce, aylarca uğraşıp didinerek gönderdiği kitaplar bir saat içinde binlerce olarak ortaya çıkıyordu. Paris'te bankatlar kuruluyordu. Tanrı, Demokrit'in yıllarca önce söylediklerini şimdi şimdi anlıyordu. O zaman gençliğin ataklığı ile Ksenofanes'in şarkılarına kulaklarını açtığı için, tam algılayamadığını anlıyordu. Oysa şimdi Demokrit'in bile söylediklerinin güzel olduğunu düşünüyordu. Çünkü yerden gelen haberler, yukarıda bir şey yoktur biçimindeydi. Artık toplanmanın zamanı geldi, diye düşündü tanrı. Çevresine toplanan oğullarına kumpanyanın giderinin gelirinden çok olduğunu bildirdi. Yeryüzündeki kurallara göre, böyle durumda kumpanyalar işleyişlerine son verirdi. Köşesine çekileceğini bildirdi. Söylediklerinin ne özü ne de sözü kalmıştı. Hep değiştiriyorlar, dedi. Bu araçlar bizi mahvetti. Biraz kırgın ve buruk, köşesine çekildi. Yine de yeryüzünden haberler geliyordu kendisine. Ama o haber geldiğinde sakın sulara dolaşırken zıpkınlanan balık gibi irkildi. Kimileyin eski günleri bir bir gözden geçirirdi. Tâ Hamurabi'den Berkeley'ye cinnete varan çizgide ipin ucunu nerede kaçırdığını bilemiyordu. Yine Berkeley cinneti başgösterdi diye düşündü. Aduun en çok geçtiği topraklarda kimi kulları, neslin aklını ve fikrini düzeltmek için sperm bankaları kurmuşlardı. Akli ve zekâsı nedeniyle ödül almış birtakım adamlar spermelerini bankalara yatıracaktı. Akıllı ve zeki döl yataklarında üretilecek olan bu faiz insan'lar ne yapacaklardı acaba?

Kiliselinde birçok zina işine bakmış olan tanrının bu karışık zihneya akli ermedi bir türkü. Hitler ve Maltus'a başvurdu. Bu bahtsız kullarını uzun uzun süzdükten sonra, ne ola ki diye sordu. Yanlarında yeryüzünün tanınmış eşkiyalar korosuyla, Hitler ve Maltus gözlerinin içleri parlayarak yanıtladılar: Bizim açtığımız yolu yeni baştan onanıyorlar. Nasıl bir cinnet içinde olduğunu anlayamadı, ellerinde sperm dolu çantalarla kapı kapı gezip dolayan kullarının.

İnsanın doğayı bilmek için attığı her adımda kendisinden biraz daha uzaklaştığını yavaş yavaş sezen tanrı duyduğu sesle irkildi. Bo-

ğuk bir ses, atın şuraya üç beş dolar, istediğiniz sefian istediğiniz yerde dirilin diyordu. Başını biraz daha yaklaştırdı yeryüzüne. Cin bakışlı, şeytan suratlı bir adam sırtıyordu. Karşısında bir ellerinde colaları, öbür ellerinde mısır gevrekleri ile bakan şaşkın insanlar duruyordu. 196 sayfalık gazetelerini, 35 kanallı TV'lerini izledikten sonra, duydukları sesin sahibine, sahi mi? der gibi bakıyorlardı. Bir anda bir koşuşturma başladı. İlkın kuyruklara girdiler, sonra kayıtlarını yapıp istedikleri yerlerin enlem ve boylamlarını bildirdiler ve ilk taksitlerini yatırıp düşlerinin alabildiği yerlere dek uzandılar. Tanrı ilgiyle izliyordu olanları. Cin bakışlı, şeytan suratlı adam, günlük hasılatı topladıktan sonra, ara sokakların kışkulu karanlığına kalmadan, kentin dipsiz kuyu gibi sisine dalmadan, evine ulaştı. Buzlu viskisini biraz fazla kaçıınca, ola ki dirildik yüz yıl sonra, diye düşledi, olmaz olur yapanların sırtımlarıyla.

Yine çiçekleri, cenaze levazımatçıları, politikacıları, polisleri, esrar şubesi, lsd şubesi, film sanayi, içki sanayi, silah sanayi, yağ sanayi ve bilcümle eylem kollarıyla Mafia olacak mıydı? Yine saniyede 7 kişinin ırzına geçilip, 50 soygun, 1500 darp olacak mıydı? İssiz ve karanlık sokaklar korku ve vahşete bırakılacak mıydı? Baş kesik kadın ve çocuk cesetleri çiçekler arasında bulunacak mıydı? Soğuk ya da sıcak ya da ılık ama, ille savaş diyen namuslu silah tüccarları olacak mıydı? Dazlak kafalı, boyalı kafalı alkol ve esrar bileşikli gövdeli gençlik, işsizliğin kaynağında "aşığı ulus"ların insanlarını görececek miydi? Disneyland olacak mıydı?..

Bir yudum daha çekti viskisinin. Al Caponlu, Reaganlı bir dünya düşledi, uykuya dalarken. Hiçbir şeyi bunlara geniş düşündüremedim, dedi tanrı, kendi kendine. Ya dirildiğin zaman dünya istediğin gibi olmazsa a kulum! Keşke önce eceliyle ölmeyi düşleseydi. Ya bir deniz piyadesi olup, bilmediği, tanımadığı bir ülkede, bir dağ başında dehşetten donmuş gözleri bana bakılı kalırsa? Işık çalarak yıldızlara baktığı bir gece, beyni bir 38'likle dağılsa? 84 dolar için gırtlığı kancayla koparılsa? Yavaştan yavaştan başlayan bir cinnetle, toplumun namusunu korumak için çevresine kurşun yağdırırsa. Tanrı, eceliyle ölmeyi öğretemedim şu insanlara, diye, hüznü bir şarkıyı söylüyordu.

Eğer karışımıza çıkabilseydi tanrı, bir tek dileğimiz olurdu ondan: Bize dolandırılmayacağınızın garantisini verseydi. İsterdik ki ondan, cin bakışlı, şeytan suratlı kullundan bir kolaylık sağlasın bize. Kendimiz için değil bu dileğimiz. Biz tüm boyutlarıyla çağımızda yaşadık. Her anının tanığı olduk. Dileğimiz, bir toplumu bol geldiği söylenen gömlektan çıkartıp, deli gömleğine sokmak isteyenler içindir. Şöyle bir yüz yıl sonra dirilsinler ve görünsinler, dünya nasıl dönmüş bu yüz yıl içinde, tarih nasıl yazılmış..

Kan Kokusu Saçlarımda

işte kapandı suratıma bütün telefonlar büyük çarpılr koydular çaldığım kapılara çıkardılar kentin planından geçtiğim sokakları

zayıf bileklerim kılduamıyor bağlanan telleri vücudum kundaklanıyor, dinamitler parçalıyor göğsümü bir cayırtı yayılıyor içime, dinamo çevildikçe

(bir mart ginü de kapanmıştı üstümüze kapılar o zaman da çoktık, duvar diplerinde buluşmuştuk ince acı bir güneş sızıyordu saçaktaki buzlardan

o mart gününden kaldı avuçlarında kırık anahtarlar gözbebeklerimde bıçak gölgesi, kan kokusu saçlarımda)

bir fırtınadır dolaşıp duruyor dilimin ucunda

Akif Kurtuluş

Bir Öyküde Bir Sevdayı Savunmak

Ömer Ateş

nuz. Çünkü anlatıcı, tam orda, bir dış betimlemeyle "Gelecek günler, sevdalarına baskın değildi. Ne bir avcıydı kaygı, ne de av." demek zahatlığını gösteriyor.

Ve ne olursa, ondan sonra oluyor. Gençlerin ilişkileri birdenbire çözülüyor. Artık eskisi gibi o güzelim akasyaların süslediği sokaktan geçmez oluyorlar. "Ansızın bastırılan istekleri içinde saklamayı, örtmeyi ve örtünmeyi fazlaca öğrenmiş" insanların umudu olan bu gençler başlarına nereden ne iş gelmişse gelmiş ve hapse girmişlerdir! Biz anlatımın da etkisiyle bu iki sevgili insan için, içten içe umudumuzu sürdürüyoruz yine de. Eprimiş evliliklerin yabancılaşmış insanları da kendileri adına, onlar için umutlarını sürdürürken "Aynı odalarda nice uzaklıklar varken" diyebilecek kadar içtenleşiyorlar ansızın. Öykünün burasında bizi ve "eprimiş evliliklerin" insanlarını umutlandıran tek şey bu iki gencin inandıkları bir düşünce yolunda birlikte çekecekleri bir acıya katlanmadaki dürüstlükleri olmalı. Ne var ki bu birlikteliğimiz bir kaç saat sonra ve zorunlu olarak yıkılacaktır. Çünkü öykümüz çok başka bir kanalda akmaya başlamıştır ar-

tık.

Aradan geçen zamanda iki sevgili hapisneden çıkarlar. Ama ne yazık ki bundan böyle birlikte değildirlir. Aynı yürümekte, aynı düşünceyi paylaşık, karşıt eylemlere girişmektedirler.

Öykünün bu değişen akış içinde yazar yine bizi umutlandırıcı ama artık, öykü adına değil, kendi adına kimi şeyler söylemiyor değil. Biz yeniden şöyle bir sarsılıyor, yeniden umutlarımızın gerçekleşeceğini olan inancımızı harekete geçiriyoruz. Çünkü A. Ağaoğlu öykünün tam burasında şu sözleri söylemekte hiçbir çekingenlik göstermiyor: "Ne yöne doğru, nasıl olursa olsun, her şeyi birlikte gerçekleştirmeleri gerekirdi. O yazıyı bile duvara birlikte yazmaları gerekirdi. Bu, onların şu sokaktan geçerken, yarı güneşli ve çok güneşsiz günlerde kendilerini, sevdalarını seçmiş olanlara verdikleri sözdü. Bu sözü kim bozdu? Kendileri mi, başkaları mı, sözler mi ölüm mü?"

Ama artık olanlar olmuştur bir kez. İki "eski sevgili" ayrı saflarda ve karşı karşıya, o akasyaların sarktığı duvara yazılar yazmakta ve savsözlerinin sonunu "ölüm"le bi-

tirmektedirler. "Ölüm" sözcüğünü birbirleri için kullanır olmuşlardır. Bu karşıt savları içeren yazıları yazmaları da uzun zaman sürmez ve iki adam gelerek o duvardaki tüm yazıları kurşun rengine boyayıp giderler ve öykü sonlanır.

Tek tek bireylerden yola çıkarak bir toplumun belirli bir süreç içindeki değişimini, buna koşut olarak bu toplumun insanındaki korkunç değişimi anlatılabilmek başında da söyledığımız gibi öykünün tüm olanaklarını kullanarak gerçekleştirebilir. Ne yazık ki A. Ağaoğlu bu öyküsünde, bireyi "kendinde" bir amaç olarak, toplumsal olayları da fonda bir ses ve ışık oyunu olarak kullanmış. Bu yöntem, yazarın dünya görüşünün öyküde kendini ele vermesinden başka bir şey değildir ve hemen hemen pek çok edebiyat yapıtında karşılaştığımız bir durumdur. Bu noktada, yazara şu soruları sormak hiç zor olmadığı gibi, gereklidir de:

Bu güzel sevdâ, hangi düşünsel düzlemde başlamıştır? (Eğer A. Ağaoğlu'nun anlattığı ilişki, öykünün başında sunulduğu biçimiyle kavranılacaksa eldeki verimiz çok açık seçik olacaktır: Bu ilişki bir rastlantı sonucu doğup, böylesine güzel bir yere varamazdı. Çünkü böylesine savunulması bir sevdâ; sıradan insanların, çeyrek aydınların, inançlarını yaşam karşısında savunamayan bireylerin, dünyadaki yabancılaşmalara, toplumdaki acımasız karmaşaya karşı gerçekleştirebilecekleri bir sevdâ değildir!)

Yazarın bize aktarmayı tasarladığı gerçek bu iken: Bu iki insan neden hapisaneyeye girmişlerdir?

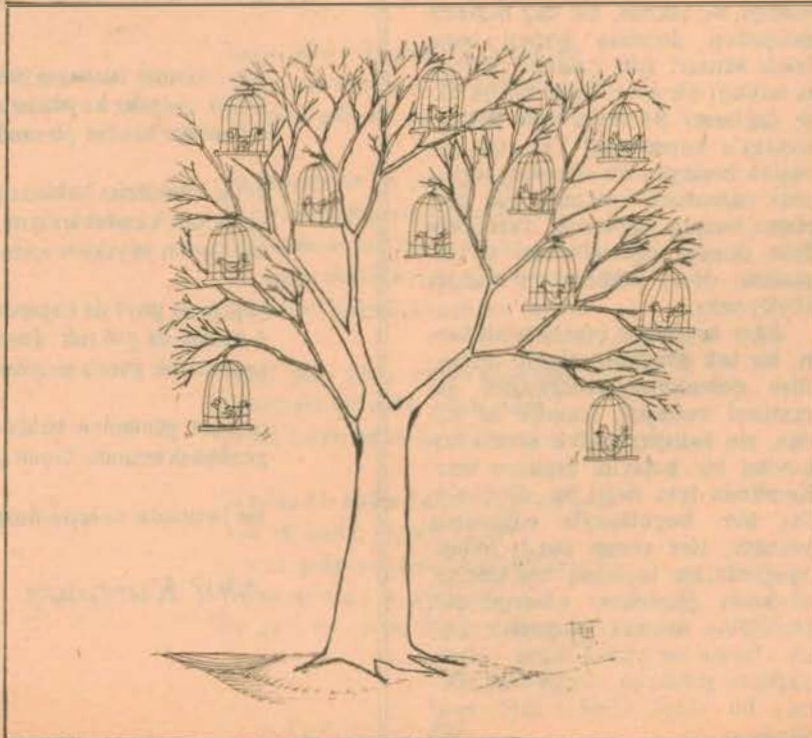
Hapishanede ne olmuştur ki, ortak inançları için böylesine bir yaşamı bilerek seçmiş insanlar, özgürlüklerine kavuştuktan sonra, neden ayrı yollar seçmişlerdir?

Bu insanlara sonu "ölüm"le biten savsözler yazdıran da ölüm ise, o ölümler neden bu iki insanı ölümüne karşı yanyana değil de karşı karşıya getirmiştir?

Bu sorular salt öykünün kurgusuyla ilintili olarak algılanabilir. Oysa biz bu soruları yalnızca öykünün kurgusuyla ilgili olarak değil, öykü yazarının dünya görüşü çerçevesinde de sormak istegindeyiz. Çünkü yazar, zaman zaman eprimiş evliliklerin çürüyen kişileriyle örtüşmekte, kimi zaman anlatıcı olarak kimi zaman da öykünün bir kişisi olarak yabancılaşmış ve kendi yabancılaşmasından da ötede, yaşamı diri yanına bize duyuran böylesi sevgileri de çözülmeye mahkum olarak göstermiştir.

Evet. Kesinlikle, bir öykünün boyutları ve olanaklarıyla bir romanın ya da bir başka anlatı türünün olanaklarını ve sınırlarını birbirine karıştırmamak gerektiğini söylemek de, öykü alanında işlenebilecek bir insanlık durumunu, roman ya da şiir alanında işlemek gerektiğini söylemek de yanlış olacaktır. Ne var ki biz yazarın bu tirden kolay bir yanlışla düştüğünü sanmıyoruz. Çünkü yazarın, bireye ve topluma bakışındaki olumsuzluklardır söz konusu olan.

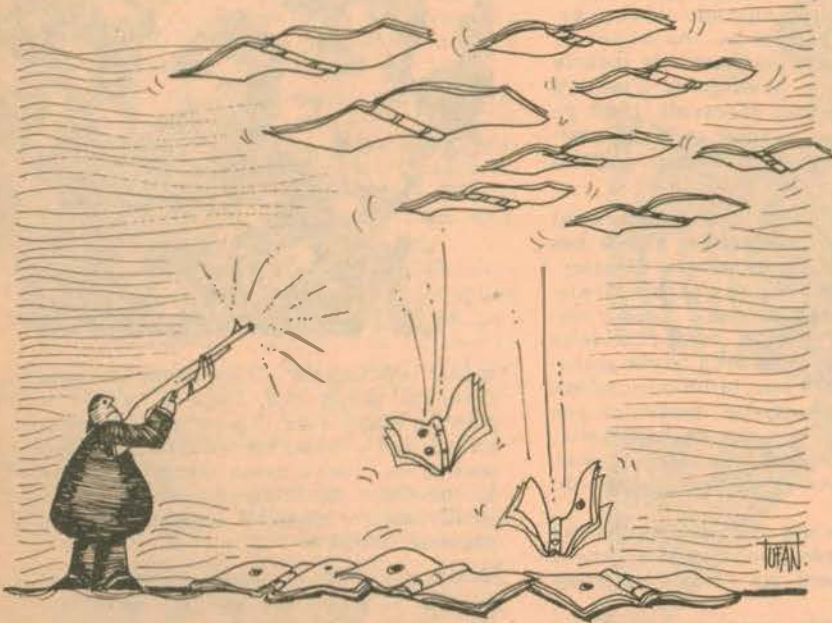
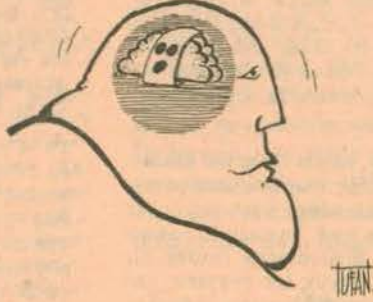
Günümüzde sevdaları savunmak, eprimiş evliliklerin rahat odalarından, akasyalı yollarda kolkola yürüyenleri seyrederlerin sorunu olmayacaktır. Anlatıcı kadın çok yerde yazarın kendisi bir yerden sonra annesinin kaçınılmaz tutuculuğuna düşmekten kendini nasıl kurtarırdı? Bu da bizim değil A. Ağaoğlu'nun bir yazar olarak sorunu olacaktır.

TUFAN ARKAYIN 1955'de İzmir'de doğdu. EÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Mimarlık bölümünü bitirdi. Dokuz yıldır karikatür çiziyor. Yurtiçi ve yurtdışında elliden fazla sergi ve yarışmaya katıldı. Çeşitli ödüller aldı. 1980'de Vercelli'de (İtalya) özel ödül aldı. Ocak '82'de İzmir'de "Renkli Çizgiler" adlı karikatür sergisini açtı. Sergi yağlı boya karikatürlerden oluşuyordu.

TUFAN.

TUFAN
ARKAYIN

ADNAN SATICI

Körpe

— Anne neden çekersin kulaklarımı
İlk kıran ben miyim testi?

Sokak kavgaları saklıyorum odamda
Gaz sargılarını, parçalanmış gömleğimi
Çeker eteklerimi 'yaramaz kuşlar'
Kapıyı onlara dirseğim tebeşirli.

Buzdağlarma çarpar yersiz gilmelerim
Kar yakalar sevimcimi yollarda
Körpe aşkalara açık tutulan pencereyi
İs tutar. Uğuldayan bir rüzgar.

Ağitlar yabancıdır 'külliyanbey' gömütlerine
Ben duaları taşlarım. Ellerim ufak
O an tutulurum yargısına gecenin
Biraz geç uyanırnuş genç uykularım.

Bozkırlar belledim akağaçlarda
Ben kırmadım o dalları. İnanın
Saçlarına dokunan süzüm bir mavi
Sığırıklar yuvaladı yüreğime körpe aşklarla.

Aynı dedikleri, kayalar yüklü
Yol yorgunu ayaklarım yürümüştü de...

Döndüğümde

Ciderken neler demiştim. Yataklar bırakın bana
Döndüğümde gömleğimin eteğinde dağlarla yorgun olurum
Bir mektup bırakın, sorsalar da söylemem
Nasıl uçururdu kılavuzları çoban gözlerini
İlk yazın rüzgarlar salıncağına.

Siz kalın, ben giderim o uslanmaz şarkılarımla
Girdiğim her meyhanede söyleyeceğim. Bugün benden, bugün benden
Sonra emakları anlatırın, kapılardan çevrilsem
Saçları örülürken ağlayan küçük kızların
Yüzündeki maviliğe küskünlüğüyle.

Bir mendil bırakın, ıslak gecelerin buğusunu
İnce aklıyla silerim yolların penceresinden
Mendilimle dönerim yaptakta yağmuru gizli ağaçların dibine
Sırtımı denize verdiğimde sizleri göreceğim.

Öldürün Sevgilimi

Öldürün sevgilimi. Biraz akşamdır o
Perdeleri çeker, külliğümü döker
Kendi yatağında büyütür beni
Tutsak kitaplara bakın, bir parça yağmur
Beyaz yağardı üstüme, bu resim onun
Hiç sormadım, siz dişleri dökülmüş adamlara
Denizlere sorun, dalgalardan kalma diyorlar
Ağlarını boğarken balıkçıların.

Biraz kahramandır, karıncabı meşeler kölesi devleri yenen
Evlere girin misketini yitirmiş çocuklar bilir
Yolları tutun bir kadının suskusunda arayın
Dağlara sorun kayalar ardında acıyı ateşlerken
Öldürün sevgilimi. Bir kentin ortasında olsun ölümü

VICTOR JARA, 1938'de bir giney Şili kenti olan Chillan'da, kırsal kökenli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Gitar çalmayı ve şarkı söylemeyi küçük yaşta annesinden öğrendi. Askerliğini yaptıktan sonra, Ulusal Sağlık Örgütü'nde çalışırken, "Mimos de Noisvander" mım topluluğu ile çalışmaya başladı. 1957'de Şili Üniversitesi'nin korosuna girdi. Orada büyük folklorcu Violeta Parra ile tanıştı. Ondan pek çok şarkı öğrendi. Daha sonra halk şarkı ve oyunlarını araştırmak üzere Margot Loyola tarafından kurulan "Cuncumen" topluluğuna katıldı. 1959'da bu toplulukla birlikte Polonya, Çekoslovakya, Romanya, Bulgaristan ve Sovyetler Birliği'ni kapsayan bir turneye çıktı. Şili Üniversitesi Tiyatro Okulu'ndan yüksek derece ile mezun oldu. Bu okulun sanat yönetmeni olarak Arjantin, Uruguay ve Paraguay'ı dolaştı. Şili Tiyatro Enstitüsü (ITUCH)'nın oynadığı ondan fazla oyun ve operayı yönetti. "La Remolenda" ile yılın en iyi yönetmeni seçildi (1957). 1966'dan 1969'a kadar "quilapayun" topluluğunun sanat yönetmeni olarak çalıştı. 1968'de İngiltere'ye, 1970'te Almanya'ya gitti. Bu arada ITUCH ile birlikte California ve New York'ta tiyatro yönetmeni olarak çalıştı. Egemen sınıfları yeren "protest" şarkılarını plaklarda derlemeye başlamıştı. 1968'de "Disco de Plata", 1969'da "Plegaria a un labrador" ödülleri aldı. Aynı yıl, Helsinki'de yapılan 'Vietnam için Gençlik' Kongresi'nde Şili gençliğini temsil etti. 1972'de de Pablo Neruda'nın Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanması üzerine büyük bir gösteri düzenlendi. 'Unidad Popular' yararına birçok konser turuna çıktı. 1972'de Küba ve Sovyetler Birliği'ne gitti. Şili gençliğinin sembolü olan devrimci sanatçı, 1973 Eylül'ünde korkunç işkencelerden sonra katledildi.

Türkçesi : EFTAL KÜÇÜK

(Aşağıdaki pasajlar Joan Jara ile 1974 Ekim'inde yapılan bir TV filminin ("COMPANERO") metinlerinden aktarılmıştır.)

Karısı Joan Jara (Turner)

Victor Jara 28 Eylül 1938'de doğdu. Şili'nin en tanınmış halk şarkıcılarından biriydi. Karısı önce-leri dansçı olan İngiliz Joan Jara (Turner), çocukları Manuela ve Amanda. 15 Eylül 1973'te yönetimi ele geçiren sağcı askeri güçler tarafından öldürüldü. Şili'yi terk etmeleri istenen karısı Joan ve çocukları İngiltere'ye döndüler.

JOAN: Şili'de O korkunç günleri yaşayan bizim gibi insanlar için faşizmin ne anlama geldiği çok açıktır. Tüm yaşantımız değişti. 11 Eylül önce-indeki Joan değilim artık ben. Şili'deki deneyimlerimi, hatta bazıları çok özel de olsa anlatmak zorunluluğu duyuyorum; çünkü, böylece yaşanan insanlık trajedisi gözler önüne daha açık serilebilir belki. Burada Şili'deki suskun insanlar adına da konuşuyorum, o insanlar kendi adlarına konuşamıyorlar artık.

Victor müzisyen bir köylü ailesinin çocuğu idi. Annesi gitar çalıyor, hasat sonrası eğlencelerde ve cenaze törenlerinde şarkılar söylüyordu. Çok yoksuldular. Köylülerin gerçekten feodal bir durumda oldukları büyük çiftliklerin birinde yaşı-

yorlardı. Çalışmalarının karşılığı yalnızca biraz sebze ve meyve idi. Çamur ve saman karışını ker- piç tuğlalardan örme bir barakada oturuluyordu. Yılda ancak bir veya iki kez et yiyü gördükleri oluyordu. Öylesine önemli günlerdi ki onlar, bir fiesta!

Bunların ilk anımsayabildiği şeylerdi. Önemle vurguladığı bir başka şey de böylesine zor bir hayatın coşkulu ve neşe dolu bir insan olan annesi- nin kişiliği sayesinde biraz olsun çekilebilir olma- sıydı. Ailecek şanslarını Santiago'da denemeye karar vermişlerdi. Ancak orada da umduklarının aksine daha kötü koşullarla karşılaştılar. Çok yoksul bir mahallede yerleşmişlerdi. Annesi çok çalışkan bir kadındı, bir yolunu bulup pazarda ve meyve ve sebze satılan bir tezgâhta iş bulmuştu. Çok sevilen ve tanınan bir insandı, Senore Amanda. Victor 13 yaşındayken annesi öldü ve aile dağıldı. Yine fakir bir aile Victor'u yanına aldı, ona uyuyacak bir yer verdiler. Victor çalışmaya baş- lanmıştı, pazarlarda küfecilik yapıyordu. Ancak bu yalnız Victor'un şanssızlığı değildi, çoğu kişi aynı durumdaydı.

Şili'de, 1968'de bile her 36 dakikada bir çocuk ölüyordu. Her 1000 çocuktan 86'sı doğumda ya da ilk bir yıl içinde hayatını kaybediyordu. Vic- tor okuma olanağı bulabilen ender şanslı birkaç köylü çocuğundan biriydi. Üniversiteye girdi ve tiyatro dalında çalıştı.

JOAN : Victor ilk kez karşılaştığı insanlar gibi olmak isteyebilirdi. Fakat sanırım çocukluk yılları- nın derin izleri onu engelledi. Tiyatro Okulu'nda bile yeni yaklaşımlar deniyordu. Hep Şili'deki yaşamı, Şili köylülerinin yaşantılarını anlatmaya çalıştı.

Şili işçileri ve köylüleri diğer Latin Amerika ül- kelerindeki benzerleri gibi açlık ve işsizlikten kurtulmak istiyorlardı. 1969 yılının Aralık ayın- da üç parti bir araya gelerek Halk Birliği'ni (Uni- tad Popular) kurdular. 1970 baharındaki seçim- leri için adayları fizikçi Dr. Salvador Allende idi. Victor Jara onu ilk destekleyenlerin başında geli- yordu.

JOAN : Victor canlı, neşeli, hayat dolu bir insandı. Yaşamaktan haz ve sevinç duyar bunu çevre- sine de aşıları. Bir evimiz olsun istiyordu. Bir eve sahip olmak onun için çok önemliydi, onun daha önce nasıl yaşadığı düşünülecek olursa bu çok doğal bir istek. Çok büyük bir gayretle çalış- tı. Sonunda küçük bir evimiz olmuştu. Ağaçlar ve çiçekler yetiştirdiğimiz bir bahçemiz vardı, burası onun küçük adasıydı sanki.

Victor'un yaşamında en önemli iki uğraşı vardı: Tiyatro ve şarkı. Tiyatro konusunda oldukça der- in bir bilgisi olmasına karşılık bu onu tatmin et- miyordu. Genellikle hep aynı insanlarla ilişkide bulunmak sıkıyordu onu. Santiago'da tiyatroya gidenlerin sayısı birkaç yüzü geçmezdi. 1969 yıl- ında tiyatroyu bırakarak kendini şarkı söyleme- ye verdi. Popular Unity ve toplumsal değişim için çalışmaya başladı.

4 Eylül 1970 günü radyodan seçim haberlerini dinliyorduk. Şili'de halk hareketinin birçok kez başarısızlığa uğramasına karşın yine de umutluy- duk. (Ailemde yüzde 36.3 ile en çok oyu almış- tı.) Dışarı çıkıp yürümeye başladık. Zengin ma- hallelerinde garip bir sessizlik vardı. Caddeler bomoştu. Her seferinde buralarda büyük arabala- rıyla korna çalarak ilerleyen, birbirlerini tebrik eden insanlara rastlanırdı. Şehir merkezine gel- diğimizde inanılmaz bir manzara ile karşılaştık. Bir karnaval vardı sanki. Herkes birbirini öpüyor, tebrik ediyor, dans ediyor ve şarkı söylüyorlardı. Bu bütün gece sürdü.

4 Kasım yani Allende'nin Şili Başkanı olarak resmen duyurulduğu gün dünya aniden tersine dönmüştü sanki...Yepyeni bir dönem başlamış- tı.

İnsan ilişkilerinde, insanların birbirlerine karşı tavır ve davranışlarında mutlak bir değişim vardı. Gerçekten de, çünkü böyle bir şeyi ilk kez hissediyorduk. Bu öylesine harika bir duyguydu ki, asla yitmeceğimizi düşünmüştüm. Victor bir şarkı yazmıştı, şöyle diyor: "... önceleri paran vardı ve sana bir centilmen diyorlardı. Şimdi ise çalışmak yeterli COMPANERO olarak çağrılan için..." Bütün Şili emekçileri için bu Companero sözcüğünün özel bir anlamı vardı. Birlikte, yan yana çalıştığın, aynı şeyler için çalıştığın, pay- laştığın, arkadaşın da öte bir yoldaş anlamına geliyordu.

"Daha demokratik bir Şili için savaşım veren genç şarkıcı ve besteci Victor Jara, ABD'nin yardım ve desteği ile yönetimi vahşice ele geçiren askeri cuntta tarafından 11 Eylül 1973'te tutuklandı. Victor, Şili stadyumunda korkunç işkencelerden sonra, faşist kurşunlarla delik deşik edilerek katledildi. Fakat kahramanlığı dillerden hiç düşmedi. Şu an kesinlikle inanıyorum ki, besteciler, sanatçılar arasında en şans- lı olanlarındandır. Çınlık, güzel bir şarkıyı öldürmek olanaksızdır.

Şimdi O, Ukrayna'dan Taras Shevchenko, İskoçya' dan Robert Burns, Joe Hill, Woody Guthrie ve nice- leriyle birlikte. Şarkıları halkın yüreğinde yaşıyor. Onun şarkılarını söyledikçe, oranın yığılılığı ve dleni- şı bizi yüreklendirdikçe, bize yol gösterdikçe Victor Jara asla ölmeyecek." (Pete Seeger, Şubat 1976)

Orta sınıftan bazıları hangi safta yer alacakla- rını kestiremiyorlardı, karşı safta nu, yoksa Şili emekçilerinin yanında mı? Victor, bunun için de bir şarkı yazmıştı: "... orada öyle durma, siperde oturarak..." Çok eğlenceli bir şarkı idi. Kaba bir şarkı, bir köyü şarkısı sanki...

1971'den 1973'e üç yıl boyunca Victor günde en az 20 saat çalışıyordu. Yalnızca şarkıcılık değildi yaptığı gücü yettiğince her çalışmaya katıldı. Ma- den ocaklarında, fabrikalarda, okullarda, gece- konu mahallelerinde ve çocuklarla birlikte şarkı söylemeye devam ediyordu. Victor bir sanat- çının daima kendi halkıyla, insanıyla birlikte ol-

masını savunmuştur. O her şeyin paylaşılması ge- rektiğine inanıyordu. 1972'yi 1973'e bağlayan geceyi anımsıyorum. O gece şöyle demişti: "... ben bir insanım ve şu an var olduğum için mutluyum, mutluyum, çünkü, insan yüreği ve kafasıyla baş- ka insanların yardımına koşabiliyorsa, yardımla- şabiliyorsa bu yeniden doğmanın mutluluğunu yaşamak demektir..."

Ben'im açımdan 11 Eylül herhangi bir gün gibi başladı. O günler çok gerilimli günlerdi. Çocuk- ları okula götürmüştüm. Döndüğimde Victor radyo dinliyordu. İşte O zaman herkesin endişe ile beklediği günün geldiğini anladık. Radyo aske- ri hareketin başladığını bildiriyordu. Moneda Pa- lace (Başkanlık Sarayı) kuşatılmıştı. Ben çocuk- ları okuldan almak için aceleyle evden çıktım. Geldiğimizde Victor dışarı çıkmaya hazırlanıyo- rdu. O gün Victor sivil savaşın vahşetini anlatan bir serginin açılışında şarkı söylemek için üniver- siteye gidecekti. Böyle bir şeyin olamayacağı bel- liydi, ama Victor yine de telefonla üniversiteyi aradı. Üniversitede çok sayıda öğrencinin toplan- mış olduğunu öğrendi.

Tam o sırada radyoda tüm çalışanların çalışma yerlerinde toplanmaları için acil çağrı yapıldı. Bunun üzerine Victor, üniversiteye gitmek için evden ayrıldı. "Moneda Palace"ın bombalanmasından iki saat önce konuştuğumuzda ertesi gün eve gelmeye çalışacağını söylemişti. Üniversiteye vardktan hemen sonra telefonla aradı ve üniversitede olduğunu bildirdi. "Moneda Palace"da bombalama başlanıı. O şehrin bir yakasında ben bir yakasında kalmıştım. Kısa bir süre sonra korkunç patlamalar duyulmaya başlandı. Ne olduğunu anlamak için pencereden baktığımda üzerimize doğru gelen Hawker avcı uçaklarını gördüm. İlk üç evimizin bulunduğu tepenin eteklerindeki gecekondu mahallelerini bombalamaya başladılar. Bombalama ne kadar sürdü bilmiyorum. Daha sonra ortalık biraz sakinleştii. Üstümüzde sürekli uçaklar uçuyordu. Helikopterler sürekli dönüp duruyorlardı. Sonradan bizim bulunduğumuz bölgenin çarpışmaların merkezi olduğunu öğrendim.

Akşama doğru 16.30 civarında Victor telefon etti. İyi olduğunu, sokağa çıkma yasağı nedeniyle üniversitede kalmak zorunda olduğunu söyledi. Beni ne kadar çok sevdiğini, cesur olmam gerektiğini anlattı ve iyi şanslar diledi. Bu onunla son konuşmam oldu. Artık beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Radyo ve televizyon haberlerinden de bir şey öğrenememiştım. Sürekli askeri marş çalınıyordu zaten. Olayların sırasını tam olarak anımsayamıyorum şimdi. Evde bir arkadaşım ve çocuklarla birlikteydik. Yine de radyo ve televizyondan haberleri sürekli izliyordum. Bir kabus gibiydi. Ertesi gün, yeni çarşamba günü sokağa çıkma yasağı kaldırıldığı zaman Victor'un eve dönmelerini bekledim, ama gelmedi. Üniversitede ne olduğunu öğrenmeye çalıştım, ama bir yol bulamadım. Hiç kimse orada ne olduğunu bilmiyordu. Öğleden sonra televizyonda üniversitenin kuşatılarak içerideki çok sayıda militanın tutuklandığı duyuruldu. Victor'un kaçıp kurtulmuş olması olasılığı vardı. Fakat bunun olanaksız olduğunu anladım sonradan. Üniversite aslında 11 Eylül sabahından beri sınırlı durumdaydı.

Daha sonra tutukluların üniversiteden birkaç blok ötedeki bir boks salonu stadyumu olan Şili stadyumuna götürüldüklerini öğrendim. Perşembe öğleden sonrasına kadar bir haber yoktu. Akşama yakın stadyumdan serbest bırakılan birisi beni telefonla aradı ve orada Victor'la görüştiğini anlattı. Victor bana iletilmek üzere bir mesaj vermişti. Cesur olmamı, çocuklara dikkat etmemi öğütüyordu. Onu tanımışlardı ve artık kurtuluş umudu yoktu. Stadyumda neler olduğunu ondan sonraki aylarda parça parça öğrenebildim. Serbest bırakılanlarla konuşmaya çalışıyordum. Bana anlatılanlara göre başlangıçta bütün öğretim üyeleri ve öğrenciler elleri kafalarının arkasında toprağa yatırılmışlar. Victor o zaman tanınmış ve sonra ona çok vahşice davranmışlar.

Onun cesaretini hiç yitirmediğini, güçlü olduğunu biliyorum. Biliyorum ki, o gücüyle tüm arkadaşlarının moral kaynağı oldu. Orada şarkı söylediğini biliyorum. Onu dövdüklerini, işkence ettiklerini, ellerini parçaladıklarını ondan iki saat sonra da öldürüldüğünü biliyorum. Victor stadyumda bir şiir yazmış ve bestelemişti

18 Eylül günü, sabah erkenden, genç bir adam eve gelerek Victor'un cesedinin morgda bulunduğunu haber verdi. Onunla birlikte morga gittik. İlk kez bir morga gitmişim. Yüzlerce ceset öğrenci ve işçiler, genç yaşlı hatta çocuklar elleri arkalarından bağlı olduğu halde hepsi de makineli tüfeklerle öldürülmüşlerdi. Victor'un cesedini uzun bir aramadan sonra ikinci katta morg ofisinin yanındaki odada bulduk.

Dövülmüş, hırpalanmış kanlı bir vücut. Yarı soyulmuş yüzü parçalanmış, kan içindeydi. Her tarafı makineli tüfek kurşunlarıyla delik deşik olmuştu. Elleri bağlı idi. Cesedi almanıza izin veriler. Victor'un ölümü kaçınılmazdı. Sanırım o da dostlarının yanında birlikte ölmekten memnundu.

Faşizm bir aile için ne demektir, bizim aileniz ve Şili'de birçokları için. Yakından tanıdıkça, benim ve çocukların tanıdığı gibi.. Bu öyle bir şey ki, insanın tüm yaşamını değiştirebilir. Manuela bir daha asla aynı insan olamayacak. Mandy acısını içine gömerek büyüyecek. Yaşadığımız şeyleri başka insanlara anlatmak bizim görevimiz. Deneyimleriniz belki başkaları için öğretici olabilir. Böylece onlarla birlikte savaşım vermek için ortak nedenlerimiz olacak. Buna eminim...

victor jara

şili stadyumu

Burada beşbin kişiye
kentin bu küçük kesiminde
beş bin kişi...

Ne kadarız
kentin bütününde ve bütün ülkede?
Yalnız burada
tohum ekebilecek ve fabrikaları çalıştırabilecek
on bin el var.

Ne kadar insanlık
açlık, soğuk, panik, acı, aşağılanma
işkence delilikle yüzyüze?

Altınız kayboldu
boşluğa düştüler sanki.
Birimiz öldü, öbürü

bir insanın dövülebileceğini düşünemeyeceğim kadar
çok dövüldü.

Diğer dördümüz işkenceye son vermek istedi:
biri, hiçliği atlayarak
bir başkası başını duvara vura vura,
ama hepsi de gözlerinde o ölümcül bakışla.
Ne kadar da büyük bir dehşet yaratıyor
buyurganlığın yizii...

Planlarını büyük bir titizlikle yürütüyorlar.
Hiç bir şey umurlarında değil.
Onlar için, kan eşittir madalya
ve boğazlamak, bir kahımanlık belirtisi.
Tanrın, yarattığın dünya bu mu?
Bunun için mi, yedi gün süren harikaların ve uğraşın?

Bu dört duvar arasında sayımız azaldı
ve kalanlar gelişmeyecek
ve kalanlar, gün be gün ölümü arzulayacak.
Ama birden vicdanım uyanıyor
ve bu zamanı yüreğim çarpmadan görüyorum
sadece makinaların nabzı
ve orduyu doğurutanların tatlılıkla dolu yüzleri..
Bırakın Meksika, Küba ve dünya
bu gaddarlığa karşı haykırınsın.
Hiç bir şey üretemeyen
on bin eliz biz.
Ne kadarız bütün ülkede?
Başkanımızın, 'companero' muzun kanı
bombalardan ve makinelerden daha güçlü
Daha güçlü olacak yumruğumuz gene. vuracak.

Ne kadar da zor şarkı söylemek
söz konusu olan dehşetin şarkısıyla.
Yaşadığın dehşet.
Öldüğüm dehşet.
Kendimi o kadar fazla
sonsuzluk anları ortasında görmek,
sessizliğin ve çığıkların
şarkının bitirdiği sonsuzluk anları..
Gördüklerimi hiç görmemiştım.
Duyduklarım ve duymakta olduklarım
bu an'ı yeniden yaşatacak.... 12-15 Eylül 1973

Türkçesi: ALİ CENGİZKAN

ŞİİRLER ÖYKÜLER

Ali Cengizkan

• (Bay D., Bay B.B.'den izin aldınız mı, aynı biçimde yazmak için? diye sordu küçük A.'ya. İzin almadım, hem geçmişte yazılanları okumak tarih öğrenmek değil midir? Tarih-siz bugünü yaşamak da olanaksız.)

• Kimi zaman bir aşk için yazılır şiir. Kimi zaman şiir yazmak bir aşka dönüşebilir. İkisi de tehlikelidir.

(Küçük A., birincisinde hep gerçeğin söylen-diyini ve bunun da bayan B., M. ve F. tara-fından hoş karşılanmadığını görmüştü. İkinci durumda ise gerçeklik ayvayı yiyiyordu, bu-nu da pek çok şairin kitabına bakarak öğren-mişti. Onun için de aşağıdaki iki notu ek-le-di:)

Ama aşk, en büyük yaşamaktır. Öyleyse şiir aşkla yazılabilir. Yüreğini kanıttarak yaşar bir ozan, öyle yaşamak zorundadır.

• Her kavgada üzünc ve sevinç, hüzn ve umut vardır.

Her kavga zaferle bitmeyebilir.

Ama her kavga bir şiire dönüştürülebilir.

• Güçlü olmalıdır şiir. Bir tarakayla çıkmalı ağzımızdan ve düşmana tarihi bir mızrak gibi saplanmalıdır, bu bir.

İkincisi, devrimci(!) kağıt tüccarı dergi sahiplerinin ağzını kapatmak gereklidir. Şiir bu engeli ancak gücüyle aşabilir.

(Bunları söyleyen küçük A.'ya bay S. derginin kapısını gösterdi. Küçük A., bir kez daha şiirin ve şiirin gücüne ve haklılığına inana-rak, çıktı.)

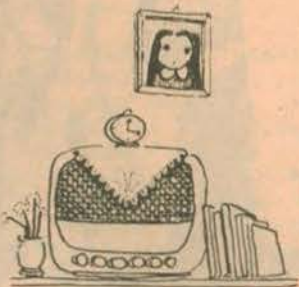
• Şiir hem bir yılda, hem de bir saniyede yazılabilir. En önemlisi, bu iki süreci eşzamanlı kılabilir.

• Yazarını sınar şiir. Kendilerinden korkanlar bu işe girmemelidir.

(Küçük A., milletvekiliği, hatiplik, diploma-tık yapan şairleri düşündü bir an. Sonra da Büyük Ozan'ı.)

• Ellerini bağlayabilir misiniz şiirin? Gözleri-ni? Götürebilir misiniz? Hücrede kulaklarını tıkayabilir misiniz? Falakaya yatırabilir misiniz? Ağzını bantlayabilir misiniz, yüzünüze tükürmesin diye? Elektriğe bağlayabilir misiniz onu? Copleyarak öldürebilir misiniz? Onbeş yıl içeride yatar ve çıkar. Aklanır. Sız aklanabilir misiniz?

(Büyük Ozan'ın yattığı hücrenin taş duvar-larından çıktım bu şiirlemeyi. O duvarlar yıkılırken kimbilir daha ne şiirlemeler bulu-nacak. Küçük A.'nın notu.)

• (Dünyayı değiştirir mi şiir ve ne kadar za-manda?, diye bir soru sorulduğunda, bay D. şöyle yanıtladı: Çok yakın bir arkadaşımın annesi, şiir yazdığını öğrenince şöyle demiş: Hayret, D. hiç de öyle sarhoş ve düşüncesiz biri değildir.)

• Yaşadığını yazmalıdır şair. Ama, daha da ö-nemlisi, neyi yaşayıp neyi kurguladığını oku-runca sezdirmelidir. Şairlik dürüst olabilmektir.

• Bir eylemdir şiir, sözcüklerle davranır. Ama bazı şairler vardır. Sözcüklerle köşk lunnaya kalkarlar. Bunlar, 'hüzün' sözünü kullanınca üzüntülü olduklarını, 'kavga' sözünü kullanınca kızgınlıklarını, 'hasret' sözünü kullanınca yalnızlıklarını anlattıklarını sanırlar. Oysa şiirlerinin davranışı, onları yalancı çıkarır.

• Kimi kendini gerçek şair sandığından, kimi de şairliği çok yüce ve ulaşılmaz gördüğün-den şiirden uzak kalır. Oysa her zaman ora-dadır, yüreğimizde durnaktadır şiir.

• (Küçük A.'nın şiirlemelerine' karşı çıkan bay C., Yazarlıkla militanlığı birbirine karıştırmamamız gerekir, bunlar insan yaşama-sının ayrı ayrı boyutlarıdır, diyordu. Küçük A., hiç hoşlanmadığı halde gülmekten alı-koyamadı kendini ve aşağıdaki şiirlemeyi yazdı.) Geri zekâlı değildir şiir. Amageri zekâlılarla bile söyleşiye oturabilir.

• Öyle durup önüne arkasına bakanlardan hoş-lanmaz şiir. Onu yakalayabilmek için hem kafaca hem de yumrukça çevik olmak ge-reklidir.

• Bir yanıttır şiir: Şimdiye kadar okunanlara, söylenenlere, bilinenlere bir yanıt. Ondandır ki, bir dizinin sonuna soru işareti konga da, şiir soru değildir aslında. (Küçük A., bu şiirlemenin de bir sorunun ya-nıtı olduğunu biliyor ve yeni sorulara yol aç-tığını düşünüyordu.)

• Yetimdir bütün şiirler. Paylaşılacak için doğ-muşlardır ve doğdukları anda babasız kal-mışlardır. Paylaşılmalrı, başka babalar edin-meleri, iyi doğmalarna bağlıdır. İyi ya da

kötü birer çocuk olsunlar, siz gerçek babala-rı olarak her zaman hüzn duyarsınız, onlara yardım etme olanağınız ve buna hakkınız yoktur.

(Bay D., bunları söyleyen küçük A.'ya ku-ramsal çalışmalar yayımlayan bay İ.'yi nasıl gördüğünü sordu. İyi şair, dedi küçük A., ama o yazılarda rasyonelliğe karşı irrasyonel-liği rasyonel biçimde savunmaya çalışıyor. Yani aslında tek amacı çocuklarını savun-mak.)

• (Küçük A.'ya göre üç değişik pazarlaş bi-çimi vardır şiirin:) Bazıları birinci hamura bası-larak ciltleri numaralanan yaldız kapaklı ki-taplarda toplanır. Karıştırılmasınlar diye, kitapların kapağına 'şiirler' açıklaması ba-sılır.

Bazılarıysa en kalitesiz matbaa mürekkebi-yle, en köhne makinada, üçüncü hamur kağıda basılırlar, oldukça ucuza. Sayfaları karıştırır-ken şiir uç verip boyun uzatabilir bunlarda. Üçüncüsü her zaman yanıbaşımızdadır, vuru-lan bir arkadaşın kanında ve siz kızsanız da kız masanız da, yayılır kalır bir leke gibi, aklınızda.

• (Bay D. kendisine ödül verenlerle konuşı-yordu: Ödül mü verdiniz bu şiire? Aman ne güzel... Yalnız dikkat edin, siz de snanmaya başladınız şu anda. O şiiri yazan kişi olarak ise ben rahatım: O, kendi başına ayakta du-rabilir ve ben sizin yüzünüze bile bakmam.)

• (Bay T. şiirin devrinin geçtiğini söyleyince ve buna kanıt olarak ayda da 300.000 satan bir cinsel dergi karşısında, en iyi satan şiir kitabının onbeş yılda 50.000 satabildiğini söyleyince, bay D. şöyle dedi: Küçük A.'nın da söylediği gibi, şiir yaşamla bilincin kesiş-tiği yerdedir her zaman. Bugün radyo-TV ve boyalı dergiler ona az yer ayırıyor, ayırdık-larında ise meta olarak kullanılıyorlarsa onu, onun bir suçu yok.)

• Şairden başkasının ideolojisiyle yazılamaz şiir. Yazılırsa, bir sahtelik kokusu alırsanız okuduğunuzda. Sözde 'çocuk şiirleri' buna en iyi örnektir.

• Bir bitmişlik-bitmemişliktir şiir. (Küçük A. şiirlemelerin de sürekli değişeceğini düşünüyordu.)

• Yani yaşamı avcumuza almaktır şiir. Onun için de, İDEOLOJİK'tir. (Küçük A., en zor değişecek şiirlemenin bu olduğunu düşün-dü.)

Zekai Sezer

1956 yılında Akyazı/Dokuz Eylül'de doğdu. 1974'te Anıya Öğretmen Lisesi'ni bitirdi. Silopi'de liseyi bitirdi. 1978'de Ankara Gü. Resim Bölümü'nü bitirdi. Sergiler açtı. Bazı karma sergilere katıldı.

Plastik Sanatlara Genel Bir Yaklaşım!

YÖNTEM ÜZERİNE

İnsanlar, var olduklarından bu yana, doğa ile ilişki içinde dilerler. İlk insan, bir yandan doğa olaylarından korunabilmek için ona karşı savaşırken, bir yandan da onu çözümleyebilme uğraşısı içine girmiştir.

Doğa ile savaşımında ona ege-men olamayan ilk insan, büyüye, dine vb. başvurarak doğa üstü güçlerden yardım istemiştir. Bu dönemde doğaya iki tür yaklaşım vardır: Ussal ve duygusal. Denilebilir ki ussal yaklaşım (alet yapma, ateşi bulma vb.) bilimin, duygusal yaklaşım (büyü, mit vb.) sanatın başlangıcıdır.

İnsanların doğa olaylarını çözümlemede başvurdukları ilk yöntem, metafizik yöntemidir. Tarihsel süreç içinde kuramsallaşan ve en büyük gücüne Ortaçağ Hristiyan düşüncesinde ulaşan metafizik düşünce sistemine göre, doğayı, tanrısal bir güç yaratmıştır. Düşünce ve kavramlarımız hep onun eseridir. Maddi dünya, evren, sadece bizim duyularımızla şekillenir. Metafizik, 'nesne ve olguları değişmez, birbirinden bağımsız olarak ele alır.'

Tarihsel gelişim içinde doğa bilimlerindeki gelişmeler, bunlardan çıkan sonuçlar, metafizik yöntemin çıkardığı sonuç ile çelişince yeni bir düşünce sisteminin aranmasını da beraberinde getirmiştir.

18. yy. sonları, metafizik yöntemin karşısına evrensel gelişmeyi ve doğayı açıklamada yeni bir yöntemin ortaya çıktığı yıllardır. Bu yöntem, eylemsel özdokçilikle, Eytisimsel özdokçiliğin temel ilkeleri ile tarihin ve doğanın incelenmesi, bilimsel bulgularla da doğrulanır. Eytisimsel özdokçiliğe göre, 'evren maddeseldir. Bilinç, maddi doğanın ürünüdür. Evren, sonsuz çeşitlilikteki olguların birbirine bağlı bulunduğu bir bütündür. Tarih, maddesel bir devim ve gelişme sürecidir.'

'Doğa bilinç, toplum devimleri, aynı gelişme "eytisi" yasalarıyla gerçekleşmekte ve aynı özdokçel temelle "özdokçilik" belirlenmektedir. Doğa, kendi özdokçel yapısından, bilinç insanın doğa üstündeki eyleminden, toplum doğasal üretim sürecinden yansıyan gelişmelerle belirlenir. Demek ki evrenin birbirine indirgenemeyen bu üç temel olgusu (doğa, bilinç ve toplum), aynı özdokçel ve eytisimsel içerikte birleşmektedir.'

Eytisimsel özdokçiliğe temel olan ve onunla bağımlı olan tarihsel özdokçilik de 'Toplumsal olayların gerçek nedenlerini açıklamak ve ideolojik olayları bu nedenlerle bağımlı kılarak yeni ve açık bir Dünya görüşü getirir. Doğa ve toplum bütünlüğü, bu Dünya görüşünün başlıca niteliğidir.'

Tarihsel özdokçiliğe göre doğa gibi toplum da, kendine özgü nesnel yasalarla gelişir. Bu yasalar, doğa yasaları gibi zorunludur. İşleyişlerinde nesnel etmenle öznel etmenin kopmaz bağımlılığı vardır. Bu da ancak, eytisimsel anlayışla kavranabilir.

Sözü sanata ve sanat üzerine eleştiriye getirmek istiyorum.

Sanat, toplumun ürünüdür. Sanat yapısından hoşlanma ya da onu yaratma sınırından eleştiriye geçildiğinde, sanata dışarıdan bakılmaya başlanır. Eleştiri, özünde, toplum-bilimsel özellikler taşır; bu nedenle, sanat yapısını "yaratma"dan veya ondan "hoşlanma"dan ayrılır. Sanatın, dışarıdan bakıldığında görülen özellikleri, belli bir bakış açısı ve Dünya görüşü üzerine sıralanır, onunla bütünlenir.

Sanat eleştirisinde diğer toplumsal olgulardan belli ölçütlerin çıkarılması gerekir. Örneğin; tarih, felsefe, edebiyat vb. toplumsal olgulardır. Çünkü, toplumun ürünüdürler. Eleştiri de bu alanlardan seçmeciliğe ve karıştırmalara düşmeden çıkarılacak ölçütlerden yararlanılmalıdır. Bunu da, bir örnek ile açıklarsak; Politika da, felsefe de, toplumsal birer olgudurlar. Sanat eleştirisinde, politikadan ya da felsefeden çıkarılacak ölçütlerden yararlanılabilir; ancak, politika ile sanat ya da felsefe ile sanat birbirlerine karıştırılmaz.

Kıscası, toplumun üst yapı ürünlerinin birbirleriyle ve yaşam ile olan ilişkileri açıkça ortaya çıkarılmalıdır. Bunun için tek toplumbilim yöntemi vardır: Tarihsel özdokçilik.

ORTAÇAĞ/RÖNENSANS 20.YÜZYIL

Sanat tarihi, sanatın tüm dönemlerde toplumsal gerçeklerden soyutlanmadığını gösterir. Toplumsal gerçekler derken, tarihsel süreç içinde toplumun ekonomik, buna bağlı olarak sosyal, siyasal ve kültürel özellikleri, onların gelişim-değişim süreci kast edilmektedir.

Ortaçağın skolastik felsefesi ve dine dayalı bilgisi, Haçlı seferleri etisiyle, 11. ve 12. yy.dan itibaren sarsılmaya başlar. Haçlı seferleri, batıların bilim ve teknikle ileri doğu ülkeleri ile ilişkiler kunnalarına neden olmuştur. Avrupa, ortaçağın koyu tutuculuğunda boğulurken, doğu, ileriye araştırmaya ve bilime daha açık çağın uygar bölgeleridir. Farabi, İbni Sina, İbni Hal-dun gibi bilginler, matematik, astronomi, felsefe, tıp alanlarında gerçeği gün ışığına çıkarmakta, insan usunun sınırlarını genişletmektedirler. Bu sınırlar, kilisenin, İncil'in

öğrettiklerine uymamaktadır. Ekonomik alanda uygulanan toprak düzeni sonucu, nüfus, doğu ile ticaretin yoğun olduğu Doğu Akdeniz limanlarına akmakta, kentleşme başlanmakta, ticaret bunlardan Avrupa içlerine doğru yoğunlaşmaktadır. İnsanlar, gerçeği ve yarını arama çabasındadırlar. Bilginin kaynağı araştırılır. Gerçekler, uzunca bir süre

baskı altında tutulan gerçekler, sel hızıyla ortaya çıkar. Bilimsel bilgi; maddeyi, olayı, artık din kitaplarından farklı açıklamaktadır. Ve adına sanatta Rönesans dediğimiz dönem, eski Yunan ve Roma bilgisinin yeniden doğması, incelenmesi, açıklanmasıyla gerçekleştirilir. Ve görülür ki, yarın bir başka Dünyada insanlar için vad edilen mutlu yaşam, bugün yaşanan dönem için söz konusudur. Tüm güzel ve iyi, insan içindir. İnsan ve onun doğasıdır önemli olan. İnsanın ve onun mutluluğunun olmadığı yerde kilise yoktur, İsa da, Meryem de yoktur. O halde İsa, önce çocuktur, insandır. Bu yüzden kayalıktaki Madonna'da Leonardo anne-çocuk ilişkisini öne almıştır. Artık insanın evreni salt din değildir. İnsan bu dünyada yaşamaktadır. Sanatçının konusu ise dünya evidir. Bir önceki dönemde toplumu yönlendiren, yöneten kilise iken, sanatçı nasıl ona hizmet ediyorsa; bu kez bilgisini, dünya görüşünü doğru bildiği yine toplumun yöneticisi Kont'un, Baron'un ya da zengin ailelerin emrine vermek zorundaydı. Onlara işlevsel saraylar yapıyor, tablolarıyla ailelerini ve kendilerini ölümsüzleştiriyordu.

Bilimin, araştırmaya dayalı bilimin gelişmesi, İnsan evrenini daima genişletir. Ortaçağ da İncil'in sınırlarını çizdiği evren, Rönesans'da yaşanan güne, çevreye, doğaya dönmüştür. Yeni kitalar, bilinmeyen yeni dünyalar bulunur. Bu süreç içinde, toplumun ekonomik ve siyasal dengesi değişmiş, sanatın konusu ve tekniği de buna paralel değişime uğramıştır.

Yeni dünyaların bulunması yeni bir tüccar sınıfını ortaya çıkarır. Bunlar zengindir ama soylu değildir. Ancak soylular gibi yaşayabilecek kadar zenginlerdir. Yeni yaşam geleneklerle gelişmekte, dünya yeni değerlerle hızla değişmektedir. Yaşamın yöneticilerine soyluluk, sanatçının Barok eserleriyle yaşatılacaktır. Sonradan görme bu sınıf aşırıya düşmezler, resimli duvarlar, yeni bulunan Stuko malzemeye yapılan heykellerle doludur. Hem artık kilise kadar villa, malikane, otel yapıları da ağırlık kazanmaktadır.

Yeni dünyadan Avrupa'ya akan

altın ve gümüş, sermaye birikimini en üst düzeye çıkarır. Ancak o sermaye üretime aktarılmadığı için fiyatlar yükselmiştir. Bunun sonucu sermayenin üretime aktarılması, sanayi devrimini gerçekleştirmiştir. İlk kez İngiltere'de buhar makinasının bulunmasıyla başlayan sanayi devrimi sonucu hızlı üretim, hızlı kentleşme başlamıştır. Bu arada tüm üretimi yönlendiren burjuva sınıfının, iktidarı eski düzenin soylularından çekip alma istekleri Fransız devrimi ile çözüm bulan siyasal değişikliği zorlamıştır.

Sanatçı, bu yeni düzenin çalkantılarında başlangıçta yeni sınıf ile birlikte olmuştur. Ve bu, beraberinde sanatta yeniliği getirir.

Daha sonra eşitliğin, eskinin aristokratları ile yenin burjuvaları arasında özenilmesi, sanatçıyı içe dönük, eski düzenin dengesine dö-nük kılmıştır. Bu denge bir süre klasik sanatın yeniden canlandırılması çalışmalarıyla aranmış, neoklasizm doğmuştur. Romantizm, Realizm, Empresyonizm vb. akımlar, sanatçının yeni düzene tepkilerinin iradesi olarak sürüp gitmiştir.

Tüm bunlar, toplumsal gelişim-değişim ile sanat arasındaki çok yönlü bağıntıyı ortaya koyar.

Üretim ilişkilerinin değişmesiyle sanatsal yeniliğin arasında bağıntı vardır, ancak, mutlak değildir. Üretim ilişkilerinin değişmesi, sanatsal yeniliğe neden olabilir. Her sanatsal değişim ve yeniliğin ardında üretim ilişkilerinin değişikliğini aramak yanlıştır; çünkü üretim ilişkilerinin değişmediği yapılarda da sanatsal yenilik olabilir. Örnek: Rönesans sanatta bir yeniliktir. Rönesansın gerçekleştiği dönemde feodal üretim tarzı egemendir.

Sanatsal gelişme ile toplumsal gelişmenin bağıntısı için verilen "...nasıl ortaçağ sosyo-ekonomik yapısı ve feodal üretim tarzı, sonunda kapitalist üretim tarzı ile aşılarak geride bırakılmışsa, buna bağlı olarak feodal sanatsal kültür değerleri de Rönesansın yeni sanatsal kültür değerleri karşısında öylesine aşılarak geride bırakılmıştır" örneğinde yanlılık vardır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, Rönesans, üretim ilişkilerinin değişmesi sonucu olmamıştır. Ortaçağ sosyo-ekonomik yapısı ve feodal üretim tarzı, 1789 Fransız devrimi ile gelen kapitalist üretim tarzı tarafından aşılmıştır. Rönesans'ın gerçekleştiği yıl r ise Fransız devriminden çok öncedir. Ancak Rönesans, var olmaya başlayan burjuva sınıfının burjuva gerçekliği başlattığı dönemdir.

Yeni düzenin başlangıcı ile tepkilerinde doğmaya başladığını daha önce belirtmiştik. Sanat alanında NEOKLASİZM, EMPRESYONİZM vb. akımların ortaya çıkışıyla görülen bu durum, yüzyılınbaşındayeni

biçimlere bürünür. Yeni üretim biçiminin yarattığı düzende insan-üretim, insan-toplum, hatta insan ile bilim birbirine yabancılaşmıştır. Üretim ilişkilerinden değişikliğin yanı sıra felsefeye ve bilime yeni yaklaşımlar söz konusudur. Bu yaklaşımlar; (Felsefede Fenomenoloji, psikolojide Freudizm, fizikte soyut evren modeli vb.) idealist düşüncenin biçimsel yenilikleridir. Bu değişiklikler sanata yansır. Sürrealizm ile Freudizm'in soyut sanat ile soyut evren modeli arasında elbette ilişki vardır. Ancak ortaya çıkan sanat akımlarının yine maddenin hareket edip onu deforme ettiği görülür. Bu ise sanatsal yenilik değildir.

'Şu da hayli ilgi çekicidir ki WINTHROP SARGEANT, ANDREW C. RITCHIE ve REGINALD H. WILENSKI gibi soyut sanat kuramcıları, onlardan önce de soyut resmin babası, Vassili Kondinski, soyut sanatçının tüvalinin nükleer fizikteki en son buluşları yansıttığı, böylelikle de evrenin özüne işlediği fikrini ileri sürerek modern sanattaki bu eğilimi olumlamaya çalışmışlardır: çünkü, ne de olsa, nükleer fizik de, enerjinin dönüştürülmesi de, şimdiye kadar bütün gerçek ressamırlar tarafından resmedilmiş olduğu gibi, meyveler ve ağaçlar kadar, dağlar, binalar, insanlar ve çiçekler kadar herşeyleriyle gerçeklerdir: oysa, böylelikle ressamırları soyut sanatın şamponları körükörüne Ampirizm'le suçlayarak küçümserler. Gözle görülmeyen ama insan zihninde algılanabilir gerçekliğe, mikrokozma bu yaklaşım, aldatmacanın ta kendisidir. Temel parçacıklar dünyasında olup biten süreçleri temsil etsin diye keyfi şekilde renkleri sürmekle hakiki gerçeklik arasında hiçbir ilinti yoktur bunun için de soyut sanatı savunanların kuramlarını olumlamak için kullandıkları kanıtlar hiçbir değer taşımamaktadır: kendileri gerçekliğe karşı mücadele ettikçe ona teslim olmaktadır.⁶

Dada, Pop, Hiperrealizm vb. sanat akımları yine bu dönemde ortaya çıkar. Kaçış sanatı olarak nitelenebileceğimiz bu sanatlardan bakan insanlar bir süre sonra psikolojik açıdan doyum sağlayıcı bir psikolojiye dönük saf, sembolist akımlara sarılırlar. Sanatçılar bu kez bu tür resim yaparlar.

Yüzyılımızda ortaya çıkan soyut sanatı, bilim ve felsefedeki soyutlaşmanın doğurduğunun savunularının hangi felsefe ve bilim anlayışı olduğu sorusuna yanıt vermeleri gerekmektedir.

'Çağın değişik ideleri, bilim anlayışı ve felsefesi ile birlikte yeni bir "gerçeklik" yeni bir "varlık" yorumunu ortaya çıkarıyordu. Bu değişme tüm kültür dünyasında meydana gelen bu kökten değişme, elbette sanat alanında da kendini göstermeliydi. 500 yıl boyunca Avrupa sanatının egemen olan objenin yerini, çağın gerçeklik ve varlık yorumuna uygun olarak bir başka varlık almalıydı. Bu varlık, suje olacaktı. Çünkü 19. yy. objektif-materyalist gerçeklik kavrayışı, 20. yy.'a girerken yerine subjektivist bir gerçeklik anlayışına bırakıyordu. Doğa varlığı üzerinde bulunan Arşimet noktası yavaş yavaş sujeye kayıyordu.

Bu, bilimde ve felsefede en belirgin biçimde kendini gösteriyordu. Sözgelisi fiziğin dayanağı olan maddenin birdenbire büyük bir değişime uğrayarak katılığını yitiriyor, Ouantum'lar, kuvvet noktaları ve enerjisi

simgeleri olarak kavranırken, gitgide soyut bir öze sahip oluyordu. Bunun sonucu olarak varlık maddesel varlık, doğa varlığı, soyut-düşünsel bir ilgiler sistemi haline geliyordu.

Bilimde meydana gelen bu değişmelere koşut olarak, felsefede de benzer değişmeler kendini gösterir. Söz gelişi geçen yüzyıl Feurbach ve Bulhnerde bulduğumuz naturalist evren tablosu ile Marks-Engels'in tarihsel varlığı açıklayışı, yerini şimdi ben'e dayalı ben'den sujeden hareket eden bir subjektivist-idealiste evren ve varlık anlayışına bırakıyordu. Bilimde ve felsefede meydana gelen bu değişmeler sanatta da tekrarlanacaktı. Buna göre sanatta çağın koleksiyonu içinde yerine alacaktır.

Bu savların ardında felsefe ve bilimin idealist bakış açısı ile çağa uyarlanması yatmaktadır. Kaldı ki, bilimin soyutlaştığı savunulamaz. Bilimin ilgi alanı yüzyılımızda genişlemiştir. Bir yandan maddenin en küçük birimi atom, hatta onu oluşturan proton, nötron gibi temel parçacıklar fiziksel bilimlerin temel konuları olurken, diğer yandan Astronomideki bulgular, evrendeki tüm maddelerin birbirleri arasındaki karmaşık ilişkileri, bilimin doğal uğraşısı durumuna gelmiştir. Maddenin böylesine boyutlarda fiziğin konusu oluşu, klasik fiziğin temel yasalarının yetersiz kalması, bir takım matematiksel modellerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Ancak bu hiçbir zaman soyut bir madde kavramının oluşması, giderek soyut bir fiziksel evren modelinin yaratılması anlamına gelemez. Klasik fizik yasaları, örneğin Ouantun fiziğinde yetersiz kalmış, ancak onun yerini son derece somut yeni yasalar almıştır. Bilimdeki bu gelişmeler, soyut bir evren modelinin gelişmesine değil, tam tersi bilimin teknolo-

jiye uygulanmasıyla ortaya çıkan çağdaş araç-gerecin gündelik yaşamın bir parçası olmasına, böylece evrenin daha bir somutluk kazanmasına neden olmuştur. Doğaldır ki fiziksel bilimlerdeki bu gelişmelerin pratik uygulamalara ve gündelik yaşama olan katkıları, tinselciğin gelişmesini sağlamaz, köstekler. Bu bilimsel bulgular, zaman kavramına da yeni boyutlar getirmiş ve daha somutluk anlam kazandırmıştır. Zaman tek diize ve soyut bir olgu olmaktan çıkmış; daha evrensel, maddenin hareketine bağımlı, bu anlamda daha somut bir görünüm kazanmıştır.

Bilimdeki bu gelişmeler düşünce dünyasının daha bir genişlik kazanmasına, tekdüzelikten kurtulmasına, evrenselleşmesine katkıda bulunmuştur. Soyut sanatın doğup gelişmesine değil, ancak varlığını sürmesine yardımcı olmuştur. Ancak, zaten bu gelişmelerden önce ortaya çıkan soyut sanatla; bilimin soyut evren modelini ortaya çıkarması arasında bir koşutluk söz konusu olamaz. Çünkü bilimin kendisi somuttur; soyut bir evren anlayışı oluşturmaya söz konusu değildir. Resim sanatında objenin parçalanmasıyla ortaya çıkan Kübizm ile, fizikte maddenin atomlara, proton, nötron, elektron vs. bölünmesi arasında, elbette ilişki vardır. Bilimsel yenilik, sanatsal yeniliği getirmiştir. Soyut sanatın temelinde, bilimsel yeniliği bulubilmemiz olanaksızdır. Soyut sanat, felsefe ve bilimdeki yapay soyutlaşmanın yansımasıdır.

Bu atada idealist düşüncenin bilime ve felsefeye bakış açısına koşut olarak sanata yaklaşımına da değinmek gerekir. Toplumsal gelişim, bilimsel bulgular ile sanatsal gelişim arasındaki bağıntılara karşın, idealistler sanat yapısını öznel bir şey gibi, sanatçının ya da sanat-

izleyicisinin kafasında duyum olarak kabul ederler. İleri sürdükleri kuramlar da bu temel üzerinedir. Nasıl ki idealist düşünce 'bugüne değin bilimin tek bir bütün olduğu, bilim dallarının bir diğerinin varlığı ile canlılık kazanabileceği gerçeğini hep farkı tutmuş, bir bütün olduğu sürece yaşayıp gelişebilecek bilgiler dizisi bölük pörçük edilmiş, yaşıntımızdan kopuk, pratik yaşam içinde yarasız kılınarak' sistemleştirmiş ise, sanatta da benzeri yapılmaktadır. Edebiyat ile resmin, heykel ile tiyatronun vb. nin ilişkisi yoktur.

Şiir şairin işidir. Şair mi olacağız ki, şiir yazıyor ya da okuyoruz? Ressam mı olacağız ki resim yapıyoruz, ya da izliyoruz? vb. türünden kitlelere benimsetilmek istenen sanata yaklaşımın altında insanların önceleri ortak yararlandıkları sanatın, sınıfların ortaya çıkışıyla el ve nitelik değiştirip toplumlardaki egemenlerin emrine girmesi, yalnızca onların gereksinimleri için kullanılıp geliştirilmesi, onların yararlanabilmesi düşüncesi yatar.

Bu korkunç durum, sanatın ve bilimin o insanlara ilah olarak kullanılmasına kadar varılarak daha da korkunçlaşır. Aynı düşünceye göre o insanların sanata ve bilime gereksinimleri yoktur. Çünkü onlar sadece üretmelidir. Düşünmeleri, beğeni düzeylerini geliştirmeleri yasağıdır. Çünkü düşünce, üretimi azaltmaktadır.

'Bu düşünce, A.B.D. ve diğer sınıflı toplumlarda Taylorizm doktrini ile doruğuna çıkmıştır. Düşüncenin üretimi azalttığına inanarak egemen çevreler, üretimi artırmak için Taylor'un korkunç önerilerini benimsemişler, yıllardır her yerde, özellikle işyerlerinde, fabrikalarda işçilere uygulamışlardır.⁹

ÜLKEMİZDE PLASTİK SANATLAR

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinin ve Cumhuriyet döneminin incelenmesi, kültür ve sanatımızda batı etkisini açıkça gösterir. Kültürümüzün ve sanatımızın niteliğini toplumsal yapımızın belirlemesi gerekirken, bunun yerini batı almıştır. Batının kendine özgü nedenlerinden kaynaklanan sanat akımları, ekonomideki "montaj sanayi" örneği sanatımıza monte edilmiş, gerçekce olarak da batılılaşma, çağdaşlık gösterilmiştir.

Bunun nedenlerinden birisi de, 'ekonominin dünya kapitalist sistemine¹⁰ bağımlı oluşudur. Altyapıdaki bağımlılık, üstyapıda da bağımlılığa, kültür ve sanat üretmeyen sınıftan batıdan aktarmacılığına getirmiştir.

Plastik sanatların bir kolu olan mimaride, Cumhuriyet dönemi boyunca batıdan aktarmalar yapılarak alt yapıyla ilintisiz bir mimari anlayışının oluşturulmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Geleneksel bir sanatımız olmasına karşın¹¹ 18. yy. da kendini gösteren batı etkisi giderek toplumumuzla birlikte mimarlığımızı da tarihsel duygu birikiminin oluşturduğu, benliğinden uzaklaştırılmış, kopyacı, ekleme yapılarla biçimcilğe götürmüştür.¹²

Yabancı mimarların başlattıkları eski mimariden birkaç öğenin alınarak, batı mimari anlayışına monte edilmesi, süslemelerin yerleştirilmesi ulusal mimari olarak kabul edilmiştir. (Bu süslemeciliği, resim

Sonbahar Gölgeleği

İçi doldurulmuş bir yalı çapkını
Hüzünlü bir bakış tutunmuş
Ağustos yazı devrimmiş ağhyor
İlk sarı yapıklar tek tük yerlerde
Başladı gene sonbahar gölgeleği

Pazar günü bakkınları dolaşiyor
Loş içkievlerinin sahte solbetlerinde
Ve esrik gülüşler derin alın çizgilerinde

Ne inanılmaz bir boşluk bu
Sapsarı bir duman sarnıç denizi
Balıkçıların hep boş çıkıyor ağları
Ve vapur düdükleleriyle ökiyor martılar
Sonbahar gölgeleği vuruyor denize

Pazar günü bakkınları dolaşiyor
Görülmez bir el bir sıcak nefes
Sanki bütün beyinler teker teker boşalıyor

Sahilde bir kadın bebeğini emziriyor
Tek bir kadın gözleri yaşlı
Çocuk gülüyor gözleri daldaki serçede
Düşünde mavi bir gökyüzü
Ve gelecek seneki ilkyaz gölgeleğinde

15/8/1982

Tayyar Tırpan

sanatında da görmektedir.)

1930'lu yıllarda Bauhaus Okulu etkilenmeleri gerçekten ulusal mimari anlayışının gelişmesini engeller. 1940'larda yapılan T.B.M.M. binası, Avusturyalı bir mimarın deyişiyle "Viyana kuşatmasının öcünün alınmasının" simgesidir. (Bkz. Milliyet Sanat Dergisi, sayı 136 sayfa 21). 1950 yıllarında Avrupa'dan getirilen dergi ve kitaplardan aktarmalar yapılır. (Bu aktarmacılık resim sanatında aynı yıllarda görü-

lür.)

Ve batı etkisi sürüp gider. Resim sanatımızın 150 yıllık geçmişinin incelenmesi, batıdan gelen her türden akının resim sanatımızı etkilediğini gösterir.

1910'larda Empresyonizm, 1930'larda Ekspresyonizm, konstrüksiyonizm, Kübizm, 1950'lerde geometrik abstre, abstre ekspresyonizm, 1960 yılları sonrası, batı sergilerinin ülkemizde çoğalmasıyla Dada, Badyart, Video, Pop, Art vb. akımlar, resim sanatımızda etkili oluyorlar.

Batı akımlarının karşısına dönem dönem ulusal ve yöresel resim anlayışıyla karşı çıktığı da görülür. 'Bu alanda ilk örnekler, Osmanlı ordusu subaylarından olan Paris'te resim öğrenimi gören, yurda dönüştü ordusunun ve donanmanın zaferleri, yiğitliği yerine sivil halkı, emekçileri resmeden Ruhi (Arel) bey ve arkadaşlarının yapıtlarında görülmektedir. Arel'in Taşocağında çalışanlar tablosu, bu alanda öncü bir resimdir.'¹²

"Taşocağında bir köylüyü konu alan tablo, ayrıca derlenip toparlanmış taslak türündeki desenler, Ruhi beyin yaşamabir gözlemci tavrıyla eğildiğini ve bu alanda gerçekçi tutumu bırakmadığını gösterir.'¹³

"Geniş ve rahat fırça tuşları, konuyu bütünsel açıdan kavrama yeteneği, çalışan insanı tüm dinamizmi ile yansıtmaya çabası, anlatım ve içerik açısından "Taşçılar" a, çağdaş sanatınızda kendi türünün öncüsü niteliğini kazandırmaktadır.'¹⁴

1940'larda ülkemiz hızlı bir demokratikleşme sürecine girer. Toplumsal bilinçlenmenin arttığı görülür. Bu yıllarda kurulan Yeniler grubu 28.3.1940'da Beyoğlu'nda liman sergisini açarlar. Resimlerinde batı kopyacılığına karşı açıkca tavırları görülür.

Toplumsal konulara öncelik veren Yeni dal grubu 1960 devriminin getirdiği özgürlük ortamından yararlanarak 1961 yılında İstanbul sergileri düzenler.

Batı akımları karşısına toplumsal konulu resimlerle çıkan sanatçıların karşılaştıkları tepkiler ortak. İlk sergileri karakollarda, mahkemelerde bitmiştir. Sonra slogan sanat yapmakla suçlanmışlardır.

Slogan sanat ile yöresel konuları işleyen ve bunu çağdaş sanatla bağdaştıran toplumcu sanatın karıştırılmaması gerekir. Slogancı sanat şematiktir, siyasal mesajları iletmek için sanatı kaba bir araç olarak kullanır. Toplumcu sanat yöresel konuları siyasal görüşleri yansıtmaya karşın, sanatın temel işlevlerinden ödün vermez.

Toplumcu sanatçıların suçlanmalarına karşın, batı aktarmacılığını yapanların resim sanatına yön vermeye çalışan şirketlerce ödüllendirilmeleri ilginçtir. Bunun pekçok örneği vardır. Örneğin DYO'nun 12.resim yarışmasında Sefer Öztürk -Çifte Kuzulayan Koyuna Ödül (79x93) Nejat Soyer -Uyku (85x85)

adlı yapıtlarıyla ödül kazanmışlardır. Sefer Öztürk'ün resmi William Holman Hunt'ın 1856'da yaptığı Le Bouc Emssaire adlı resminden, Nejat Soyer'in resmi G.Frederic Watts'ın Le Heron Blesse-Vers (1837) adlı resminin etkisinde yapılmış resimlerdir (Bkz.Le Livre D'art, cilt 6, s.140-141).

Bu örnekler çoğaltılabilir. Bugün popüler olan pek çok sanatçının yapıtlarının ilk örneklerini batıda bulabiliriz.

Ayrıca bugün batı kapitalizmindeki bunalım; ülkemizi, dolayısıyla sanatımızı da etkilemektedir. Resim piyasasındaki spekülasyonun, nedenini burada aramak gerekir.

"Tekelci sermaye son yıllarda kültürümüzün öteki alanlarında olduğu gibi resime de el atmıştır. Resim sanatını, ressamları ihya ettiklerini öne süren spekülatörler, özel galeri sahipleri ve onlarla çıkar ilişkisi içindeki tanıtma yazarları resim sanatımızı yönlendirmeye başlamışlardır. Böyle giderse piyasada geçerli resim türünün ne olduğu konusu, ressamın kendi özgür araştırmalarının önüne geçecektir. Ve iyi bilelim, Resim spekülasyonu ne bir kültür hizmeti ne de özgün bir olgudur. Resim alanında fiyat patlaması olayı, anamalin genel bunalımının batı ülkelerinde yarattığı durumun ülkemize de yansımalarıdır.'¹⁵

Osmanlı döneminde dinsel nedenlerle yasaklanan heykelin, 1882 yılında Mekteb-i Nefise-i Şahane'nin kuruluşuyla yapılmaya başlandığını görüyoruz. Cumhuriyetin ilk yıllarında, Kurtuluş savaşı ve Önderi ile ilgili anıtlar yapmak için yurt dışından heykeltıraşlar getirilir. Henrich Krippel, Josef Thorak, Anton Hanak, Cononina bu heykeltıraşların başlıcalarıdır. Bu dönemde yapılan heykellerin belirgin özellikleri ise Nazi heykel sanatının özelliklerini taşımalarıdır. Üçüncü Reich sanatının temsilcisi J.Thorak ile Hanak'ın Ankara Kızılay'daki Güven Anıtı, Nazi sanatının yerini şaşırmış bir örneği olarak kabul edilmektedir. (Bkz. O.Taylan, Türkiye'de Nazi Heykelciliği Sanat Emegi, 1978 sy.1 s.9).

Cumhuriyetin ilk yıllarında mey-

danların, yabancı heykeltıraş ve mimarların anıtlarıyla doldurulmasına karşın, son yıllarda bu görevi Türk sanatçıların aldıkları görülmektedir. Yapılan anıtların bir kısmı 'gerçekten sanatçı sorumluluğu içinde anlam ve çevre bağınıtları yönünden elleri öpülesi sanatçılar tarafından gerçekleştirilirken, bir kısmı ise plastik endişeden yoksun gelişmiş düzenlemelerle meydanları kirletmekten öteye gidememektedir.'¹⁶

SONUÇ

Sanatın, toplumsal gelişim-değişim ile bağıntısı içinde; ortaçağ Rönesans, 20. yüzyıl batı sanatına ve Cumhuriyet dönemi Türk plastik sanatlarına genel balaş, bir yazının boyutlarının çok üstündedir. Bu da bazı sakıncaları içerir. Ne varki plastik sanatların toplumsal gelişim ile kılınları da ortaya çıkarılmalıdır. Yoksa daha büyük sakıncalar ortaya çıkar. (Sanat yapıtını tek başına ele alınması, yapıtın tarihsel süreç içinde yerinin yadsınması vb.).

Sanata genel yaklaşımdaki en küçük ayrıntıları bile, başlı başına bir inceleme konusudur. Çağın hızlı değişiminde, bilimin, sanatın alanı da genişlemektedir. Üretim ilişkilerindeki yeni bir değişim (1917 Sovyet devrimi) de sanatı etkilemektedir. Günümüzde gittikçe önem kazanan Marx estetiğinin uygulama yöntemleri sanata yeni boyutlar eklemektedir.

Bugün resim sanatı pek çok aşamalardan geçmekte, yüzyılın ilk yıllarının en önemli sanatsal yeniliği Kübizm de eskimektedir.

Dünyadaki bu gelişmelere karşın plastik sanatlarda henüz fotoğraf ile plastiğin, tuval üzerindeki plastik gerçeklik ile metinsel gerçekliğin ayırına vardığımızı söyleyebilmemiz zordur. Plastik sanatların en temel sorunu, diğer kültür ve sanat alanlarında olduğu gibi "ulusallık"tır.

"Ulusal kültürümüzün kökenleri konusunda bileşimci olmak şöyle dursun, araştırmacı, giderek toparlayıcı görüşbirliğine varmış değiliz. İdeolojik çatışma, henüz belli bir çözüm sürecine girmediğinden, da-

ğılıcı, yozlaştırıcı etkisini kültür alanında da sürdürüyor. Bir yandan mehter marşı çalınır fetih söylevleri atılırken, öte yandan cumhurbaşkanlığı senfoni orkestrası dinleniyor.

Ya da Ergenekon destanıyla İlyada, Kur'an ile kapital aynı kefeyle konabiliyor. Abidin Dino'nun çiçekleriyle karınca dualarını, Hz. Ali tasvirleriyle Atatürk resimlerini aynı duvara asıyoruz. Mevlüt de bizim, pop müziği de. Hem bozkurtları diriltmekten, hem Kabe'den, hem çağdaşlaşmaktan, yurttan ve dünyadan barıştan yanayız. Oysa Hitit güneşi ile Selimiye'nin kubbesini Nedim'in Divanı'yla Yunus Emre'yi aynı potada eritmek, helva geceleleriyle seks partilerini aynı anda örgütlemek, başka ülkelerde eşine pek rastlanmayan bir durum olsa gerek.'¹⁷

Bu üretim ilişkilerinin değişmesinin, kültür ve sanat alanında bize özgü oluşumlara yol açtığını göstermektedir.

Böylesi kültür kargaşasında; batıdan etkilenecek yapılan yapıtlara birkaç yerli, yöresel motifin eklenerek, "ulusal ve çağdaş sanat" yapıldığı iddiaları da gözlemleniyor. Oysa ki sanat alanında ulusal olabilmek, çok daha başka nitelikleri gerektirir ve yöresellikten ayrılır.

Yöresellik sanatçı için "obje" durumunda olan toplumsal çevrenin, bu çevredeki insanların ve doğanın duyulup yansıtılmasıdır. Ulusal ise o ulusun tarihsel süreç içinde elde ettiği objelere yaklaşım ve bunu yapıtta yansıtsı biçimidir. Yöresellik, yapıtın içeriği ile ilgili iken, ulusallık, biçimiyle ilgilidir.

Plastik sanatlarımızdaki pek çok olumsuzluklara karşın ulusal resim ve heykeli oluşturma çabalarının geçmişte olduğu gibi bugün de sürdürüldüğünü belirtmeliyiz. Elbette ki resimde bir Ruhi Arel, Yeniler grubu (özellikle Haşmet Akal ve Mümtaz Yener) B.Rahmi, Hüseyin Bilişik, Turan Erol, Orhan Peker, Balaban, Neşet Günel ve heykelde Mehmet Aksoy ve daha pek çok sanatçı incelenip, değerlendirilmelidir.

Sanıyorum bir sergi, bir yapıt üzerinde serüven bu noktadan sonra başlamalıdır

- 1- Orhan Hançerlioğlu, Felsefe sözlüğü, sy. 214, Remzi Kitabevi.
- 2- Aynı kitap, sy.98.
- 3- Aynı kitap, sy.98.
- 4- Aynı kitap, sy.98.
- 5- Aziz Çalışlak, Bilim ve Sanat Dergisi, sayı: 13, sy.6.
- 6- Boris Suchkov, Gerçekçiliğin Tarihi, sy.89, Bilim yayınları.
- 7- İsmail Tunali, Felsefenin ışığında Modern Resim, Remzi Kitabevi, sy.135-136.
- 8- Serol Teber, Davranışlarımızın Kökeni, sy.8, Bilim yayınları.
- 9- Aynı kitap.
- 10- Server Tanilli, Uygarlık Tanhi, sy.259.
- 11- Cengiz Baktaş, Mimarlığımız Dünü Bugünü Yarını, Milliyet Sanat Dergisi, sayı: 136, sy.20.
- 12- Orhan Taylan, Resimde de kavranın geleneği üzerine, Politika Gazetesi, 12 Aralık 1979.
- 13- Kaya Özsegin, Milliyet Sanat Dergisi, Eki: Türk Ressamları, 14. sayı.
- 14- Aynı ek.
- 15- Canan Çoker, Tekelci Sermaye ve Resim Sanatı, Sanat Emegi, sayı: 25.
- 16- Remzi Savaş, B.R.H.D. Bülteni
- 17- Nedim Gürsel, Çağdaş Yazın ve Kültür, s. 186.

İstanbul'dan Anama

kuş sesleriyle uyanmıyorum anne
yaban sümbüllerinden kolyeler takmıyorum
uyuyakalmıyorum çimenler üzerinde
bunlarsız nasıl yaşıyorlar anne

serçe kapaklarıyla dolu kent
ipleri de onların elinde
ben bir kar serçesiyim anne
saçlarımı okşamıyor kimse
dönemem ne çare
dönenler iflah olmaz ölür anne

sırtımızda yürüdüler anne
bambaşka fırtına esiyor içimde
kapaklara kapan kuruyorum gizlice
çıtır çıtır yiyemiyorlar anne
yiyemiyorlar...

Şükran Moran

Erol Kartal

1962 yılında Kırklareli'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. Şimdilerde Ankara GÜ Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne öğrencisini sürdürüyor.

Romanda Eleştiri Eleştiride Roman

Günümüzde Türkiye'de romanın geleceği konusunda birbirinden farklı ve hemde oldukça değişik bir renk yelpazesi oluşturan görüşler açıklanmakta. Tartışmalar yürütülmektedir. Özellikle bu açıklama ve tartışmalar aydınlarımız tarafından yakından izlenmektedir, ya ne var ki bu konunun güncelliğini sürdürüyor olmasına karşın roman üzerine yapılan tartışmalar ve eleştirilerin "düzeylerinin" yetkin olduğunu söylemek çok zor.

Roman tartışmaları, bir yandan onun varlığı ve yokluğu açısından ele alınıp irdelenirken öte yandan da romanın "malzemesini" oluşturan nesnel ve nitelikleri, ele alınıp biçim ve anlatım tarzını birinci plana çıkartan türdeki tartışmalarda ayrı bir kanalda yol almaktadır.

Türkiye'de roman var mı yok mu tartışması bir yana çağdaş romanın nasıl olması gerektiği konusunda söylenenler arasında da epey ilginç belirlemeler yok değil.

Kimileri "Saf" bir roman arayışı içerisinde romanlarımızı yargılamaya çabalarlarken kimileri de basılan romanın kaç baskı yaptığı ve ne kadar sattığına; dahası romanı okuyan okuyucu kitlesinin niceliğine bakarak kendine has sonuçlara ulaşmaktadırlar.

Öte yandan toplumsal-siyasal ortamın karmaşık sorunları karşısında kolaycı çıkışı benimseyen kimi eleştirmenler ve yazarlar da o güne değin yazılmış bulunan ve toplum sorunlarını şöyle veya böyle yansıtan veya onlara ağırlıklı bir yer tanıyarak eğilen romanlarımızı yadsıma ve giderek onları inkâr noktasına ulaşmayı deneyerek yeni çıkış yolları aramakta veya önermektedirler. Bunu yaparlarken de "mahkum" edcekleri romanı bir kuramın kalıplarını içerisinde zorlamalı olarak sokup öyle eleştirmeyi denerler.

Tüm bu eğilimlerdir ki bende önce romanlarımızın eleştirisini yapmak yerinde, romanlarımızı 'yargılayan' kişilerin görüşlerinin en 'karakteristik' olatılarının ele alınarak onların eleştirisine gitmenin ve bu arada romanımızın başlıca sorunları hakkındaki görüşlerimi aktarmamın daha doğru olacağı kanısını uyandırmıştır.

Genel bir bakış, eleştirilere hedef olan romanlarımızın oluşturduğu alan içerisinde H.Ziya'nın romanlarından tutun da K.Nadir'in romanlarına ve giderek T.Apaydın, F.Baykurt ve bunun gibi yazarların 'köy' romanı damgasını yiyen yapıtlarına dek pek çok örneğin yer aldığını görmemize yetecektir.

Karakteristik eleştirilerin sahiplerinden birisi Selim İleri'dir. Bu yazar bir yandan H.Ziya'nın Aşk-ı Memnu'su üzerinde dururken bir yandan da K.Nadir'in romanlarına

eğilmeyi 'veya en azından gönül borcunu' ödemeyi denemektedir. Fakat onun bu yargılarını 'karakteristik' kılan bunlar değildir. Karakteristik olan şey, K.Nadir romanlarını "roman" saymaz, H.Ziya'nın Aşk-ı Memnu'sunu en iyi roman ilan etmesinden çok 'ideolojik yargıları ile bir yerlere varılacağına' ummasıdır. Romanını deklase kişileri üzerine kuran -veya onların çevresinde- yazar, toplumsal sorunları irdeleyen romanlara karşı da en azından 'deklase' tavırla yaklaşmakta ve onları p k sevmemektedir.

Roman eleştirmenliği alanında söyleyecek sözü olduğu anlaşılın S.İleri, bir yazısında şunları söyler:

"Büyük toplumsal sorunlarımızı klişe bilgilerle çözümlemeye kalkıştığımızdan, bendeki Kerime Nadir tutkusunu da mahkum edenler çıkacaktır şüphesiz.

...Onun romanlarını okuyan kalabalıkların, o kadar önemli okuma arzusuna da yabancılaşmayı, sorunların nedenlerini bireylerde aramayı ileri düşüncelilik saydığı bir dönemde...o yazı için burada Kerime Nadir'den özür dileyeceğim"

Kerime Nadir romanlarına ayrı bir paye vererek onu taçlandıran S.İleri, Halit Ziya'nın yapıtına da aynı kriterlerle yaklaşıyor olsa gerektir.

Bunu yaparken salt bir roman eleştirmeni gibi davranmamakta, politik görüşlerin ve yargı-Ön yargılarını da sergilemekten geri durmamaktadırlar. Bu yöntem doğru olabilir, ama gerçekten açık seçik bir dille ve ayakları yere basar kamtlarla yapıldığında.

Kerime Nadir üzeri'ne yazdığı yazısında Kerime Nadir'i yeniden keşfederken özürler sıralayıp afkar dilemektedir. Bununla da kalınsa iyi. Kerime Nadir romanlarına özel bir yer açar romancılığımızda; o "köşk romanı" yazarı olur böylece.

Burada biraz durmalı.

Kerime Nadir, gerçekte kozmopolit Osmanlı kültürünün yazın alanındaki sözcülerinden arta kalanlardan birisidir. Deyim yerindeyse onun romanlarına 'Arabesk-Roman' demek daha doğru olur kamsındayım. Ama Selim İleri Kerime Nadir'in romanlarının 'Kalabalıklar' tarafından okunduğunu savunmaktadır -Arabesk müzikte olduğu gibi- doğrudur. Lakin bu onun kalitesini yükseltir mi? Tam da bu sorunun cevabı verilmelidir.

Kerime Nadir'in romanlarına ilişkin, anılan 'okuyan' kalabalığı, Küçük-Burjuva 'okumuşlarından' oluşan bir kesimden başka bir şey değildir.

Romanlar da onların sınıfsal mantığına, sürekli olarak bir üst tabakaya geçebilme özelemlerine seslenmiştir. Yoksa, bir üst beğeninin yetkin ürünleri değillerdir. Nedense soruna

böyle bakıp ta Küçük-Burjuvazı'nın düşlerine, Osmanlı ham hayalcılığıyla "köşklü" romanlar kaleme alarak seslenen bu akımın Osmanlı kozmopolit kültürünün bir uzantısı olduğunu koymaktansa, dergilerde K.Nadir'e övgüler düzmek yeğlenmektedir. Bütün bunlar yapılırken de bir 'besap adamı' kurnazlığıyla gelecek eleştirilere karşı önlemini almıştır sayın yazarımız. O'na göre, "Toplumsal sorunlarımızı klişe bilgilerle" çözmeye kalkanlar yazarımızın bu "Kerime Nadir tutkusunu mahkum" etmeye çabalayacaklardır. Yani ki, ey okur haberin ola, her kim ki benim bu tutkumu kınarırsa o klişeleri savunan 'belli' çevrelerdendir.

Yazar, aslında bir romancıyı övgüleme çabasından çok daha başka şeylerin sıkıntısını yaşamakta.

Toplumsal sorunlarımızı klişe bilgilerle çözümleyen insanlar ve "sorunların nedenlerini bireylerde aramayı ileri düşüncelilik saydığı" dönemlerden söz etmekte...Ama bunları öylesine belirsiz ve yuvarlacık dile getirmektedir ki, bu anlamsızlık ve belirsizlik olumlu veya olumsuz eleştirilerin temel dayanağı olmak işlevini sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Fakat gelin görün ki bu belirsiz ve tutarsız dayanak noktaları üzerine inşa edilen görüşler bütünlüğü objektif olmayan dahası geçerliliği tartışılan savlar olmaktan öteye gidemeyecektir.

Politize olmuş bakış açısının ışığında çarpık yaklaştığı yazınsal sorunlar kimi zaman başka 'yardımcılar' aracılığıyla kanıtlanmaya, çözümlenmeye çalışılıyor. Buna en belirgin örnek yine bir başka yazısıdır onun.

"...Vedat Günyol 'Varlık' dergisinde dünün romanı üzerine kesin yargıda bulundu 'Köy romanı' diyor Günyol 'Asıl köyden çıkmış kentlerde eğitilmiş aydınlarca başlatıldı.

Ama bu romanlarda ...yaşlı kadınları köylü şivesiyle Marks'tan özetlenmiş basite indirilmiş sözlerle konuşma sevdasında ve saptantısında durulayvermektedirler" dediğini aktaran S.İleri bu görüşe katıldığını da bu görüşe sarılmakla doğrulamak çabası içerisinde girerken, bu sarılmış bulunduğu yeni 'kanit' aynı zamanda başka bir savına dayanak olarak işe yaramaktadır: "Sözgelimi...Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu adlı yapıtı...Günyol'u izlersek, bu romanda kimse 'köylü şivesiyle Marks'tan özetlenmiş' sözler söylemiyor."

Bakin işte, şimdi anlaşıldı bu bizim romanlarımızı -S.İleri'nin kilerde dahil- böyle romandan başka her şeye benzetenin kim olduğu! "Dünün romanı" ilan ediveren "Köy romanı" Marksian heveskarların ürünü olduğundan işe yarı-

maz kabul ediliyor.

Bunu böyle demeselerdi, kabul edenlerin başında V.Günyol geliyor, e tabii ardından S.İleri gibiler...

Günyol, Türk romanı üzerinde görüş belirlerken S.İleri gibi, politize görüşleri ile romanları yerleri ne koyarak yargılamaya çalışıp, damgasını vuruyorlar. "Markstan özetlenmiş sözlerle konuşurma saplantısında" bulunmaktadır "Köy romanı"

Markstan çok önceleri söylenen ve Marksçılık sayılamayacak şeyleri Marksistmişcesine göstermekte bir hayli usta bay Günyol.

Ezilmeye, sömürülmeye, bozuk gidişe başkaldırının dile getirildiği tümceler roman içerisine serpiştirilmesi veya bunların romanda ağırlıklı bir yer tutması "Markstan özetlenmiş sözlerle" roman yazmanın 'sevdasında olunduğundan ötürü' değildir. Türk yazınında özetlenmiş sözlerle Marksçılık yapma saplantısında kimselerde yoktur. Üstelik, böyle sorumsuz yargılarında kimselere yararı yoktur sanırım. Sormak gerekir ki, baskıya, zulüm ve sömürüye başkaldırının ifade edildiği romanların varlığı, kaleme alınmış oluşu köylü şivesiyle Marks'ın söylenmesi mi olur?

Önce, ezilme, sömürü ve zulmedilmeye başkaldırı Markstan önceleri de vardı, varolmuşturda. Oysa Marksçılık, toplumun en üretken ve yine en sömürülen kesiminin iktidarı ele geçirmesi gerektiği yolundaki görüşler bütünüdür.

Bizde hangi roman gösterilebilir ki -Köy romanı dedikleri- işçiliğin önderliği ve kuruculuğunu kabullenen ve 'planlanmış bir geleceğin insanı'nı anlatan sosyalist gerçekçi bir roman örgüsü oluşturulmuş olsun orada? Üstelik Marksçı özetlemeler yapacak denli Marks'ı bilen birisinin, bir romanının Marksçı çözümlemelere ters düşecek sonuçlara gitmesi olanaksızdır.

Toplumsal kurtuluş çözümlemesi amacıyla bireylere söylenenler ve romanlarda bireye, tek tek kişilere tanınan abartılı ağırlık sorunların çözümünde Marksçı bir alternatiften çok bireyci hatta 'kişisel' bir sonlamayla biter. Bu tür romanların yine hemen tümünde bir mesih beklenir veya romanın kahramanı adeta bir 'Mehdi'dir.

Köy romanı yazarı olarak nitelendirilebilecekler arasında sayılabilecek yazarlardan hiçbirini herhangi bir kurama dayalı olarak yola çıkmış değildir ve üstelikte bunların geliştirdikleri bir kuramda yoktur, denebilecekken bu yazarların yapıtlarında Markstan özetlenmiş sözlerden oluşan bir örgü oluşturdıklarını iddia etmek anlamsızdır. Pek bilmeyiz ama, Günyol'u böyle düşünmeye sevkeden

şeyin, yaşlı kadınlara sömürü ve baskıya karşı çıkış sözler söylemiş olunmasıdır. Eğer bu noktadan yola çıkarak Marksian romanlar yazıldığı kanısındaysa şu olasılıkları kabullenmek gerekecektir:

a) Ya yazar Marksçı bir çözüm arayışı içerisinde ele almayı ve sonlamayı amaçlayan bir akım içerisinde kendine yer aramaktadır ki bu durumda bu akımın sosyalist gerçekçi akım olması kesindir.

h) Yazarın Toplumcu gerçekçi bir edebiyat yapma diye bir kaygısı yoktur, salt geleneksel yazın öğelerini de kullanarak görünen çarpıklıkların gözlemcisidir. Böyle bir yaklaşımı olan yazarında bırakın Marks öykü "saplanması"nı, öykünmeyeceği dahi açıktır.

Bu iki temel ayrımdan ikincisini amaçlayarak "Köy romanı"nı yargılamışsa eğer yargısında hatalıdır. Çünkü Yok eğer birinci yola o zaman durum iyiden iyiye değişir artık. Sosyalist gerçekçi edebiyatın önemli öğelerinden birisi olan "olumlu kahramanlar öğretisi"ne atfen, köylü kadınlara söylenen sosyal içerikli çıkışlar eleştiriliyor, bu eleştiriden maksadı sosyalist gerçekçi roman ve dahası sosyalist gerçekçi kuramın yok sayılması ise yine de tutarsızdır savında diyeceğim.

Bilinir ki olumlu kahramanlar öğretisi sosyalist gerçekçi edebiyatın ayrılmaz bir parçasıdır. Ama bu öğretinin kökeni 19.yüzyıla dek uzanır.

Özellikle Belinski, Çernişevski ve Dobrulyubov arasında başlatılan tartışmalar ve eleştiriler sanat yapındaki kahramanların kişiliklerinin "niteliği" konusunu alevlendiren çıkışlar olmuştur.

Ancak 1930 larda edebiyattaki kahramanların olumlu kişilerden seçilmesi ilkesi Sovyet edebiyatçıları tarafından yeni baştan ele alınmış, tartışılarak toplumcu gerçekçilikle çatışmadığı ve tam tersine olumlu kahramanların gerekliliğinin kabulüyle toplumcu gerçekçi edebiyatın önemli bir parçası haline gelmiştir.

Gelgelelim olumlu kahramanlar öğretisinin, diğer destan kahramanlarından, onların yiğitlik gösterilerinden apayrı bir yönü vardır ki o da, 'bu kahramanların planlanmış bir geleceğin adamları' oluşlarıdır. Köy romanı olarak da atlandırılabilir roman türü üzerine son bir kaç şey daha belirlenerek doğru olacaktır kanısındayım.

Geleneksel anlatım tarzının temel öğelerini alarak ve özünde Anadolu halk masallarını ve söylencelerini andırır bir kurguyu oluşturarak yazın alanına girmiştir söz konusu yapıtlar.

Yüzyıllar boyu merkezci otoriteyle çelişkileri olan kesimlerde ortaya çıkan ayaklanmalar ve bu ayaklanmaların ama bireysel ama kitlesel zamanla öyküleştirilmesi sonucu, Türk halk edebiyatında sömürü ve baskıya başkaldırış kahramanları yaşatarak dilden dile aktarılan sözlü veya yazılı destanlar oluşmuştur. İşte bu anonim destanların egemen kuruluş örgüsünün temel alınarak romancılığımızda kullanılması -köyden çıkmış aydınlar tarafından- "Halkçı" yönü ağır basan romanların ortaya çıkışını doğurmuştur. Yoksa sanmıyorum ki Marks'ı özetleyerek "saplantı" yazın ürünleri verme kaygusundan doğmuş ola!

Köy romanı veya benim daha

doğru bulduğum 'Halkçı' roman özellikle toplumsal çalkantı ve bunalmışların yoğunlaştığı bir dönemde iyiden iyiye 'beyanmış', reddolunmuştur. Alternatif başka bir tür ön plana çıkarılır olmaya başlamıştır hu kez ve bu yolda da 'revan olunmaktadır' daha.

Sormak geçebilir içinizden; hani şu kıyasıya eleştirmeyi marifet bellediğimiz köy romanlarımıza karşı getirilen roman anlayışı ne olmuş, acaba birincisinin yerini daha yetkin, çağdaş toplumcu gerçekçi romanlar mı almıştır? diye.

Ne gezer. Zaten mantığınızdaki yeri, her vakit ikinci planda gelen; "atıl" olan ve anca nenelerimizin çabasıyla gayrete gelen, ayılan kitelerin iyiden iyiye dışlanmış ve de orta yerde kala kala, hir veya bir kaç bireyin maceralarını, özgürlüğünü ve bireyselleşmesini anlatan "oda" romanlarından başkaca bir şeycikler kalmamıştır.

"Günümüz romancılığının üzerinde durulan örneklerine şöyle bir göz atacak olursak, bu örneklerin genellikle toplumun asıl büyük kalabalığından sayamayacağımız ayrıksı roman kişileriyle dolup taşıtığını aynımız. Bu konuda en başta kendi romanlarını örnek vereceğini tabii. Bireyle "psikolojik hallerle" bir yandan da toplumsal ortamla ilgilenmek isteyen günümüz romancısı söz konusu toplumsal ortamda "bireyin" bireyselleşmediğini gördükçe daha özel ortamlara yani topluluklara sığınmak zorunda kalıyor" demektedir. S.İleri, bir başka yerde.

Yazarın deyişle soralım; Toplumsal ortamda 'bireyin' bireyselleşemediğini gördükçe daha özel ortamlara sığınmak şart mıdır?

Hem nedir ki bireyin bireyselleşmesi? Toplumsal yapıdan, bütünden kopuk mudur, yoksa birey sosyalleştiği ölçüde 'birey'liğine ulaşmaz mı?...Açıktır ki öyledir de. O zaman romancıya düşen de yalıtık kişiler; "oda" ve yatak" arkadaşlarıyla uğraşan romanlar kaleme almak mı olur, yoksa tek tek psikolojik tahlilleri, açılımları toplumsal psikolojik bağlamında irdeleye-

rek en azından bireyin bireyselleşmesinin temelinde yatan sosyal ve itkisadal... çarpıklıkların ustaca yakalanarak yaratılabileceği toplumcu gerçekçi ürünler vererek mi? 'Ben baktım ki toplumsal ortamda iş yok, bireyde -Zavalı birey!- bireyselleşemiyor bir türlü; eh öyle ise bende bu işe bireyselleşemeyen bireyin psikolojik hallerini anlatmakta başlayayım.' yollu geçersiz nedenlerin ardına saklanıp, çalaka-lem "Zebercet"leri, "Hayrun"ları "Leman"ları anlatan, "Asarıl Cedi-der" çıkırtmakla Türk romancılığı elbette bir yere gidemeyecektir. Neylersiniz ki, batı yazınına ulaşmış ürün vermiş olmak sevdasıyla -veya kişisel doyumsuzlukla- oturup o seksopat halları irdelemek, sayfalar doldurmak tam da altın çağını yaşıyor şimdi.

Ülkemiz aydınının büyük çoğunluğunun şaşkın ördek gibi neyleyeceklerini bilmedikleri ve okuma beğenisini kazanmadıkları bir dönemde turmanveren "Seksü vaziyet" yazın için ne pazar ama!

Bir saptama yapmakta yarar var, ki bu romanımız açısından oldukça önemlidir; "Günümüz romancılığının...örneklerine...göz atacak olursak...genellikle toplumun asıl büyük kalabalığından sayamayacağınız ayrıksı roman kişileriyle dolup taşıtığını aynımız...toplumsal ortamla ilgilenmek isteyen günümüz romancısı söz konusu toplumsal ortamda "bireyin" bireyselleşemediğini gördükçe daha özel ortamlara yani topluluklara sığınmak zorunda kalıyor" sözlerinde en özlü anlatımını bulan "birey" in romanını yazarların "sığınağa" bu sözlerde gerçeğe uymayan yanlarda yok değil ve asıl önemli ayrımda burada başlar.

Doğrudur, günümüz romancılığında temel eğilim bu romanların "ayrıksı" roman kişileriyle dolup taşıtığını...Ammma velakin yanlış olan veya görülmek istenmeyen şey de "toplumsal ortamla ilgilenmek isteyen ama bu ortamda bireyin bireyselleşmediğini görüp ve bu yüzden daha özel ortamlara gerek" duyus

olunması savıdır.

Aslında söz konusu çevrelerin yazarlarının toplumsal yapının çarpıklığının bir sonucu olarak çarpık ve bireyselleşmemiş bir "birey" olmalarından ötürü, doğal olarak -ve kolay- toplumsal sorunların irdelendiği -Bırakın toplumcu gerçekçiliği- gerçekçi yapıtlar verememektedirler.

Doğrusu budur. Yoksa yazarları birey'le ilgilenmeye gerek duyduğu için değil...nesnel konuları, toplumsal oluşumları, sosyolojik birikimleri buna elvermediği için bireyin çarpık romanı doğmuştur.

Niçin köy romanları yazarları olarak guruplanan yazarların kökenleri geldiği yerler bitirdikleri okullar Köy enstitüsü oluşları çoğunun gözönüne alınarak yapıtları değerlendiriliyorsa, 'birey' romanlarının yazarlarının toplumsal kökenleri gözönüne alınarak yapıtlarına bir göz atılmamış ki? O zaman daha doğru sonuçlara ulaşmak mümkün olacaktır sanırım.

Yine de köy romanı türünün toplumcu gerçekçi romana giden yolda önemi küçümsenemeyecek bir evre olduğunu kabul etmek gerekir. Ama buna karşın köy romanına karşın ilan edilmiş bir savaş veren "birey" romancılığı Türk yazınında "anaför" bir akım olarak anılacaktır.

Kendimize özgü romanı arama yolunda değişik çıkışlar yaparken bu arada iyiden iyiye batı romanına öykünmeye, ne öykünmesi giderek benzemeye başlayan romanlar bile arzı endam etmeye başladı.

Türkiye toplumunun gerçeklerinden ve gereksinim duyduğu türün ne olabileceğini araştırmaktan beş-on düşünce öbeği uzakta olan ve bunu pek 'te gereksinmeyen bazı yazarların Avrupa bunalım yazınına bu denli öykünmelerinde sanırız pek çok "özel" neden vardır. Yalnız son zamanlarda sansasyonel çıkışlara neden olan ve yazarı açısından da bir takım istenmeyen sonuçlara yol açan "benzeşimler" de olmuyor değil. Hatta daha da sıklaşacağı benzer ya.

Özellikle Çevirmen-Yazar olmak gibi iki yükü birden yüklenmek yazarlarımızın kendi ürünlerine batı yazınının ürünlerini çağrıştıran bir dil ve anlatımı buluşturmaları olasılığı bir tehlike olarak yazınının kapsına dayanmıştır. Kimi zaman yazar, orijinalinden okuduğu yapıtların etkisinde kalabilmekte ve Türk romanında "yabancı" bir yer esmesine neden olmaktadır. Fakat işin daha da kötüsü, yazarın orijinalinden okuduğu bir yapıtın, çok sonraları yazar yeni bir ürün verirken belleğinin derinliklerinden çıkıp yeniden kaleme alınması 'yerleştilirilmesi' tehlikesidir ki, kanımca böyle bir gelişimin sonucu olmayı; bu istenmeyen durum kendini göstermiş, A. Ağaoğlu'nun 'bir düğün gecesi' adlı yapıtı ile Aldoux Huxley'in "Ses sese karşı" sı yadsınmaz bir biçimde benzeşmiştir. Gelelim ki, Huxley'in ki mi, Ağaoğlu'nun kine; Ağaoğlu'nun ki mi, Huxley'in kine 'benzemektedir' onu bilemeyiz ama bildiğimiz ve açık olan bir şey varsa, o da Türkiye'de okurun bir güzel benzetildiğidir.

Yitik Yaz Söylentisi

Ebinden tutmayınca
Yazlar da yitilir.

Takılır; nem gibi büyüyen
Bir devletli yosmanın
Ölümüne yitirilen ana' ç bağrına
Su mavisı boyunca maceramız.
Deniz esirger tuzunu bizden
Gizler sevdasını güya
Dövüşür onun için
Dövüşür kıyasız şarkılarıyla.
Çünkü aynı yerdeyiz yine
Hep yazın oralarında..
Küllerin önündeyiz, sanki...
Söylenir ki savrubnuştur
O kahıman 'anılar'
Yitiktir derler, o vakitli
O vakitsiz zamanlar
Öyle midir peki kanın sıcaklığı da?

Ne varsa meydan aynalarında
Onların sırları tüm dökülmüş
Uzak ardında gibi.
Yazlar da yitilir ebinden tutmayınca.
temmuz'82

Ali Çeviker

- 1- Gösteri, Sayı: 7, 'K.Nadir'in anıları', S.İlen.
- 2- Yazko Edebiyat, Sayı: 9, "Günümüz Türk Romanı Üzerine", S.İlen
- 3- A.G.Y.

ŞİİR YAZMAK

ÜZERİNE NOTLAR

Şiire tutkun olmak ne güzel!.. Eleştiriye açık olmak ne iyi!.. Eleştirilerin yararlılığına inanmak gerek. İnsan başarıya ulaşabilmek için, kendisine yöneltilen eleştirilere kulak vermesini bilmek zorundadır... Yanlışlar anlayışla karşılanıp düzeltilme yoluna gidilirse, daha iyiye varmanın kapıları aralanmış olur. Eleştiriler olumsuz da olsa gerekli ve yararlıdır. Olur ya kişi, bütün yanlışları olumsuz biridir. Böyle bir durumda olana, göz göre göre iyi denemez! Bütünüyle eleştirmek ve en doğru yolu göstermek gerekebilir. Bilme, insan gerçeğine inanan insan; yeniyi, değişene, çağdaş olana ayak uydurmasını bilmelidir.

Şiir yazma yolunda her yönüyle yaşamı ve yazma uğraşını, en sağlam ve güvenli bir temele oturtmak gereklidir. Yaşamı sevmek, insanı sevmektir. İnsanı sevmek, sevmeyi bilmektir. Ancak sevmeyi bilerek yaratıcı olunabilir. Umutlu, sevinçli ve kararlı olmak... İyiden, güzelden, doğrudan, gerçekten yana ve coşkuyla dolu olmak gerek...

İnsanları amaçsızca salt övmek ya da yermek doğru olamaz!.. İnsan gördüğünü, inandığını söylemeli. Bu yüzden eleştirileri olduğu gibi karşılamalı. Kırılmadan ya da sevinci gereksizce abartmadan. Başarılar da kişininindir. İstenilmeyen olaylarla karşılaşmaya tetikte olunmalı ve karşılaşınca da yıkılmamayı bilmeli! Dirençle, sabırla ve güçle... Yığınlaşma, karamsarlığa, umutsuzluğa düşmeden. Güçsüzleşmeden!.. Şiirlerim güzel değil gerçekçaiyle onların yayınlanmasından korku duymamalı. Ya da çok iyi şiir yazıyorum yanlışına düşmemeli. İnsan şiir yolunda, kendine güven duyarak yürümelidir. Bugün değilse bile, yarın daha iyiyi yaratabilmenin gücünü kendinde bulmalı.

Şiir yazarlar, ne yapmak istediklerini bilmelidirler. Yeteneklerinin ürünü olan ince duygularını herkese kabul ettirmenin kavgasını veremeyi bilmelidirler. Her geçen gün daha çok okumayı ve yaşamı daha çok tanımayı hiç bir zaman aksatmadan yol alınmalı...

Şiiri, bir kaynaktan su damıtmak inceliğinde, şiir yazar gibi bir titizlikle yazmak gerek. Ancak böyle olursa şiir, güzelliği yaratmak görevini yerine getirmiş olur.

Şiirde; sözcük, konu, imge, uyum ve teknikte yeniyi bulmak için geçerli araç kaptır. Şiirin kökeni, işlevi, türleri, özellikleri ile eski, yeni, yabancı ve bizim ozanlarımızı bilmek, tanımak zorundayız. Bütün şairlerin şiirlerini okumak gerek. Hepimiz okumak, bilmek zorundayız. İnsan ne denli okusa, öğrense, daha bilip öğreneceği pek çok şey vardır. Bileceklerimiz, bildikçe bitmez çoğalır. Bilim dünyası alabildiğine sınırsız bir okyanusu andırır. Okuduğumuz her kitabın sonunda, beynimize yeni konular birikir, dilimizin ucuna yepyeni ve hiç kullanmadığımız sözcükler, biçimler gelir.

Tanıştığımız her yeni insan, karşılaştığımız her değişik ve çarpıcı olay; yaşamı bakışımızı daha varlıklı kılar, başkalaştırır, olgunlaştırır. Daha çok deneyler birikimimiz olur. Yeni düşüncelerle ve daha geniş bir duyarlılıkla yazmak coşkusu nu tadarız.

Şiir sevgisini bütün alanlarda yaygınlaştırmalı. Şiir yazmaya tutkun bütün gençlere, bütün amatörler yardım elini uzatmalı. Onlara güç vermeli. Onlerinde uzanan yolun kapılarını açmalı. Çünkü ancak kötü deneyimler sonucu iyiye varılacaktır. Hiç bir ozanın, en iyi şiirler yazarak şiir yazmaya başladığı düşünülemez. Bugün çok ünlü ve en usta ozanlarımızın ilk şiirlerine bakacak olursak, bunu açıkça görebiliriz.

İNCELİĞİN, GÜZELLİĞİN, SEÇKİN İÇİN SESİNİ YANSITMALI ŞİİRLERLE... BU TOPLUMUN SESİNİ... HALKIMIZ İNSANLARININ ACILI SESİNİ... ONLARLA BİR İKTE DUYULAN, ONLARLA BİRLİKTE ÇEKİLEN BU YAŞAMIN ORTAK SESİNİ SÖYLEMELİ... GEREKLİ BİR DÜŞÜNCEYİ ANLATMAK, YARARLI OLMAK, KAYGILARI PAYLAŞMAK İÇİN... DÜŞÜNÜLMİYENİ, GÖRÜLMİYENİ, SÖYLENMEYENİ SÖYLEMEK İÇİN... ŞİİRİ

SEVMEK, ŞİİRİ OKUMAK, ŞİİR YAZMAK NE GÜZEL! ÇOCUKLARIMIZA, GENÇLERİMİZE VE YAŞLI ARIMIZA SEVDİRMELİ ŞİİR... ŞİİR, BUTÜN SANAT VE EDEBİYAT (YAZIN) YAŞAMININ ÖZÜDÜR, BAŞLANGICIDIR VE TEK KAYNAĞIDIR... YAŞASIN OZANLARI!... YAŞASIN ŞİİR!...

• çetin boğa

"BÖYLE BİR ANAYASAYI GENÇLİK KABULLENECEK Mİ ?.."

"Yarın genç beyinlerin dergisi, genç insanların sesidir. Öyle ise 'Yarın' bir işlevini yerine getirmeli. Gençliğin sesi, gençliğe duyulan güvensizliğe, gençliğe seçme hakkının tanınmamasına kulak mı tıkadı? Oysa ki en çok eleştiriye yer veren gençliğin dergisi olmalıydı.

YÖK tasansı (eğitimde) gençliği yaralarken, Aldıkaçtı Anayasası da arkadan vurmaya çalışıyor. Tüm özgürlükleri kıran ve "beni eleştirenler zır cahildir." diyen Anayasacınız(!) anlaşılan eleştiri özgürlüğüne de ağ örmek ister. Gençliği bunalıma sürükleyecek olan, gençliği toplum sorunlarından uzaklaştırarak, oyalıyacak, onları birer mumya yapacak olan, böyle bir Anayasayı gençlik kabullenenecek mi? Gençliğe oy hakkı tanınmadı. Fakat eleştiri yapabilme, hiç değilse Yarın'da sesini duyurabilme hakkı var.

Yarın birinci yılını başarıyla tamamladı. Yürekte kutlarız. Aynı zamanda Yarın'ın gelecek sayılarında, bu gerçekten önemli, büyük soruna yer vermesi de umutla bekleriz."

HANİFE YEŞİLVAN

• Hanife Yeşilvan'ın mektubundaki uyarılar çok önemli, ama arkadaşımız, mektubunu gönderdikten sonra eline geçen Eylül sayısında bu önemli soruna karşılı Yarın'm ne denli duyarlı olduğunu görmüştür. Anayasa tasarsına toplumun bütün kesimleri çeşitli tepkiler göstermektedir. Asıl önemlisi, bu tartışmaya kesinlikle katılmak, çevremizi de katmaktır. 1982'lerin Türkiye'sinde 18-21 yaşlarındaki gençlerin Anayasa oylamasına katılma hakları hâlâ yok! Gençliğe karşı bu yaklaşımın nedenlerini Yarın okurları iyi bilmektedir. Yarın, gençlerin Anayasa tartışmasına katılacakları bir gençlik dergisidir. Nasıl ki, onun sesi genç insanların ortak sesiye..

Yeni Kitap Pazarı

Onur Kitabevi'nin, Kitabevinden Okura Yurtiçi ve Yurtdışı Kitap ve Dergi Servisi.

• Roman, Öykü, Şiir, Deneme, Anı, Gezi, Yazın Bilgileri; Tiyatro, Sinema, Resim; Dil ve Sözlük, Eğitim, Siyaset, Tarih, Felsefe, İktisat, Toplum-bilim, Çocuk kitapları.

• Edebiyat, Sanat, İnceleme ve Araştırma Dergileri.

• Yeni Kitap Pazarı Servisi, kitabevi bulunmayan ya da yeterli düzeyde kitabevinden yoksun yerlerdeki okuru, satışta olan kitap ve dergi konusunda bilgilendirir; kitap ve dergi gereksinmelerini karşılar.

• Satışı yapılan kitap ve dergileri içeren ve satış koşullarını belirleyen katalog isteme adresi:

• Yeni Kitap Pazarı Servisi
Onur Kitabevi
Selanik Caddesi, 72/22
Yenişehir/Ankara

Cebir ve Tehammül

Esrarlı derinlikleri
sisli
in'itili bir nehrin
üzerime kapaklandı
düşerim koptu bir ara
ve zindanlar kurdum
rahip bir bahar günü
tek notalı akşamın ufağında.
Sonia beyaz bir gece
Ay son dördünde
sık sık metrem
sorguladığım ruhum sen/yani karun
ulaşılmaz yakın
yetsin artık benim olsun.
Bu duvarlara yaslına yaslına yürümem
bu başsağlığı gibi günler
yetsin.
Çerkez urbası içindeki gözlerin
bir yigit ifadesi
Sonbahar gecesi gibi
rüzgârsız ve serin
sevgilim ne kadar sevdiğimi bilmiyorum
ama seviyorum
bilincim ezik.

METİN ÖZGÖNÜL

Darağacmda

Asıb

Ozandan

Halkına

Mektuplar..

Bir kavalın, yabanıl sesiyle başlayacak herşey!
rüzgar, dağ başlarının yalnızlığını
getirecek heybesinde
ve nöbet gecelerinin keskin soğuğunu..

geçmişin acılarıyla,
yarınları kurarken,
bugünü zehredeceksin
kavgadan ve sevdadan uzak bedenine.

boyun eğeceksin pişmanlığına.
içinde çiftleşmeyi öğreneceksin kendinle.
alnını yasladığın soğuk duvarlarda,
bir ana ve dost kokusu arayacaksın.
işte o an;
suyla yüzünü yun!
içimde ana kokusuyla geleceğim..
soluklarına..

II

Zebânilerin, süre avına çıkmasıyla
başlayacak herşey.
toprağın özgür atışları duracak.
ve açmamış güllerin izini sürerken,
acının mermi kovanlarını toplayacaksın.
turnaklarınla,
yüreğinle,
bir karabasanın tarihini yazacaksın
bitki köklerine.
bir yıkımın küf kokusu kaplayacak
dağı, taşı.
işte o an;
bir yediverenin yanına iliş,
içimde kekik kokusuyla geleceğim,
acılarına..

III

Kara yüzlü bir düğerin,
mavi tulumundaki,
al lekelerle başlayacak herşey!
ve bu demektir ki;
gökyüzünde lekelenmiştir artık.
ve bu demektir ki;
herşey kopmuştur özünden.
et kemikten,
sevgi çiçekten.
çiçek topraktan,
ve özgürlük şarkıları yürekten.
işte o an;
mermi kovanlarını bağla, bir güvercinin ayağına
içimde barut kokusuyla geleceğim..
cephelerine...

IV

Tarihin, yeniden yazılmasıyla başlayacak
herşey!
herşey, güneşle yeniden doğacak.
bu kez bambaşka.
dağların arkasında gizlenmeden,
dağların içinde doğacak, içinde.
işte o an;
darağacına bir gülü ilıştıriverin,
içimde dopdolu bir sizle geleceğim.
yarınlarımıza.

3/3/1982

HALUK YÜCEL

Doğa ve Giz

Nedenli doygun geçmiyorsa da günlerimiz
Yiyoruz, içiyoruz, yaşıyoruz...!
Herşeye karşın,
Günün batışına, ölümüne karşın güneşin.

Alışmadıysa henüz ökimlere gözyaşlarımız
Sessiz ve ürkek adımlarımız ölçülü yürüyorsa
Ezmemek için karıncaları.
Biliyorum, ulaşıırken gizine doğanın,
Sevgisine, sarmaş dolaş sevişen ağaçların.

Bizki sularla Yunmuşuz gövdemizi
Tutam, tutam yıldızlardan demetler yapmışız
Doğayı, insanı yerleştirmişiz bilincimize.
Yemyeşil gözlerinde arkadaşımızın
Gizlerini çözmüşüz, sunsıcak diriliğini ağaçların.

Koklarken gülü, ellerken taşı, fidanların boy attığını
Gözlerken,
Sevmeyi öğrenmişiz birbirimizi
Gecelerde soluklarımızı katmışız çok sesliliğine doğanın
Dudaklarımızı birleştirirken, sevdiğimizle
Özlemlerimizi dile getirmişiz.

Kaygan taşların dibinde biriken yosunlar
Alıp götürürken yıllarımızı sessiz,
Kozalaklar gizlemeye çalışırlar meyvalarını
Kapatıp kapılarını.
Her yandan devşiren bu giz
Yabancı değil; benim, onlar, belki de sizlersiniz.

SELİM ASLAN

Hüseyin Ferhad

DENİZ ÇOBANLARI

(ŞİİR)

YENİ TÜRKÜ YAYINLARI
PK: 404 SİRKEÇİ İST.

10/ renk

Renkli karikatür, karikatüre yeni başlayan birçok gencin bir gün ulaşmak istediği düzeyi anlatır. Genç karikatürcü, bileğini yetkinleştirdikçe, renkli karikatürler çizeceği günü yakınlıştırır. Renkli karikatür çizebilmek bir özlemdir onun için. Hadi bu genç renkli karikatür çizmek için sabırlı ama, ya eline beyaz kağıtla çini mürekkebinin alırmaz boyaları da önüne koyan gençler. Onlar da epeyce. Olanca acemilikleriyle karikatürlerine çekicilik kazandırmaya çalışıyorlar. "Yann Gençlik Ödülleri '82' Karikatür Ödülü"ne gönderilen birçok renkli karikatür bu sabırsızlığı yansıtıyordu.

Renkli karikatürleri çekici yapan, pek çoğunun sıcak, sevimli, albenili oluşudur. Peki karikatüre renkle bu özellikleri kazandırmaya gerek var mı? Ya da, rengin karikatürde yeri var mı? Elbette var ama, bir koşulla. Kullanılan renklendirme, karikatürde mizah öğesinin *on-suz olunmaz* bir parçası ise, karikatür *on-suz* olduğunda anlaşılmayacak ise.

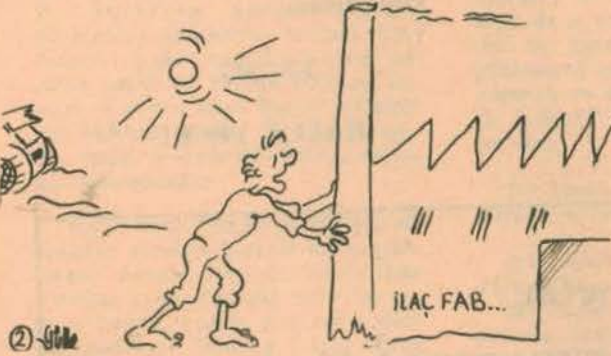
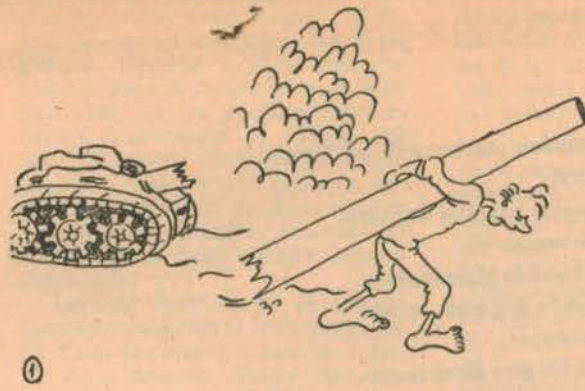
Sözgelimi: Siyah-beyaz bir karikatürde, karanlık bir adamın duvara "kızılar" diye yazması bir karikatür espirisi oluşturmaz ama, karikatürde adam aynı sözcüğü *kırmızı* boya ile yazıyorsa, bu ortaya güzel bir espiri çıkartır. Ya da Haslet'in 5 Eylül günlü Milliyet gazetesinin ekinde yayımlanan karikatürü: siyah ince çizgilerle çizili, birbirinin üstüne devrilircesine içiçe girmiş apartman yığınının küçük bir köşesi'ne yeşil bir alan sıkışmış, o tek yeşil alan da, ağaçlıkları bir mezarlık! Bu nefis espride.

ağaçlar içindeki mezarlık siyah beyaz olsaydı, karikatür anlatım gücünden çok şey yitirebilirdi. Karikatürde renklendirmeyi çok dar bir çerçeveye mi sığdırdık? Öyle ama, karikatür siyah ve beyazın sanatıdır ve her renklendirmeye biraz da kuşkuyla yaklaşılmalıdır. Karikatürü sevimli, sıcak, cana yakın kılacak olan renk değil, çizgisindeki üsluptur. Çizgi üslubunda bu ustahga kavuşmadıkça, karikatür boya ile sevimlileştirilemez.

Tabii bir de renkli karikatürü basabilecek bir yayın bulmak gerekir. Genç karikatürcüler için bu da öylesine sınırlı ki. Sonuçta renkli karikatürün izleyiciye sunulabileceği en güvenli yer olarak sergiler kalıyor. Yalnızca sergilemek için yapılan karikatürde ise, çizdiğimiz dar çerçevenin tutsağı olmaya gerek yok. Sergi karikatüründe insiyatif genişleyebilir. Karikatürcü albenili kılacağı kestiriyorsa, yalnızca siyah ve beyazla çizilebilecek karikatürlerin de renklendirilmesi neden olmasın.

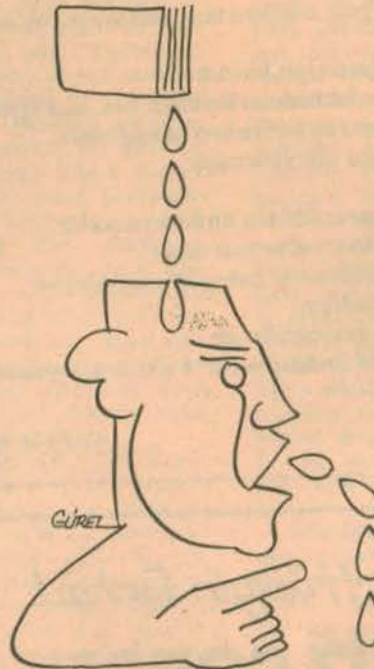
Renk sorununa ilişkin söylediklerimiz bir yığın sanatı olarak basın karikatürünü ilgilendirir ve karikatürün estetik sorunlarından biri olarak önem taşır.

ERCAN BAYSAL

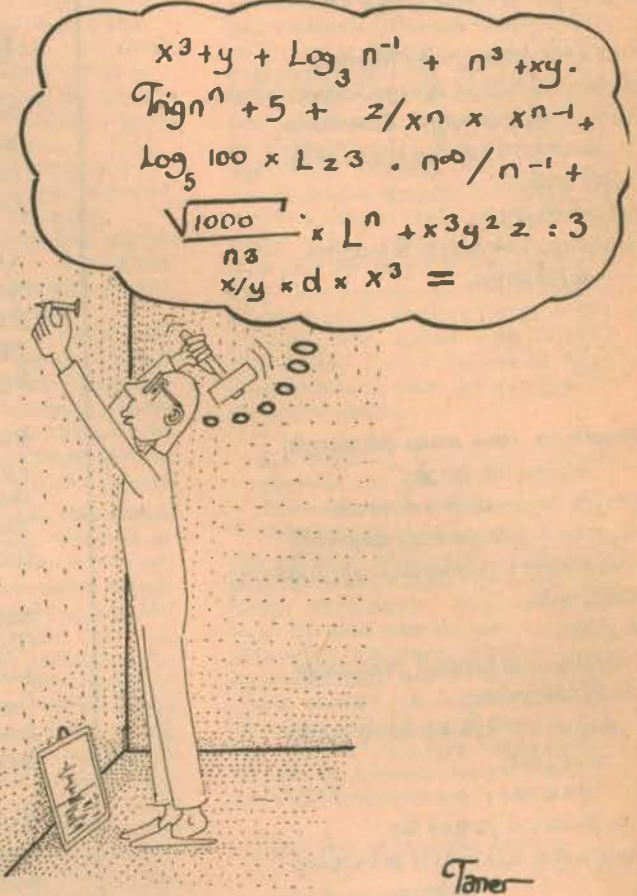
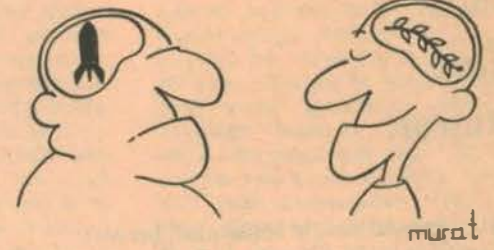
BÜNYAMİN GÜLLE

Bünyamin arkadaşımızın silahlanmayı eleştiri biçimi oldukça başarılı. Tankın bacaya benzeyen namlusunun fabrikaya monte edilmesi, soruna doğru bir yaklaşım. Çizgilerinde yakaladığı yalnınlığı, bir de acelelikten kurtarmalı, Gönderdiği öbür karikatürlerindeki taramaların ise, gereksiz bir sislemecilik olduğunu düşünüyoruz. Bünyamin arkadaşımızın, yayımladığımız karikatüründeki gibi, toplumsal sorunlara doğru yaklaşımlar getiren, yalın çizgileri yeğleyen, buradaki insan tipinde gösterdiği sabrı karikatürün bütününe yayan çalışmalarını bekliyoruz.

MEHMET OĞUZ GÜREL

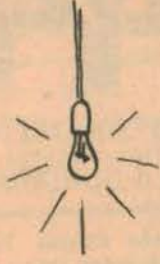
MURAT ÖZMENEK

TANER ÖZEK

Taner Özek arkadaşımız, yayımladığımız ikinci karikatürüyle de önceki gibi iyi yolda ama, gene de kolayca açacağını açıkça gördüğümüz kimi eksiklikleri yineliyor. Düşünme balonundaki çizgiler ile adamdaki çizgilerin kalınlıkları arasındaki farklılık çok fazla. Karikatür biraz küçülerek yayımlandığında bu farklılık daha çok göze batacaaktır. Üstelik, neredeyse gri tondaki çizgilerin baskıda iyi sonuç vermesi de çok güç. Duvarı belirlemek için yaptığı noktalamalar hem tekdüze, hem de keşişme çizgilerinin yanında gene zayıf kalıyor. Karikatürün esprisi ise, bize gönderdiği karikatürler içinde belki de en güzel. Adamın bir çivi çakmak için onca hesap yapması, günlük yaşamımızda sıkça karşılaştığımız "kılı kırk yaran kılkuyluk" tiplerin gülünç bir yergisi. Taner Özek arkadaşımızın yeni karikatürlerini Yarın'da görmek istiyoruz.

CEM KOÇ

CEM

FOTOĞRAF NOTLARI 4

• kemal cengizkan

h) Negatiflerin Korunması

Negatiflerin korunmasında en önemli aşama iyi yıkanmalarıdır; akar su altında en az 10 dakika. Filmi çıkarımadan önce filmin foto-flo veya benzeri bir nemlendirici eriyikten geçirilmesi, filmin su lekesi bırakmadan kurumasına sağlayacaktır. Yıkama işlemi bittikten sonra film üzerindeki fazla su özel maşalar veya temiz bir güderi yardımıyla alınarak kuru ve tozsuz bir yerde kurumaya bırakılır. Film yüzeyindeki su alınırken, şişmiş olan emülsiyonun kolaylıkla çizilebileceği unutulmamalı

ve çok titiz olunmalıdır.

Negatiflerin korunmasında diğer bir önemli nokta 'arşiv' zorunluluğudur. Negatiflerin rulo olarak saklanması sağlıklı ancak amatörler arasında oldukça sık rastlanan bir uygulamadır. Ne yazık ki bu yüzden pek çok film çizilmekte, hırpalanmakta, fotoğraflar baskı yapılamaz hale gelmektedir. Aranılan karenin kolay kolay bulunamaması da işin diğer bir yanısıdır. Bu sorunu çözmenin en iyi yolu sağlıklı bir negatif arşivinin tutulmasıdır. Bunun için en iyi yol filmlerin belli uzunluklarda kesilerek, her biri bir filmi alabilen yarı şeffaf ka-

ğıt poşetler içerisinde saklanmalarıdır. Böylece atarlan film ve kareler kolaylıkla bulunabilir. Her defasında film yüzeyine dokunulmadığı için de çizilme ve kirlenme sorunu ortadan kalkar. Bu poşetleri hazır olarak bulabileceğiniz gibi karamela kağıdı veya eskiz kağıdı kullanarak kendiniz de yapabilirsiniz. 35 mm'lik film için bir poşet örneği aşağıda verilmiştir.

Her poşet üzerinde aşağıdaki bilgilerin bulunması gereklidir.

- a. Sayfa no, çekildiği tarih ve yer (varsa konu)
- b. Film markası, çekilen duyarlılık

c. Film banyosu, süre, sıcaklık, sulandırma vb. Böyle bir arşiv ve kayıt sistemi zaman geçtikçe değerini daha da arttıracak, değişik film-banyo kombinasyonlarının sonuçlarını hemen görmenize yardım edecek, film ve banyo kullanımınızı geliştirecektir.

tılım tarihi 31 Ekim 1982 dir. 18X24 ve 30X40 cm. boyutlarında siyah beyaz ve renkli fotoğrafların kabul edildiği yarışmada herkese bir anı belgesi verilecek.

• Romanya'da yapılacak olan 1.Sipiu Uluslararası Fotoğraf Yarışması'nın son katılım tarihi 20 Ekim 1982 dir. Toplu katılım kabul edilen yarışmaya katılmak isteyenler yukarıdaki tarihe kadar 30X40 cm. boyutlarındaki siyah beyaz veya renkli baskılarını AFSAD, PK 830, Kızılay, Ankara adresine yollayabilirler. Yarışmanın iki konusu vardır : a) Dünya halkları barış içinde yaşamak istiyor b) Serbest.

ULUSLARARASI YARIŞMALAR

• Birleşmiş Milletler'in FİAP denetiminde düzenlediği 'Endüstrileşme' konulu fotoğraf yarışmasının son ka-

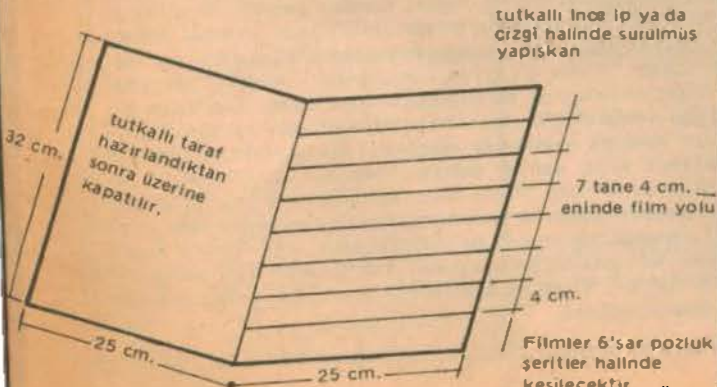
SEMA ÖZEN / BİRİNCİ ÖDÜL

AFSAD'TA AYIN FOTOĞRAFI

Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneğinin üyeleri arasında düzenlediği 'Ayın Fotoğrafı' adlı yarışmanın Ağustos ayına ait sonuçları belli oldu. Seçici kurulu, Tuğrul Çakar'ın fotoğrafını ayın fotoğrafı olarak seçerken, Sema Özen'in yaptığı birinciliğe, Bulvin Erem'in yaptığı ikinciliğe, Ali Öz'ün yaptığı üçüncülüğe değer görüldü. Ayrıca Hasan Ceylan (2), Aysel Burç (2), Tuğrul Çakar, Bulvin Erem, Ali Öz, Ali Baydaş, Sema Gunden, Rıza Arat ve Binsül Özgene'nin yapıtları sergilenmeye değer bulundu. AFSAD yetkilileri kısa bir süre içinde 'Ayın Fotoğrafı' yarışmalarını tüm fotoğraf severlere açmak amacıyla çalışmalar yaptıklarını bildirdiler.

TUĞRUL ÇAKAR / AFSAD - Ağustos 1982 Ayın Fotoğrafı

satranç

Dr. SELÇUK ALSAN
HALİT YÜCEL

Anatoli Karpov İstanbul'da

Resimde dünya satranç şampiyonu Anatoli Karpov ve eşi İrina geçtiğimiz yaz İstanbul'u ziyaretleri sırasında görülmektedir. 23 Mayıs 1982'de 32 yaşına basmış olan Karpov Leningrad Üniversitesi Ekonomi bölümünden mezundur. Halen Moskova Üniversitesi'nde bilimsel araştırmalar yapan Karpov en çok boş zamanlarını nasıl değerlendirmesi gerektiği konusunda ilgilenmekte. Karpov satranca 4 yaşında başladı. Kuralları ona kimse öğretmemişti. Oyunları seyrederken kendiliğinden kuralları öğrenmiş bulunuyordu. Babası Yevgeni Karpov Tula'daki büyük fabrikanın baş mühendisidir. Yevgeni, büyük ustanın ilk öğretmeni olmuştur ve Karpov karışında yenilmeyebilmiş nadir kişilerdendir.

Karpov 15 yaşında S.S.C.B. satranç ustası, 18 yaşında dünya gençler satranç ustası olmuştur. Moskova 1971, Hastings 1971-72, San Antonio 1972, Leningrad 1973 ve Madrid 1973 uluslararası satranç turnuvalarının hiç yenilmeyen adamı, 1973 Avrupa satranç şampiyonu, 1972 ve 1974 S.S.C.B. karma takımı dünya satranç olimpiyatları şampiyonu ve S.S.C.B. üstün spor

Dünya Satranç Şampiyonu Anatoli Karpov eşi ile

ustası ünvanı sahibi, 3 Nisan 1975'den itibaren Dünya Satranç Şampiyonudur. Antrenörü dünya satranç teorisyenlerinin en büyüklerinden biri olan Semyon Furman'dır. Karpov pul koleksiyonu yapmaktadır. Resim, mimarlık ve tiyatro ile ilgilidir ve devamlı beden sporları da yapmaktadır. Karpov yılda ortalama 1 oyun kaybetmektedir. Bakalım Karpov'un 2,5 yaşındaki oğlu babasının şu sözlerini okuyunca şampiyonluk savaşına başlayacak mı? "Evet dünya birincisi oldum, çünkü ikinci olmaya tahammülüm yoktu. Tabii herkes şampiyon olamaz. Dünya Satranç tarihinde yalnızca 11 dünya şampiyonu çıkmıştır."

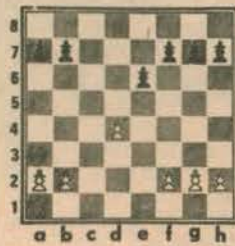
İZOLE PIYON

Tanımı : Bir piyonun solundaki ve sağındaki dikeylerde kendi renginde piyon yoksa o piyon izole piyondur. İzole piyonun önemi şudur: İzole piyon kendi piyonları tarafından asla korunamaz. Böylece kolay bir av haline gelir. Bu piyonu korumak zorunkü bir veya birkaç taşın bağlanmasına yol açar. İzole piyon eğer yarı açık bir dikeyde ise (yani izole piyonun karşısındaki rakip piyon yoksa) izole piyon daha da zayıflamış demektir. Çünkü karşıdan yapılan saldırılara açıktır. Oyun sonunda kesinlikle zayıflık yaratan izole piyon oyun ortasında önemli bir saldırı faktörü olabilir. İzole "vezir piyonu"nun özel bir önemi vardır. Bu piyon vezir gambitlerinde sık olarak oluşur. İzole vezir piyonunun iki şekilde oluşması olasıdır:

1. d4 d5, 2. c4 dc, 3. Af3 Af6, 4. e3 e6, 5. F e4 c5, 6. 0-0 cd, 7. ed!
1. d4 d5, 2. c4 e6, 3. Ac3 Af6, 4. Fg5 Fe7, 5. e3 0-0, 6. Af3 Abd 7, 7. Kc1 c6, 8. Fd3 dc, 9. F e4 Ad5, 10. F e7 V a7, 11. 0-0 Ac3 12. K e3 e5, 13. Vc2 ed, 14. ed.

Diyagramdaki durumda beyaza tavsiyeler: 1) Taş değişiminden kaçınmak, 2) Piyonu d5'e sürmek, 3) c5 veya e5'e at koymak.

Slyaha tavsiyeler: 1) d5'e bir at, at otası değilse oir fil koyarak izole piyonu durdurmak. 2) Ac6, Ff6 gibi hamlelerle izole piyona saldırıp karşı tarafı savunmaya zorlamak. 3) Taş değişmek ve oyun sonuna varmak.

SATRANÇ İNCİLERİ

Hayat satranca benzerse de yaşamak satranç oynamaktan farklıdır.

A. Bezümski

Beyaz oynar, berabere yapar:

1.g5 Ş:f5, 2.g6 Ad7, 3.g7 Af6, 4.g8V A:g8 +, 5. Şh5 Pat.

Bir gün gerçek krallar bile ölür, yalnız satranç tahtası üzerindeki krallar ölümsüzdür.

Yana Staudinger

Satranç akıllı madde üzerindeki zaferidir.

R. Reti

YARIN

KİMİ SORUNLAR HALA GÜNDEMDE

Ağustos ayında *Yarın* in oylumunu iki ay için sekiz sayfa azaltırken, buna yaz aylarının yol açtığı durgunluğun asıl etken olduğunu söylemiştik. Tabii bir başka neden de, bu durgunlukla birlikte baskısını sürekli artıran ekonomik güçlüklerdi. Hem bu ekonomik güçlükleri görece hafifletmek, hem yaz aylarının durgunluğunu etkisizleştirmek, hem de en önemlisi kimilerinin denediği yolun tersine, *Yarın*'ın sürekliliğini yaz aylarında da düzenli bir biçimde sağlamak için bu önlemi almıştık. Bir kez daha vurgulamak istiyoruz: Bizim ve okurlarımızın vazgeçemiyecği, yalnızca *Yarın*'ın sürekliliğidir.

Yarın'ın sanat ve edebiyatımızda yerini almasına ve hâlâ da yayınlanmasına karar verenlerin bile bugün artık onun yayın yaşamını tehlikeye atmaya hakkı kalmamıştır. *Yarın*'ın yaşadığımız koşullar içi nde sanat ve edebiyatımızda kazandığı yer, onu artık vazgeçilmez kılmaktadır. Öyleyse sorun *Yarın*'a omuz vermek, onu yalnızca dışardan izlemekle yetinmeyip eldeki bütün olanaklarla desteklemektir. Sanat ve edebiyatımızda gençlerin tek gerçek sesi *Yarın*'ı bugüne dek güçlü kılan okurları, onu yaşatmayı da bilecektir! Bu sözlerimizin kimi sorunları çağırıştırdığını biliyoruz. *Yarın*, bu sayısıyla birlikte önümüzdeki iki ay daha şimdiki oylumunda çıkmayı sürdürmeye karar verdi. Koşullar öylesine acımasız ki, Ağustos ayından bu yana maliyetlerdeki artış beklelenmedik yeni zamlarla yükselmeyi sürdürdü. Dizi fiyatı Eylül ayında yüzde 40'ın üstünde bir artış gösterdi. Piyasadan edindiğimiz kağıt fiyatları ise, sallantılı biçimde hemen her ay yükseliyor. Açıkçası koşullarla çetin bir savaş içinde *Yarın*. Bu koşullarda *Yarın*'ın fiyatını 100 lirada tutmayı sürdürerek, şimdiki oylumunu önümüzdeki iki ay daha sürdürmek en akılcı önlem olarak göründü bize. Sayfa azalmasının etkisizleştirilmesinin ilk yolu, kuşkusuz niteliği yükselmektir. Bütün çabamız da bu yönde. Baş ve Anayasa konularının ağırlıkta olduğu Eylül sayımızın gördüğü ilgi, bu çabamızda doğru yolda olduğumuzu gösteriyor. Filistin, baş, Anayasa gibi, bir iki sanat dergisinin dışında pek çoklarının umursamadığı konuların *Yarın*'da etkili bir biçimde ele alınması, onun niteliğinin de en iyi göstergeleri değil mi? Okur sayfalarımıza Eylül ayında kazandırdığımız yeni biçimle daha çok ürün yayımlamamız da niteliğimizi pekiştiren yanlardan biri oldu. Ve bütün bu sorunların yanında, *Yarın* hemen önümüzdeki aylarda bir dizi önemli etkinliğin ve yeniliğin hazırlığı içinde. Bunları da okurlarımıza ayrıntılı bir biçimde duyuracağız. *Yarın*'ın gücünün ve etkinliğinin artırılmasını bir kampanya olarak ele alıp kolları sıvayalım!

GELECEK SAYIDA...

Kasım sayımız şiir ağırlıklı yazıların oluşturacağını şimdiden duyurulmuş. Tartışılmayı bekleyen kimi konuların yanı sıra, kuramsal kimi boşlukları doldurmayı amaçlayan yazılar da yer alacak. Yayımlanması şimdiden kesinleşmiş olan yazılar ise şunlar: Mehmet Ergil'in "Çocuk ve Şiir", Akif Kurtuluş'un "Genç Şair: İsmi Artık Neonlarda", Ali Cengizhan'ın Atilla İlhan üzerine "Elde Var..." adlı yazıları, Orhan Alkaya'nın Tevfik Fikret üzerine yazısı, Vural Bahadır Bayrıl'ın, şiir eleştirisi başarı ödülü alan "Ahmet Erhan'ın Şiiri Üzerine" adlı yazısını da okuyabileceksiniz. Ayrıca, okurlardan *Yarın*'a bir yıl boyunca gelen şiirler üstüne genel bir değerlendirme de bu sayımızda yer alacak. Yazılarına bir süre ara veren A. Mümtaz İdil arkadaşımızın roman üstüne yazıları gelecek sayımızda sürecek. Orta sayfalarımızda yer verdiğimiz genç şairler arasına, şiirlerini ilk kez *Yarın*'da yayımlayacak olan Metin Göz katılacak bu kez. Anayasa tartışmasında *Yarın*'ın tutumunu belirlemeyi amaçlayan yazıları önümüzdeki sayıda da sürdüreceğiz. Sina Onur arkadaşımızın Batı gençliğini kasıp kavuran ve ciddi bir soruna dönüşen "punk" akımı üstüne bir incelemesinin de ilgi çekeceğini düşünüyoruz.

GENÇLERİN DERGİSİ

YARIN 1 Eylül 1981'de yayına başlar-ken, şu saptamayı yapıyordu: "Sanat ve edebiyatımızın öteden beri çoğalarak gelen kimi sorunları ve bulanıklıkları, yaşadığımız dönemde yenilerini de yanına alarak sürüyor. Burjuva ve küçükburjuva yönsemeler, yozlaşmayı, edilginliği, bireyciliği pohpohluyor; insanlarımızı, en çok da gençliğimizi türlü yabancılaşma etkenlerine ve sıradan izleyeciliğe tutsak etmeyi amaçlıyor." Bu saptama, YARIN dışında da pek çokları tarafından yapıldı belki ama, öneminden bir şey yitirmedi. Aynı saptama, bir yıl sonra bugün daha da önemli bir sorun olarak karşımızda duruyor. YARIN, tam ortasına atıldığı bu sorunların etkisizleştirilmesi için bir yıl boyunca neler yaptı? Bu sorunun yapısı, YARIN'ın birinci yılının sonunda ortaya çıkan eksikliklerini ve fazlalıklarını gösterecektir.

YARIN en başta, bu sorunları kendisine boy hedefi yapan, unutulmaya yüz tutan toplumcu gerçekçilik kavramını en çok öne çıkaran başlıca dergi oldu. YARIN bugün, sanat ve edebiyatımıza çöreklenmiş bulunan yoz akımların bütüncül eleştirisinde görevlerini tamamlamamış olmanın sorumluluğunu duymaktadır. Belki dövüşkenliği en başta o tuttu ama, kuramsal çalışmalarla bu akımların yenilgisini getirmekte eksik kaldı.

YARIN toplumcu gerçekçilik kavramının onurunu yeniden diriltti. Toplumcu gerçekçilik kavramının doğallıkla getireceği sorumluluktan kaçmayı yeğleyenlerin ve açık ya da örtük bilimsel maddeci estetiğe düşmanlık yapanların karşısında onun onurunu çıkarttı. YARIN, toplumcu gerçekçilik kavramının günümüzde kaydettiği gelişmeleri özgün çalışmalar ya da çevirilerle ortaya çıkaramadı. Bu önemli bir görev olarak varlığını sürdürüyor; çünkü, toplumcu gerçekçiliği "kaba" bir yöntem olarak gösterenlere karşı gençlerin donatılması ilkin bu çalışmalarla olanaklıydı. Ama bunun bir başka yolu daha vardı. YARIN'da toplumcu gerçekçi sanat ve edebiyatımızın yüksek estetik düzeylerde, en seçkin örneklerini sunabilmek. Gerek dostlarının, gerek kendisinin değerlendirmesi, YARIN'ın en önemli başarısını bu konuda gerçekleştirdiği yönündedir.

YARIN'ın bir yıl boyunca sözünde en çok durduğu nokta ise, 1. sayısındaki şu duyurusu oldu: "YARIN, öncelikle genç sanat ve edebiyat adamlarının yeralıp yönettiği bir dergi olacaktır." YARIN, bir yıl boyunca yaş ortalaması 26 olan bir kurul tarafından yönetildi. Bu yanıyla olduğu denli, sayfalarında yeralan adlarla da, YARIN bugün ülkemizin en genç dergisidir. Her yeni sayısı, gençlerin sayfalarında daha fazla ağırlık kazandığı, ileriye dönük bir adım olmuştur. Kimi sanat dergilerinin "ünlü" adlarla okuyucu kazanma tutumu YARIN'ı hiç ilgilendirmeydi. YARIN için asıl olan nitelikli ve bu niteliğini gençlerle kazanmak asıl ilkesiydi. Geçtiğimiz bir yıl içinde bunda kazandığı başarı, bugün yadsınmaz bir gerçeğe dönüştü.

YARIN'ın gençlerin dergisi olmasının bir başka yanı da, ele aldığı sorunlarla pekişebilirdi. Gençliğimizin doğal ama, önemli bir sorunu olan sevgi, cinsellik sorunu, YARIN'la birlikte tartışılabilir bir doğallığa dönüşmeye başladı. Bilimsel olmayan akımların gençliği hızla sardığı şu sıralarda, YARIN'ın soruna cesaretle yaklaşması, yaraları sarmaya kuşkusuz yetmemektedir ama, bu çabanın onurlu bir görevini yerine getirilmesi anlamını taşıması, başlıbaşına bir kıvanç nedenidir. YARIN ilk bir yılı içinde genç-

BİRİNCİ YIL KUTLU OLSUN!

liğin sorunlarını tümüyle kavramayı başaramadı ama, görevlerinin bugün de ayırıcında. İkinci yıl bu eksikliklerin doldurulması yolunda atılacak adımlarla ilerleyecektir.

YARIN'ın bir yıl boyunca izlediği tutum, çeşitli çevreleri tedirgin edici bir nitelik kazandı. YARIN'a açık ya da örtük saldırılar oldu, çevresinde söylentiler yaratıldı. YARIN'la alıp veremediği olanlar onun gençler arasında yaygınlaşmasından tedirginlik duyuyorlardı. Doğrusu bugüne dek hiçbirine yazılı karşılık verilmedi. YARIN ancak niteliğine yapılan eleştirileri dikkate alabilir. Saldırıları, söylentileri değil.

YARIN kimi ayırıcıları ve niteliğiyle, sanat ve edebiyatımızda çok özgün bir yere sahip oldu. Hiç kimsenin gözden kaçırılmayacağı bir etkinlik alanı yarattı. Bugün sanat ve

edebiyatımızın bir gençlik dergisi olarak tek örneğidir. YARIN'ın bir yıllık etkinliğinin somut örneği olarak aşağıda çıkarttığımız döküm, ilk 12 sayının yayınlandığı 10,5 aylık dönemin ürünlerini kapsamaktadır. Bu tablo, YARIN'ın gençliği kucaklamaya ne denli aday olduğunun bir göstergesidir. YARIN'ın tüm amacı, genç insanların onu her gün ellerinin altında bulundurmaları, sürekli başucunda tutmaları ve her zaman saklamalarıdır.

YARIN'ın ayırıcıları ve niteliğiyle, sanat ve edebiyatımızda çok özgün bir yere sahip oldu. Hiç kimsenin gözden kaçırılmayacağı bir etkinlik alanı yarattı. Bugün sanat ve

Okurlarımızın önüne toz pembe bir tablo çizmekten de kaçınmak istiyoruz. YARIN yaz aylarında oylumunu iki ay için azalttı, sonra da bu süreyi yıl sonuna dek uzattı. YARIN'ın yayınlandığı koşullar sanat ve edebiyat dergiciliğini şiddetle tehdit etmektedir. Düşünsel etkilere vurulan ket, yalnızca yasaklarla sınırlı değil. Ekonomik koşulların güçleştirilmesi de büyük bir engel. YARIN'ın gereksindiği kağıt, film, dizgi, boya, baskı harcamaları her ay yükseliyor. Tekelci baskının dışında, bu koşullara direnabilmenin bir tek yolu var: Binlerce okurunun onbinlere ulaşması! YARIN'ın hedefi budur. Bu hedefi gerçekleştirecek olan ise, okurlarının özverisidir. Okudurumuz YARIN'ın bugünkü durumuyla yetinmemeli, ona abone olmalı, abone bulmalı, bulundukları yerde daha geniş bir kitle tarafından okunmasını sağlamalıdır.

YARIN'ın 1. sayısında yaptığı çağırısı bugün de aynıyla yinelemek istiyoruz:

"YARIN, sanat ve edebiyatımızda yeralan herhangi bir çevrenin dergisi değildir. YARIN, toplumcu gerçekçi sanat ve edebiyat adamlarının sanat ve edebiyatta toplumcu gerçekçiliğin saygınlığına inanan herkesin dergisidir!

"YARIN'ın eli, dost ve kardeş olan herkese şimdiden uzanmıştır!"

YARIN gelecekte umutlu insanların, gençlerin dergisidir!

İlk 12 sayı boyunca Yarin'a gelen yazı/ürün türü	Sayısı	Oranı (yüzde)	Yayınlanan yazı/ürün sayısı	Oranı
Şiir	1796	69,8	212	33,2
Karikatür	453	17,6	245	38,4
Edebiyat, Eleştiri, deneme, inceleme vb.)	87	3,3	47	7,3
Öykü	42	1,6	10	1,6
Sinema	32	1,2	16	2,5
Müzik	30	1,16	26	4,0
Tiyatro	26	1,01	20	3,1
Karikatür üstüne (eleştiri, konuşma vb.)	21	0,8	14	2,2
Felsefe	14	0,5	6	0,94
Sevgi, cinsellik vb.	14	0,5	10	1,56
Fotoğraf	10	0,3	10	1,56
Resim	6	0,2	3	0,47
Anı	6	0,2	6	0,94
Diğer (tarih, estetik, satranç, halk bilimi, yayıncılık, psikoloji, biyografi, mimarlık, heykel vd.)	34	1,3	13	2,02
Toplam	2571	100	638	100

YARIN YARIN YARIN

KİTAPLIĞINIZDA BÜTÜN SAYILARI VAR MI?

1 EYLÜL 1981

Yorgo Sefens
Oscar Niemeyer
Selçuk Demirel
Enzensberger/
Küçük burjuvazinin
Ölenemeliği
Anatoli Lunaçarski/
Aleksandr Puşkin
Gençler Sevmekten
Korkmasın

2 EKİM 1981

Sergey Yesenin
Can Yücel
Atatürk Behnimoğlu
Ali Habbâ Üzgentürk
Karikatürün Estetik
Sorunları
Romanda Konu
"Semi Seviyorum"
Diyebilmek

3 KASIM 1981

Emmanuel Guillemin
Türkiye'de Felâhi
Düşüncenin Gelişimi
Bekir Yıldız
Beysun Gökçin
Amacord'dan Çıktık Yola
Stoyan Daskalof
Bedensel Boşalma ve Yine
Sevgi

4 ARALIK 1981

Koço Sevon
Yevgeni Yevtuşenko
Ali Cengizkan
Ahmet Ada
Tim'in karikatürleri
Seydali Gönel
Aşk, Evlilik, Aile

5 OCAK 1982

Paul Eluard
"Müzik" Özel Bölümü
Timur Selçuk
Okay Temiz
Nida Tulekçi
Oistrakh Üstüne Oistrakh
Enver Gökçe'nin Acılı
Büyük Yaşamı
Mısır Uygarlığında İnsanın
Gerçeğe Yönelişi

6 ŞUBAT 1982

Bertolt Brecht
Şükran Kurdakul
Chick Corea
Paul Renoir
Akif Kurtulus
Şükrü Erbaş
Şadi Dinççay
Fetruhan Doğan

7 MART 1982

Agostino Neto
"Eleştiri" Özel Bölümü
Afşar Timuçin
Vayse Öngören
Metin Demirtaş
Unit Kartoglu
Hüseyin Ferhad
Kadın ve Erkek, Her
şeyde Birlikte

8 NİSAN 1982

Pablo Neruda
"Herşey Çocuklar İçin!"
Çocuk Özel Sayısı
Konstantin Paustovski
Ahmet Telli
Eğitim, Anayasa, Sanat,
Gençlik...
Levent Gönenç
Ali Yücel
Ergül Çetin

9 MAYIS 1982

Nicolas Guillen
Atamar Tangör
Müşrak Erenus
Mehmet Aslan
Genç Lukacs'ın Estetiği
Julian Byzanine
İşıl Özgentürk

10 HAZİRAN 1982

"İnsanlık Suçu Kamera
Önünde" Özel Bölümü
Oğuz Makal
İbrahim Karamemet
Fetay Onat
Deniz Mukan
Oğuz Adanır
"Eleştiri" Üzerine
Eleştiri
Yeni Bir Anayasa
Hazırlanırken...

11 TEMMUZ 1982

Filistin Şiirleri
Alaaddin Bilgi
Çocuk ve Televizyon
Gülen Akın
Fergun Özeli
Ohannes Şaşkal
"Yarın Gençlik Üdülleri"
"82"
Eleştiri ve Karikatür
Üdülleri
Seçici Kurul Raporları

12 AĞUSTOS 1982

William Stafford
Tevfik Fikret'in 67. Ölüm
Yılı
Filistin Kısa Öyküsü
Estetik ve Sanat
Sevginin Psikolojisi
Seyit Ali Ak ve Palyaço
Behçet Aysan

GENÇLERİN DERGİSİ

nasıl isteyeceksiniz

YARIN her zaman saklanacak, kitaplığınızı zenginleştirecek dergidir. YARIN sanat ve edebiyatımızda toplumcu gerçekliğin genç solugudur. Onun güvencesi, özverili, dost okurlarıdır. YARIN'a abone olalım, abone bulalım, çevremizde yaygınlaştıralım. YARIN'ın elinize daha düzenli ve 75 liradan geçmesini istiyorsanız, aşağıdaki koşullara göre, adresinize yazmanız yeterlidir.

Abone koşulları: Yurtiçi/Yıllık 900 TL, Altı aylık 500 TL.

Yurtdışı / Yıllık 54 DM, Altı aylık 30 DM.

Tek istekleriniz için 100 TL'lik posta pulu göndermeniz yeterlidir.

Yazışma ve havale adresi: P.K. 723, Kızılay - Ankara